

"JAG SKA KLIPPA HAN":
SKJUTVAPENVÅLDETS
BETYDELSE OCH UTVECKLING
I MALMÖ

SKRIVEN AV: BEHROKH ZAMINI
HANDLEDARE: NINA GREN
SANMO3 VT 2018
AVDELNINGEN FÖR SOCIAL ANTROPOLOGI
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN
LUNDS UNIVERSITET

LUNDS UNIVERSITET

Abstract

Violence in general, in Sweden is decreasing, but a specific type of violence, firearm violence among some young men, is increasing. This study is based on acts of violence occurring in the city of Malmö, which has become a symbol of firearm violence in Sweden. By studying social, subcultural and contextual factors, this essay examines the development and the meaning of firearm violence in Malmö. I conclude that the use of firearm is connected to criminal subcultures that arise in socioeconomic areas in Malmö, where some young men are socialized in criminality and the use of violence. The firearm violence is a mean for communication, as well as a mean for settling conflicts, retribution, and a path to a particular type of masculinity. It is also an investment to accumulate symbolic capital, as well as economic, social and cultural capital.

Nyckelord: social antropologi, skjutvapenvåld, våldets mening, våld som subkultur, kapital

Innehållsförteckning

1. Introduktion	3
Minskat dödligt våld över tid.....	5
Frågeställning och syfte.....	6
Metod och material.....	7
Disposition.....	14
2. Teoretiska ramverk och tidigare forskning	15
Hur kan vi förstå våld?.....	15
Tidigare forskning.....	17
Andra teoretiska ramverk.....	21
3. Bakgrund	26
Vad är ett gäng?.....	26
Gäng, grupperingar och nätverk i Sverige och i Malmö.....	29
Våld och kriminalitet i Malmö.....	32
Socioekonomiskt utsatta områden.....	33
4. Våld och kriminalitet som subkultur	37
Subkulturens framväxt.....	38
Förändring över tid.....	40
Subkulturens legitimering av våld.....	41
Socialisation in i våld och kriminalitet.....	44
Traumatisk uppväxt som en avgörande faktor.....	45
Anpassning till området.....	47
Socialisation som en viktig grund för våldsanvändning.....	48
Maskulinitet som kriminalitet och våldskonstruktör.....	49
Åldersfaktorn.....	51
Begränsningar, möjligheter och kontakter.....	52
Rekrytering in i grupper.....	55
Arbeta för framgång.....	55
Skjutvapen.....	56
Rädsla och beskydd.....	58
Skjutvapen som en statusmarkör.....	59
Olika typer av skjutningar.....	59
5. Våldets mening	61
Våld som kapital.....	62
Hämnd ljuva hämnd.....	63
Heder och Respekt.....	66
Lättkränkhet.....	67
Status som en investering.....	69
Pengar som en drivande faktor.....	69
Narkotikahandel.....	71
6. Konklusion	73
Referenser	75

1. Introduktion

En januari natt, klockan fyra på morgonen, befinner sig EP och hans vänner på Gustav Adolfs torg. Gruppen är omtalad i Malmö, att de gör som de vill, och den som går emot kommer att hamna i trubbel. EP har slagits under kvällen, han har en lånad jacka på sig och blodiga knogar (Palmqvist & Barkman 2011:138).

Två timmar tidigare inträffade ett bråk (ibid:139). EP och vännerna var på en svartklubb i Rosengård. U hade precis kommit dit, från en svartklubb på Norra Grängesbergsgatan, där han hade festat. Han beställde drinkar vid baren och på vägen tillbaka till sitt sällskap, kom en stol flygande mot honom. U hoppade undan och blev inte träffad av stolen. Han gick fram till EP och frågade vad det handlade om, EP blev arg, vännerna försökte hålla honom, han kastade ytterligare en stol. EP:s kompisar berättar i efterhand att EP råkade sparka till stolen när han rörde sig till musiken, varav U kom fram till EP och förolämpade honom med "jag ska knulla din muslimska mamma", en särskild grov förolämpning för de unga männen. U å andra sidan har sagt att han inte alls svor åt EP. Efter en stund lugnade EP:s vänner ner situationen och tog med sig EP från platsen (ibid:159).

Kvar på klubben var U med bulor i pannan och blåmärke på näsan. U ringde därefter barndomskompisen DD, som även han hade en några månader gammal konflikt med EP. Detta på grund av att DD hade lagt ut en festbild på EP på en hemsida. U fick här även tag på EP:s mobilnummer och ringde upp, och fick under närmaste timmen flera samtal tillbaka av EP. Enligt U själv var han rädd och ville få EP och hans vänner att inte misshandla honom, medan EP:s vänner säger att U skrek hotelser. U och EP bestämmer träff på Gustav Adolfs torg. U åkte här först med DD för att hämta en armépistol hemma hos honom. Detta, eftersom de ser EP som farlig, och för att han har skjutit någon en gång. Ytterligare en kompis B skulle sluta upp med U och DD (ibid:160).

På vägen till mötesplatsen skiljs U och DD åt, och U har armépistolen. DD kommer till mötesplatsen först och när han möter EP blir det munbuggning. Ett vittne berättar att EP slår DD, som hålls fast av gruppen, med ett metallföremål i huvudet. U kommer till torget och ser detta, han berättar i Polisförhör att han sköt EP när han fick ögonkontakt med honom. U trodde att EP skulle anfalla även honom. EP blev träffad under böger nyckelben. Vännerna körde honom till akuten, men skottet hade gått igenom hans hjärta, och det gick inte att rädda hans liv (ibid:138ff).

Ovanstående är utdrag ur boken Maffiakrig

Skjutvapenvåld har kommit att alltmer bre ut sig i Sverige. Allt fler, främst unga män dödas eller skadas på gator runt om i Sverige. Så gott som dagligen rapporterar massmedia om skjutningar, det ökade våldet, gängkrig, och gängkriminalitet. Drive-by skjutningar som vanligtvis förknippas med amerikanska gäng har nu även blivit verklighet i Sverige (Rostami 2017:365). Till exempel skedde 18:e juni 2018 en skottlossning utanför ett internetcafé på Drottninggatan i centrala Malmö. Tre män avled och tre skadades. Enligt uppgifter körde en bil upp på trottoaren, flera salvor från automatvapen avlossades, därefter körde bilen från platsen. Detta hände relativt tidigt på kvällen och många personer befann sig runt omkring¹. Viktigt i sammanhanget är också att övervägande del av skjutningarna inte klaras upp. Ardavand Khoshnood (2017:159), kriminolog

¹ <https://www.sydsvenskan.se/2018-06-18/larm-om-skottlossning-pa-varnhem-person-skadad>

från Malmö universitet, konstaterar att fenomenet gängrelaterat våld, där skjutvapen har en central roll, är nytt för Sverige. Han menar att detta kan förklara svårigheterna som det svenska rättssystemet har i att hantera vapenrelaterat våld. Trots att polisen i många fall tycker sig veta vem mördaren är, kan de inte bevisa det.

Denna typ av våld är också alltmer i fokus i den politiska debatten. Allt högre röster reses för att Sverige ska införa en särskild lagstiftning för kriminella gäng, till exempel att det ska vara brottsligt att vara medlem i ett kriminellt gäng, som i Australien, eller som i USA där medlemskap i kriminella gäng ger en straffskärpning vid påföljdsbrott (Rostami 2013:52). I år, är det val i Sverige. Återkommande tema hos alla partier är fler poliser, socioekonomiskt utsatta områden, ungdomsarbetslöshet, skjutningarna och gängkriminalitet. Till exempel presenterar allianspartierna, den 5:e juli 2018 (under Almedalsveckan), ett gemensamt förslag för åtgärder mot bland annat gängkriminalitet. För att knäcka gängkriminaliteten föreslås längre fängelsestraff, samt en ny form av straff, vilket handlar om att personer som har anknytning till kriminella gäng ska kunna förbjudas att vistas i vissa områden efter att fängelsestraffet har avtjänats², samt att fler typer av vapenbrott ska klassificeras som grova³.

I sin kartläggning av gängkrigen i Stockholm, Göteborg och Malmö de senaste sju åren kom Aftonbladet fram till att det har skett 1500 skjutningar, 131 personer har skjutits till döds, och över 520 har skadats⁴. I Brottsförebyggande rådets (2018) statistik över konstaterade fall av dödligt våld under 2017, användes skjutvapen i 40 fall. Enligt SVT-nyheters kartläggning har det under samma tid skett totalt 320 skjutningar runt om i Sverige, och förutom de 40 döda, har ytterligare 140 personer skadats⁵. Brå (2016:73) konstaterar att skjutvapenvåldet inom kriminella konflikter har ökat sedan 1990-talet. Enligt Socialstyrelsens patientregister ökade antalet personer vårdade för skottskador påtagligt under slutet av 2000- och i början av 2010-talet. Dessa siffror visar även att ökningen uteslutande utgörs av män som patienter (Brå 2015a:49).

Skjutvapenvåldet har alltmer koncentrerats till storstadsområdena, samtidigt som den har minskat utanför storstadsregionerna menar Brå (2015b:3; 2015a:31). Detta har inte tidigare varit fallet, då det dödliga våldet har konstaterats vara jämnt fördelat över Sveriges olika län och regioner. Det har heller inte konstaterats några skillnader mellan södra och norra Sverige, eller mellan öst- och

² <https://www.svd.se/alliansen-foreslar-skarpta-tag-mot-gangkriminaliteten> (2018-09-05)

³ <https://www.dn.se/nyheter/politik/alliansen-vill-oka-antalet-polisanstallda/> (2018-09-05)

⁴ <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/bKzddl/aftonbladets-granskning-avslojar-131-doda--over-520-skottskadade> (2018-09-05)

⁵ <https://www.svt.se/special/dodsskjutningar-2017/> (2018-09-05)

västkusten. Koncentrationen av dödligt våld i storstadsregionerna innebär att mönstret har blivit mer likt övriga Europa, till exempel Nederländerna, Tyskland och Spanien (Brå 2015a:19).

Skjutvapenvåldet är alltså överrepresenterat i Sveriges tre största städer, Stockholm, Göteborg och Malmö (ibid:19). I likhet med tidigare konstaterade mönster, är antalet fall per år och miljon invånare högst i Malmö, näst högst i Göteborg och lägst i Stockholm (Brå 2015a:31). Khoshnood (2017:159) skriver att Malmö är den stad som mest är påverkad av skjutvapenvåld. De senaste åren, speciellt under 2011/2012 och med start igen 2016 fram till idag, har Malmö haft många fall med skjutvapenvåld och mord. Detta började trappas upp från andra halvan av 2007 med bombdetonationer och skottlossningar. Sedan dess har många skottlossningar skett, krogar har sprängts, och handgranater kastats mot lägenheter och bilar (Palmqvist & Barkman 2011:10).

Minskat dödligt våld över tid

Enligt Brås (2015a:12) beskrivning av det dödliga våldets utveckling i Sverige under 1990–2014, har det dödliga våldet minskat de senaste två decennierna. Denna trend började under första halvan av 1990-talet, och fortsatte in på de första åren på 2010-talet och antalet offer för dödligt våld har under denna tid minskat med närmare en tredjedel (ibid:7). Minskningen gäller män och kvinnor, barn och ungdomar likaväl som vuxna och äldre (ibid:18). Den gäller framför allt spontana, alkoholrelaterade fall av dödligt våld mellan män, men även partner- och familjeriktade fall. Dödligt våld mot barn minskade med nära hälften mellan 1990- och 2000-talet (ibid:22). Samtidigt är minskningen inte unik för Sverige, utan har även konstaterats i flera andra europeiska länder, till exempel Nederländerna, Frankrike, Tyskland, Finland och Estland, detta gäller även USA och Australien skriver Brå (2015a:11).

Dödligt våld, har alltså generellt minskat. Däremot har dödligt våld med just skjutvapen varken ökat eller minskat sedan 1990-talet, men här har det skett en tydlig strukturförändring. Brå (2015a:8f) fastställer att antalet fall där illegala skjutvapen, till exempel pistoler, använts har ökat kontinuerligt i storstäderna, medan antalet fall som rör, till exempel partnervåld och användning av legala tvåhandsvapen har minskat. Dessa har totalt sett närmare halverats sedan mitten av 1990-talet. Denna utveckling relaterar Brå (2015a:10) till ett minskat innehav av legala vapen. Förändringen relateras även, i viss mån, till en minskning av alkoholrelaterade fall och våld inom familjen eller i nära relationer. Deras analyser visar nämligen att det ofta är i dessa sammanhang som legala vapen används vid dödligt våld.

Enligt Brå (2015a:11f) finns ingen enkel förklaring till varför våldet har minskat sedan 1990-talet. Bakomliggande faktorer som lyfts fram, är förändringar i barns uppfostran sedan 1970-talet-med

mindre våld och mer självdisciplin. Ett allmänt ökat fördömande av våld, nya fritidsvanor bland ungdomar och unga vuxna—alltså mer hemmasittande vid datorer. En mer utvecklad säkerhetsindustri, strängare vapenkontroll, och förbättrad traumavård som räddar fler liv, kan också vara förklaringar.

Minskning av våld genom tiderna har diskuterats och analyserats av flera. Norbert Elias (2000) anser att det västerländska samhället har genomgått en långsiktig civilisationsprocess. Detta genom att människor, sedan medeltiden stegvis, i takt med staternas framväxt, har utvecklat ett generellt accepterat system av normer, uppföranderegler, och en allt starkare kontroll över sina drifter och våldsimpulser. Våld har alltmer blivit monopoliserat av staten och ett allt mindre accepterat sätt för enskilda att lösa konflikter. Elias (2000:268) skriver att det blir lättare att beräkna hur våld används när vapen och de beväpnade förs samman under en myndighet och detta tvingar även de obehäpnade till självbehärskning.

Även Michel Foucault (2003) som i sin *Övervakning och straff*, behandlar fängelsestraffets dominerande plats i dagens straffsystem och övergången från brutala kroppsstraff till fängelsestraff följer samma linje. Han menar att övergången var för upplysningsmännen en seger för humanism och förnuft. Men de brutala kroppsstraffen ersattes egentligen bara av en alltmer sofistikerad kontroll av människans själ och tanke. Det moderna samhället byggde ut sofistikerade institutioner för kontroll. Institutionerna, alltså sjukvården, skolan, socialvården, armén, och även fabriker, karaktäriseras av en disciplinär maktutövning, menar Foucault (2003).

Våldet har som beskrivet här ovan monopoliserats av staten i Sverige och många andra länder. På grund av detta har människor utvecklat starka känslor inför att använda och bevittna våld (Blok 2000:23). Civiliserade personer bör inte visa att de njuter av våld. En rad sociala praktiker har blivit definierade och klassificerade som våldsamma och som en konsekvens blivit förbjudna (ibid:33). I detta arbete kommer vi se hur både statens våldsmonopol och de processer som genom tiderna förtryckt individers användning av våld utmanas.

Frågeställning och syfte

Syftet med detta arbete är att förstå och förklara skjutvapenvåldet i Malmö, dess framväxt och betydelse, utifrån ett socialt, kontextuellt, delvis historiskt, och subkulturellt perspektiv.

Problemformuleringen lyder; *Hur kommer det sig att skjutvapenvåld ökar bland vissa grupper av män i Malmö, medan dödligt våld, i samhället, generellt minskar?*

Frågeställningar som ska besvaras är;

Hur kan vi förstå skjutvapenvåldet med hjälp av begreppet subkultur?

Hur socialiseras vissa grupper av män i Malmö, in i skjutvapenvåld?

Vilka budskap kommuniceras med skjutvapenvåld?

Vilka mål vill aktörerna uppnå med skjutvapenvåld?

Metod och material

På grund av att skjutvapenvåld är komplext och ett ämne som de inblandade inte gärna talar om, har det inte varit en enkel uppgift att samla material till denna studie. Materialet består därför av flera olika källor; rättsfall, kartläggningar i boken Maffiakrig, medierapportering, kartläggningar av Brottsförebyggande rådet (Brå), samt intervju. Detta i syftet att få en bred bild av händelserna, och ett rikt material att arbeta med.

I detta arbete ligger fokus på skjutvapenvåld, men även sprängning och granatkastning förekommer i materialet. Materialet visar att slutsatserna för skjutvapenvåld även kan appliceras på sprängningar och granatkastning. Däremot har jag inte inkluderat bilbränder i analysen, detta på grund av att de inte alls förekommer i materialet. Min uppfattning, utifrån arbetet, är att bilbränder kan handla om varning/utpressning, men likaväl om protest mot rådande förhållanden. Det kan finnas ett samband mellan samtliga dåd, men det är inget jag har funnit grund för.

Materialet har avgränsats till Malmö, till stor del. Detta av två anledningar; i syftet att förenkla, eftersom det blir otroligt mycket material med fler städer, samt på grund av att Malmö har varit särskilt uppmärksammat och ligger högre i statistik över skjutvapenvåld i relation till andra städer. Jag är själv uppvuxen i staden och känner till den väl, vilket har underlättat arbetet. Men, som vi kommer att se, är händelserna inte isolerade och avgränsade till Malmö, en del händelser har kopplingar till andra svenska städer och även till Europa. Nedan följer en detaljerad beskrivning av källorna och hur dessa har använts, samt förklaring av etiska överväganden och personliga bias.

Rättsfall

I kontakt med Tingsrättens arkiv fick jag veta att arkivets system är ganska begränsat och inte utformat för breda sökningar. De kan endast söka på datum som åtal väckts, eller datum som domen är meddelad, eller den åtalades namn eller personnummer. Alltså om en söker på mordförsök kommer alla fall i malmötingsrättsområde upp. Det gick heller inte att begära ut alla

fall som kommer upp eftersom massuttag kräver prövning. Jag fick tipset att söka i media och i rättsfallsdatabaser till exempel Zeteo och Karnov. Efter en sökning i databaserna valde jag Karnov. I denna finns fall från alla tingsrätter, hovrätter och högsta domstolen. Här kunde jag söka utifrån sökord, till exempel mordförsök, på ett specifikt år, eller på specifika fall.

I sökningen på Karnov har jag utgått från kriterierna: Malmötingsrätt, 2016-2018, vapenbrott, mord, mordförsök, gärna flera gärningsmän, samt större fall med mycket information och bakgrundinformation. Jag har gått igenom ett 50-tal fall utifrån kriterierna. Eftersom dessa brott ofta inte klaras upp har det inte varit lätt att hitta fall, och de åtta fall som jag använder i analysen är de som passade in i kriterierna. I efterhand har jag förstått att alla domstolsfall inte finns i Karnov.

Materialet som har samlats för analys är uppgifter om händelserna och deras bakgrund. I några fall har material från förhör och telefonavlyssning inkluderats, om detta har varit relevant information. Materialet består av uppgifter lämnade från alla parter i en rättegång, dvs. från målsägande, den/de tilltalade, och även eventuella vittnen. Jag tar inte ställning till vilka uppgifter som är sanna och vilka som inte är det, eller vem som är skyldig, eller om den är skyldig, utan analysen är baserad på vad som har sagts.

Fördelen med att använda rättsfall är; att detta är information som är relativt lätt att få tag på. Jag har fått tillgång till information som jag inte annars hade haft. Fallen har även visat på variation i syftet bakom skjutvapen användningen. Ytterligare en fördel är att alla parter vittnesmål finns med, samt att det även tydligt framgår vem som har sagt vad. I vissa av fallen vill de tilltalade inte avslöja något och nekar till anklagelsen, och informationen kommer från teknisk bevisning eller telefonavlyssning. I domstolshandlingarna fick jag även tillgång till den typen av information.

Begränsningarna med att använda rättsfall är; att de har skrivits av någon annan, på ett byråkratiskt språk, i andra syften. Detaljer som skulle vara viktiga utifrån mitt perspektiv saknas, det finns inga etnografiska detaljer, och uppgifter lämnade av de olika parterna påverkas av deras intressen. I analysen har jag upplevt att rättsfallen är något förenklade, och i några fall har detta lett till ännu mer frågor som jag inte kunnat få svar på. Jag har även sett en allt för begränsad bakgrundsinformation till händelserna.

Intervju

Intervjun har varit en semistrukturerad sådan, med en person som arbetar med kriminella individer och grupperingar (icke polisiärt). Han har även själv varit medlem i gäng. Jag känner honom sedan tidigare, och visste att han skulle vara den perfekta intervjupersonen. Detta på

grund av att han kan ge information om hur världen ser ut för dessa män, eftersom han har daglig kontakt och samtal med dem. Han kan även bidra med egna erfarenheter för större förståelse. Så en skulle kunna säga att han även har varit som en typ av ”expert”. Jag kommer i texten att referera till honom som Frank, vilket inte är hans riktiga namn. Han ska vara anonym och jag går inte in på detaljer, eller annat som kan avslöja hans identitet. Jag har även haft en del informella samtal med personer som jag vet har kunskapen och informationen när jag har sökt klarhet och svar på frågor som har kommit upp under arbetets gång.

Boken Maffiakrig

Boken är skriven av kriminalreportrarna Tobias Barkman och Joakim Palmqvist, och är en kartläggning och beskrivning av nio mord som skedde i Malmö 2004-2009. Barkman och Palmqvist (2011:10) skriver att som kriminalreportrar på Sydsvenskan har de bevakat Malmös undre värld sedan senare delen av 1990-talet. Att de, i arkivskåp och hårddiskar, lagrar domar, personrapporter, tipsflöden, intervjuer, polisdokument, och utredningar på människor i kriminell klass, vilka har studerats i syftet att skriva boken (ibid:21). Författarna skriver att pusselbitarna har lagts genom olika utredningar, personkartläggningar och kontakter med kriminella. Samtidigt konstaterar de att pusslen inte är klara och ger ingen fullständig bild (ibid:30). När boken skrevs 2011 var sju av nio mord inte uppklarade och utifrån sökningar i media, har jag förstått att de sju inte är uppklarade i dagsläget heller.

Beskrivningarna är baserade på intervjuer med olika myndighetspersoner, gängmedlemmar från olika gäng, som författarna har tagit kontakt med och tvärtom, samt anhöriga och vänner till de mördade männen. Barkman & Palmqvist (2011:4) skriver att det mesta av materialet har samlats in under 2010-2011. Intervjuer, samtal och möten före 2010 har samlats i samband med författarnas arbete på Sydsvenskan.

I sortering och kategorisering av materialet har fokus legat på faktiska händelser. Boken innehåller många personliga berättelser om männen, deras liv, uppväxt, och bakgrund. Jag har inkluderat dessa i analysen, men valt att inte beskriva de detaljerat på grund av etiska överväganden. I boken finns även många detaljerade berättelser, mycket runt om- och bakgrundsinformation till olika händelser, kritik mot till exempel någon viss myndighet, samt författarnas egna reflektioner och spekulationer om, till exempel orsaken till mordet. Dessa har fullständigt exkluderats från materialet.

Fördelen med att använda boken som material är; att beskrivningarna har berikat det etnografiska materialet. Om jag själv skulle göra denna kartläggning, om det ens hade varit möjligt, hade det

tagit väldigt långt tid. Begränsningarna med användningen är att informationen inte är fullständig och det finns en del luckor som för min del har lett till ännu mer frågor. Sen är materialet en andrahandskälla, där jag inte kan veta exakt hur informationen har tolkats och om det är exakta beskrivningar, eller om viktig information har tappats bort på vägen, eller inte lagts fokus på, eller om beskrivningarna har gjorts mer intressanta i försäljningssyfte. Här har jag använt mig av Google i syftet att underbygga informationen och få ytterligare information från fler källor.

Medierapportering

Jag har använt media på olika sätt. Jag inledde arbetet med att läsa medierapportering för att få en överblick i händelser, beskrivningar och diskussioner, till exempel vad man tror att skjutningarna och även sprängningarna, handlar om och beror på. Det som ofta kom upp var gängkrig, vilket vi kommer vi att gå djupare in på i bakgrundskapitlet. Här har jag även sökt efter händelser som jag sedan hade avsikt att begära ut som rättsfall, till exempel att någon blev dömd för mord eller mordförsök. Denna strategi visade sig inte fungera, eftersom jag för sökningen behövde namn, fallnummer, eller personnummer, vilka ofta inte nämns i media. Värt att tillägga här är att jag även har läst diskussionstrådar på Flashback forum, samt bloggar som handlar om våldsdåden och gängen i Malmö. Detta har inte använts som material, utan endast för att bredda bilden av händelserna och diskussionerna.

Användningen av medierapportering har alltså till större delen varit i bakgrundsarbetet. Jag har utifrån arbetet sett en del begränsningar; i media ges egentligen inga större detaljer och bakgrundsinformation till händelserna, vilka är viktigt här. Min uppfattning är att media gärna reducerar händelserna till gängkrig och konflikter mellan kriminella grupperingar, och även i flera fall dras slutsatser som upprör allmänheten. Enligt Palmqvist & Barkman (2011:29) beror medias förenklingar och skissartade redogörelser på saknad av information och svårigheter att få fram uppgifter. Att polisen inte gärna berättar, och att kriminella av uppenbara skäl inte heller berättar om sin verksamhet, och berättar de, är detta med sannolikhet färgat av egenintresse. Här konstaterar de även att det magiska ordet gäng är en signal att Svensson inte behöver oroa sig, eftersom det handlar om kriminella kretsar (ibid:148).

En som diskuterar medias roll som brottskonstruktör är kriminologen Jerzy Sarnecki (2014:328). Han skriver att mediernas betydelse för hur sociala problem och brott konstrueras är en fråga som har intresserat många forskare, och vanligen kritiseras medierna som en pådrivande faktor när det gäller införande av hårdare kriminalpolitik. Som exempel nämner han Ester Pollacks doktorsavhandling från 2001, där hon studerar samspelet mellan medier, brottslighet och kriminalstatistik under de senaste 80 åren i Sverige. Pollacks slutsatser var att framställningen av

brottslighet varierade i medierna, både när det gällde omfattningen och typen av brott som uppmärksammades. Variationen uppvisade inget samband med den faktiska brottsligheten under den aktuella tiden.

Vetenskapliga källor

Förutom antropologisk forskning används även sociologisk och kriminologisk forskning, detta på grund av att dessa ytterligare kunde belysa ämnet. Här har jag föredragit forskning utförd i Sverige, eftersom kontexten kan komma att påverkas av sociala och kulturella strukturer. Dock betyder detta inte att det inte går att dra paralleller till forskning utanför Sverige. Forskningen på ämnet, i Sverige, är utförd av till exempel, Sarnecki, sociologen och före detta polisen Amir Rostami (även i samarbete med andra), samt till stor del kartläggningar av Brå. Viktigt att poängtera här är att dessa arbeten främst är baserade på polisdata. Brå använder sig även av intervjuer med poliser och underrättelsetjänst. Rostamis forskning handlar till stor del om svenska gäng, där han kombinerar polisens kartläggningar om gäng i olika län med intervjuer med gängmedlemmar. Han skriver att det finns begränsningar med data baserad på polisiära uppgifter, men att det är ganska vanligt att forskare använder data som samlats in av brottsbekämpande myndigheter, därför är detta en beprövad metod (Rostami 2013:14f).

Kodning och analys

I kodning och analys av materialet från boken och rättsfallen har jag sökt efter teman och mönster, och även det som bryter mot mönstret. Jag har utgått från de teoretiska ramverken och följande teman; individernas upplevelser och tolkningar av våldshändelsen, de intentioner individerna hade med handlingen, individernas självbiografi, känslomässiga upplevelser som situationen genererade, platserna där händelserna inträffade, samt om våldshändelsen föregicks av någon diskussion eller provokation (Johansson 2001:76).

Faktorer som spelar in i förståelsen av våldsanvändning menar Suzanne Hatty (2000:52f) är vilka förövaren och offret är, hur väl de känner varandra, hur nära de kom varandra, och vilken typ av vapen som användes. Hon skriver att det är skillnad på att döda med skjutvapen och döda med kniv, samt att det är skillnad mellan att ge sig på någon man känner och en främling. Detta eftersom effekten och den uppfattade logiken skiljer sig mellan dessa. Fallen i detta arbete visar att förövare och offer ofta känner varandra sedan tidigare (hur väl de känner varandra varierar), och eftersom det är just skjutvapen som används kommer de inte nära varandra på det vis som de hade gjort om det var en kniv som användes.

Uppklaringsstatistiken för skjutvapenvåld är låg, därför är den som har skjutit inte i lika hög grad känd som den som har blivit skjuten. Men Brå (2015a:40) noterar att beskrivningarna avseende ålder och socioekonomisk status är giltiga för båda parter. Dödligt våld har i tidigare studier, till stor del, konstaterats vara ett inom-grupps-fenomen. Alltså liknar den som skjuter och den som blir skjuten ofta varandra i form av att de är medlemmar i samma subkultur eller grupp, lever under samma omständigheter, har samma sociala status, ålder och så vidare (Wolfgang & Ferracuti 1967:161; Blumstein & Cork 1996:13). Detta mönster är tydligt i rättsfallen i detta arbete och även de fall i Maffiakrig som är utredda.

Relevant när det kommer till subkultur och socialisation är personernas ålder, och uppväxt/bostadsområden. Att studera var skjutningarna inträffar har i detta arbete fungerat som ett sätt att testa skjutvapenvåldets koppling till socioekonomiskt utsatta områden. Viktigt att nämna här är att dessa har inkluderats från både rättsfall och fallen från maffiakrig. Men när det gäller rättsfallen skrivs endast de tilltalades bostadsområden i domstolshandlingarna, medan i Maffiakrig är det offrens, uppväxt/bostadsområden som beskrivs.

Etiska överväganden

En viktig del av forskningsetik rör frågor om hur personer som medverkar i forskning får behandlas. Dessa personer ska i största möjliga utsträckning skyddas från skador eller kränkningar (Vetenskapsrådet 2017:12). På grund av ämnets känslighet har jag har lovat intervjupersonen anonymitet. Han har i sin tur själv varit mycket noga med att anonymisera de individer han arbetar med och personer från hans tid som gängmedlem. Innan intervjupersonen gav sitt samtycke till att delta berättade jag om arbetet och dess fokus, samt om vad intervjun skulle användas till (Vetenskapsrådet 2017:13). Intervjun har spelats in och jag frågade om tillåtelse på förhand (ibid:26).

I materialet har jag haft tillgång till en mängd personuppgifter, till exempel etniskt ursprung, personnummer med mera. Enligt Vetenskapsrådet (2017:30) ska behandling av känsliga personuppgifter enligt 13 § personuppgiftslagen, ras, etniskt ursprung, politiska åsikter och religiös övertygelse, eller personuppgifter enligt 21 § personuppgiftslagen, uppgifter om lagöverträdelse bland annat domar i brottmål etikgranskas. I detta arbete har inga sådana uppgifter inkluderats. Dessa är heller inte av intresse, i fokus är händelser och människors handlingar, inte deras identiteter.

De etiska riktlinjerna för författarna till Maffiakrig som kriminalreportrar skiljer sig från den vetenskapliga etiken. I boken finns detaljerad bakgrundsinformation om huvudpersonerna och

andra inblandade, vilket även inkluderar särskiljande av etniciteter och politiska övertygelser. Jag har valt att inte beskriva var och ens bakgrund detaljerat, och exkluderat alla detaljer om etnicitet och politisk övertygelse. Huvudpersonernas (och andras) namn nämns i boken, och i flera fall i medierapportering. Trots att personernas namn finns i boken och skrivs i media, har jag valt att använda personernas initialer. Palmqvist & Barkman (2011) använder sig emellanåt av denna strategi, och detta verkar fungera bra i syftet att maskera identiteter och personers drag, till exempel etnicitet.

Gällande rättsfallen är dessa till större delen offentligt material som alla har tillgång till. Jag har utelämnat fallnummer, dom, personers namn, och mer individuella karaktäristika. Detta i syftet att försvåra identifikation, samt inte göra detta till en fråga om specifika personliga drag utan om händelsen/handlingen i sig. Även här skriver jag personers initialer, men i detta fall är de påhittade av mig och har ingen referens till personerna.

Ytterligare en etisk angelägenhet som kommer upp i detta sammanhang är den om att stigmatisera dessa personer, och bidra till ett dåligt rykte för Malmö och de socioekonomiskt utsatta områdena. Skjutvapenvåldet är ett ämne som upprör människor, och den förenklade bild som ges i media gör det hela ännu värre. Det viktiga här är, som antropologen Philippe Bourgois (2003:15) uttrycker det, att vara medveten om att det finns en intern logik bakom dåden, som bör förstås. Jag vill här inte bjuda på några rasistiska stereotyper eller ge en dålig bild av dessa personer. Men att undvika diskussionen hjälper inte situationen, skjutvapenvåldet kommer inte att försvinna, tvärtom verkar denna öka och bli ännu grövre. Dessa är konsekvensen av befintliga samhällsstrukturer, och det är viktigt att strukturerna, logiken och meningen bakom dåden kommer i ljuset och förstås, för att i sin tur kunna ändras på.

Reflektioner och personlig bias

Som tolvåring flyttade jag till Sverige med min familj 1988 från det då krigshärjade Iran. Vi flyttade direkt till Lindängen och senare till Hermodsdal. Dessa ses idag som socioekonomiskt utsatta områden och har även varit plats för ett antal skjutningar och sprängningar den senaste tiden. Mina farföräldrar bodde på Rosengård, som redan då hade ett dåligt rykte. Det gick bra för min familj och efter några år flyttade vi till Västra innerstaden och senare till Limhamn. Jag har upplevt klara skillnader i att bo i de olika områdena, till exempel skiljer sig levnadsstandarden en hel del. Samtidigt vill jag poängtera att jag har många fina minnen från min uppväxt i Lindängen och Hermodsdal och kommer ihåg att jag inte ens ville flytta därifrån. Alla mina vänner bodde ju där och till en början trivdes jag inte alls i Västra innerstaden, men med åren kom jag att trivas väldigt bra där också.

Utifrån egna erfarenheter förstår jag och kan relatera till hur det är att flytta till ett nytt land, ha dåligt med tillgångar, speciellt ekonomiska, och till att bo i ett socioekonomiskt utsatt område. När jag påbörjade detta arbete tyckte jag som de flesta människor, utifrån den bild som medlas genom medierapporteringen. Skjutvapenvåldet upprörde mig, och jag kunde inte förstå varför dessa personer ville döda och skada varandra. Samtidigt ville jag veta varför detta händer, och jag har länge fascinerats av människors användning av våld. Under arbetets gång har jag fått ett helt annat perspektiv på våldet. Jag förstår logiken bakom skjutvapenvåldet, och att detta händer i det svenska samhället just nu. Utifrån kunskapen som jag har fått tänker jag att utvecklingen, utifrån de rådande strukturerna, egentligen inte hade kunnat undvikas, eller gå på ett annat vis, vilket kommer att bli tydligt i denna uppsats.

Disposition

I nästa kapitel följer en beskrivning av tidigare forskning och de teoretiska ramverk som används i detta arbete. I kapitel tre, bakgrund, beskrivs olika gängteorier, gäng och kriminella nätverk i Malmö och i Sverige, våld och kriminalitet i Malmö, samt en beskrivning av socioekonomiskt utsatta områden och svartklubbar i Malmö. I kapitel fyra, våld som subkultur, ska vi förstå skjutvapenvåldet utifrån begreppet subkultur och hur medlemmar i denna subkultur socialiseras in i kriminalitet och användning av våld, främst skjutvapenvåld. I kapitel fem, våldets mening, beskrivs skjutvapenvåld som ett verktyg för att få fram sitt budskap, och skapa sig våldskapital. Vi ska även se hur skjutvapenvåld fungerar som medel för att ackumulera kapital som heder, respekt och status, samt ekonomisk framgång. Kapitel fyra och fem ska inte läsas som isolerade enheter, utan kommer att gå in i varandra. I det sjätte och sista kapitlet följer en sammanfattning och slutsatser.

2. Teoretiska ramverk och tidigare forskning

Våld är ett svårbegripligt begrepp konstaterar antropologerna Nancy Scheper-Hughes & Philippe Bourgois (2004:1). Den kan inte lätt objektifieras och kvantifieras, och det är svårt att ta fram en checklista med specifika kriterier som kan definiera en specifik handling som våldsam eller inte. Våld trotsar alltså en enkel kategorisering. Det kan vara legitimt eller illegitimt, synligt eller osynligt, nödvändigt eller meningslöst, orimligt och ogrundat eller fullständigt rationellt och strategiskt. Samtidigt som våld är destruktiv är den likaväl skapande och återskapande. Våld föder våld, den som själv har blivit utsatt för våld kan rutinmässigt utsätta andra för våld, alltså kan den slagna komma att slå andra. Utsatthet för strukturellt våld, till exempel fattigdom och utanförskap kan komma att ageras ut i nära relationer, till exempel att en man slår sin fru, eller som vi kommer att se i detta arbete, vänner som skjuter varandra (ibid).

Våld är ett universellt fenomen, och har förekommit genom alla tider. Det finns inga kända samhällen där aggression mellan människor, fysiskt hot, överfall, mord, och beväpnade konflikter inte existerar eller är framgångsrikt förbjudna skriver antropologerna Göran Aijmer & Jon Abbink (2000:xi). Men begreppet våld har idag en fördömande kraft, och det fenomen som kategoriseras som våld ses som moraliskt förkastligt och som något som aktivt bör motarbetas (Uhnoo 2011:25). En vanlig distinktion, i relation till staten, är den mellan legitimt och illegitimt våld. I en rättsstat har staten monopol på våldsutövning, och allt våld som inte sanktioneras av staten definieras som illegitimt (Edling 2016:17f). Samtidigt är staten, alltså polis och rättssystem, tvungen till att bestämma om en handling är våldsam konstaterar Scheper-Hughes & Bourgois, (2004:1). Sarnecki (2014:60f) påpekar att våld och våldsbrott inte är synonymer. I vårt samhälle finns hel del våld som inte är straffbelagda, till exempel våld som polisen använder, eller våld som används i självförsvar. Om en våldshandling utgör lagbrott eller inte beror på vem som utövar våldet och under vilka omständigheter det utövas. Detta påverkas också av graden av våld, samt skadan som våldet orsakar. Samtidigt tolkas omständigheter olika av olika människor och i vissa fall gör de inblandade upp på egen hand, exempel på detta kan vara våld i kriminella gemenskaper.

Hur kan vi förstå våld?

För den som utövar våld kan detta vara betydelsefullt och positivt (Edling 2016:17), men våld ses ofta, på grund av dess asociala och destruktiva natur, som meningslöst (Aijmer 2000:1). En bidragande faktor till detta kan vara saknad av detaljer och information om förhållandena, till exempel i media presenteras fragment av våldshandlingarna, vilka även är tagna ur sin kontext noterar antropologen Anton Blok (2000:25). Våld är dock inte ett oförklarbart fenomen.

Etnografi ger oss bevis på att våld, genom sina oändliga manifestationer, är en del av människans existens och ett utgörande element i samhällen, samt en viktig faktor i uppbyggande av makt argumenterar Aijmer (2000:1).

Inom forskningen, definieras våld som att den existerar både i fysiska och psykiska former, att den kan ligga i statliga, politiska och sociala strukturer och kan vara förankrad i ett samhälles kultur (Hedlund 2016:19). Våld förklaras utifrån en rad olika modeller. I jämförelse mellan olika förklaringsmodeller, fysiologiska, psykologiska, evolutionära och sociologiska, konstaterar Hatty (2000:52ff), att våld kan vara intersubjektiv och kontextberoende. Hon poängterar att fokus bör läggas på sociala och politiska förhållanden hellre än på brister hos individen.

Antropologen David Riches (1986:8) konstaterar att det faktum att människor är i konflikt med varandra förklarar inte varför de väljer just våld för att uppnå sina syften. Han argumenterar för att våld är en social och kulturell resurs. Denna förmåga drivs enligt Riches (1986:11) av egenskaper som; en minimal skillnad i förståelsen (bland de inblandade) av en våldshandling. Alltså, som vållande av fysisk smärta, kan våld osannolikt missuppfattas som sådan. Andra egenskaper är; att en våldshandling uppfattas tydligt av sinnen, att den kräver relativt lite när det gäller specialiserade verktyg, eller svårbegripligt kunskap. Den mänskliga kroppen är fullt tillräcklig för att skada en annan. Utifrån dessa egenskaper, är våld passande likaväl för praktiska som symboliska syften, och fungerar som ett effektivt medel för att omvandla den sociala miljön, och dramatisera sociala idéer menar Riches (1986:11). Det är även just de sociala och kulturella dimensionerna som ger våld dess makt och betydelse (Scheper-Hughes & Bourgois 2004:1). Även antropologerna Bettina Schmidt och Ingo Schröder (2001:3) fastslår faktorer som de menar är viktiga för våldets sociala konsekvenser. Dessa är; att våld alltid uttrycker någon form av relation, alltså riktas våldshandlingar oftast inte slumpmässigt mot någon, samt att våld som en social handling aldrig helt kan hållas isär från instrumentell rationalitet. Våld är alltså varken meningslös, eller en isolerad handling.

Alla sociala handlingar har något att säga, och i studiet av våld, noterar Blok (2000:28) kan man skilja mellan instrumentella och expressiva handlingar. Det instrumentella kan handla om att nå ett mål, till exempel att uppnå ekonomiska tillgångar som vi kommer att se i denna uppsats. Det expressiva kan handla om en social protest, eller som i detta arbete, om att skicka budskap i syftet att skrämmas, eller representera kulturella värderingar (Abbink 2000:78). Instrumentellt våld kan ses som målinriktat och ofta rationellt motiverat, medan expressivt våld kan vara emotionellt motiverat. Slagsmålet kan vara exempel på expressivt våld, medan krig kan exemplifiera instrumentellt våld, här är våld ett medel för att uppnå ett visst mål. Samtidigt är denna

distinktion inte helt tydlig och dessa kan gå in i varandra, alltså kan uppnåendet av ett mål även handla om känslor (Edling 2016:17). Det viktiga i sammanhanget är att, genom att våld kan användas som ett medel för att nå mål, likaväl som ett verktyg att kommunicera med, blir våld en väsentlig del av vardagliga sociala relationer konstaterar antropologen Nigel Rapport (2000:39).

Schmidt & Schröder (2001:18) poängterar att studier av våld bör fokusera på processerna bakom våldshandlingar och koppla ihop de med det kulturella tänkandet. Våld och dess sociala förverkligande är ett komplext fenomen och bör förstås som en praktik som verkar mellan historiska handlingsbegränsningar, strukturella förhållanden, mänskligt kreativitet och en kulturell sökande efter mening. Detta ska vi utgå ifrån i detta arbete, men istället för att lägga fokus på det kulturella, läggs fokus på det subkulturella. Detta på grund av att skjutvapenvåldet inte är ett uttryck för det svenska samhället, utan har växt fram som en motsättning till den. Vi kommer även att utgå från att våld är ett medel för individer att kommunicera med, och ett medel för att uppnå sina mål.

I sin artikel om förståelse av palestinska självmordsbombare, diskuterar antropologen Ghassan Hage (2003:66f), kravet på att fullständigt fördöma självmordsbombare när man ska prata om dem. Jag är av samma uppfattning i fråga om skjutvapenvåldet, oavsett om den diskuteras i media, den politiska debatten, av personer som bor i socioekonomiskt utsatta områden, eller vilka andra som helst, finns det en fördömande om hur allvarligt och fel detta är. I detta arbete ska dessa män inte fördömas, utan förstås. Jag menar här inte att vi ska ”tycka synd om” eller ta bort personers eget ansvar för sina handlingar. Utan tanken är att fördömandet inte ska komma i vägen för förståelsen. Om något ska fördömas, som Hage (2003:67), uttrycker det, att han hellre fördömer levnadsförhållanden som gör människor till självmordsbombare än självmordsbombarna i sig, är det de levnadsförhållanden som gör att dessa män skjuter varandra som ska fördömas, hellre än individerna som skjuter och blir skjutna.

Tidigare forskning

Våld är ett väl utforskat område inom antropologin, där våld i alla dess former har studerats utifrån olika perspektiv. Som vi redan har varit inne på här ovan innebär ett antropologiskt tillvägagångssätt till att studera våld, att alla våldshandlingar har en historia och en betydelse. Att tankar om våld är oundvikliga produkter av kulturella modeller och traditioner, samt att våld utförs och föreställs av reflekterande och socialt positionerade människor under specifika förhållanden, av faktiska anledningar (Schmidt & Schröder 2001:18f). Biologiska och psykologiska orsaker inkluderas inte i antropologiska arbeten om våld, men det förs ofta diskussion om att de biologiska och psykologiska faktorerna inte förnekas eller utesluts (Riches

1986:21; Schmidt & Schröder 2001:2; Aijmer & Abbink 2000:xiii). Scheper-Hughes & Bourgois (2004:3) skriver att kulturer, sociala strukturer, idéer och ideologier formar våldets dimensioner, dess uttryck och förtryck. Användning av våld handlar inte om gener och hormoner men självklart har dessa en påverkan på mänskligt beteende och känslor.

Detta arbete har två utgångspunkter; den ena är våldsutövande som en del av en subkultur, inom vilken aktörerna socialiseras in i användning av våld. Den andra är våldets betydelse inom denna subkultur. När det gäller antropologiska, och etnografiska studier av kriminella grupper, sammanfattar antropologen James D. Vigil (2003:228) att det var medlemmar av Chicago skolan (antropologer och sociologer) som genomförde de första studierna på 1920-talet. Dessa förespråkade och använde sig av deltagande observation för att studera samhällsfenomen. Sociologen Fredrik M. Thrasher (1927) tros vara den första från denna skola som studerade gäng, hans arbete följdes sedan av en rad andra som använde sig av den etnografiska traditionen. Exempel på antropologer som har studerat gäng, detta även utifrån ett subkulturellt perspektiv är Walter B. Miller och James D. Vigil.

I *Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency* behandlar Miller (1958), det som han ser som en särskild typ av brottslighet- lagbrott som begås av ungdomar i gatugång. Enligt Miller har detta sitt ursprung i lägre samhällsklasser, och drivkraften bakom de kriminella handlingarna är anpassning till beteenden och värderingar som värderas högt inom det som han kallar för underklassens kultur (ibid:5). Baserad på det empiriska materialet ansåg Miller (1958:5f) att underklassen, i motsättning till den dominerande medelklassnormen, utvecklar en egen subkultur, med egna värderingar och traditioner som överförs från en generation till en annan. Millers(1958) gängteori kommer vi att gå igenom mer utförligt i bakgrundskapitlet.

Enligt Vigil (2003:230) är gängvåld ett komplext fenomen där det är nödvändigt att studera flera faktorer som fattigdom, kulturkonflikt, sociokulturell marginalisering, social kontroll och gängdynamik. Han har skrivit många arbeten om gäng i Los Angeles, och då främst Mexikan- Amerikanska gäng, så kallade *Chicano*. I till exempel *A Rainbow of Gangs- Street Cultures in the Mega City* (2002), identifierar och understryker Vigil (2002) faktorer som leder till medlemskap i gäng. Studien är baserad på intervjuer med fyra gängmedlemmar från fyra olika etniska grupper, Chicanos, afroamerikanska, vietnamesiska, och salvadorska. I varje kapitel beskrivs den enskilda gängmedlemmens livshistoria detaljerat, detta tillsammans med varje etnisk grupps historia i Los Angeles. Syftet är att visa hur ekonomiska, sociala, kulturella och kontextuella faktorer som fattigdom, etnisk diskriminering, utanförskap och instabila familjeförhållanden påverkar de ungas liv och leder de till gängmedlemskap.

I studien pekar Vigil (2002) ut det tillfälle där konventionell socialisationsprocess, alltså föräldrar, skolgång och det övriga samhället, upphör och ersätts av en marginaliseringsprocess, vilken i sin tur leder till kriminellt beteende. Fokus ligger på socialisation i gatans kultur genom kamrater, där denna subkultur erbjuder dess egna värderingar, (vilket oftast handlar om hopplöshet och förtvivlan), när banden till viktiga sociala influenser inte är starka. Enligt Vigil (2002) växer gängmedlemmar ofta upp under bristande levnadsförhållanden, rasism och kulturellt förtryck i skolan. Istället för att känna sig skyddade av brottsbekämpande myndigheter lär de unga sig, av erfarenhet, att inte lita på dessa. Viktigt här är att även om de fyra etniska grupperna är olika i avseenden som etnicitet, invandringsstatus, och gängaktivitet, vänder sig alla gängmedlemmar till gatans kultur när viktiga socialisationsagenter misslyckas. Gatans kultur ger de unga skydd, emotionellt stöd och vänskap, och fungerar som ersättning för det bristande stödet från familjen, skolan och andra institutioner. Vigil (2002:168f) diskuterar även lösningar, där den viktigaste slutsatsen är att strategier som förbud är ett misslyckande. Han menar att det är viktigt med balans mellan prevention, intervention och brottsbekämpning, och argumenterar för vikten av att samordna insatser mot gängaktivitet med familj, skola och samhället i stort.

En annan studie som behandlar marginaliseringens påverkan på individers liv är *In search of respect: selling crack in El Barrio*, där antropologen Phillippe Bourgois (2003) beskriver huvudpersonerna Primo, Caesar, Candy och deras vänner och familj i deras vardag i östra Harlem. I *El Barrio* är droger en stor del av livet, men enligt Bourgois handlar detta i huvudsak inte om missbruk utan om fattigdom och social marginalisering, där drogerna är en följd och en symbol för fattigdom och utanförskap hellre än dess orsak. Studien handlar till större delen om individers sätt att hantera krafter som förtrycker de (ibid:55). Bourgois (2003) inkluderar fakta, statistik och historisk fakta om East Harlem i sina analyser, och skriver att historiskt sett har gatorna i East Harlem alltid skapat våldsamma kriminella och missbrukare, detta oavsett vilken etnisk grupp som har bott där vid det aktuella tillfället. Vidare menar han att den etniska segregationen som råder, har sin grund i konkurrens mellan grupperna om arbete och bostäder (ibid:55ff).

I likhet med Vigils (2002) arbete kommer vi i denna uppsats att se att en kriminell subkultur växer fram i socioekonomiskt utsatta områden på grund av utanförskap och begränsade ekonomiska tillgångar, samt hur unga män socialiseras in i gatans kultur. I likhet med Bourgois (2003) arbetes kommer vi se att skjutvapenvåld är ett symptom för utanförskap och fattigdom, samt att detta egentligen inte handlar om en viss etnicitet, utan att det är de socioekonomiskt utsatta områdena som har en påverkan på människors liv och handlingar.

En studie som skiljer sig en hel del från Vigil (2002) och Bourgois (2003) arbeten, men behandlar socialisation i våld, är antropologen Anna Hedlunds (2014) studie av huturebeller i Kongo. Hedlunds (2014) studie handlar mer om en medveten socialisation, medan de förstnämnda handlar om en omedveten sådan. Hedlund (2014) drar slutsatsen att i en rebellgrupp är våldet ständigt närvarande, både som ett väsentligt medel i kampen utåt och som en del av gruppens interna socialisering. Våldet har ett viktigt identitetsskapande funktion och rättfärdigas genom att reproducera föreställningar om den andre. Hon konstaterar att huturebellerna har en kollektiv offerroll och identitet som rättfärdigar våld, vilket kan förklaras genom en historisk tillbakablick, samt socialiseringsprocesser som används av ledarna för att ingjuta en kollektiv identitet. Historien används för att skapa föreställningar och myter om den andra skriver Hedlund (2016:222ff). Propaganda är en viktig strategi för att förvränga historien och fungerar som ett medel för ledarna att kontrollera gruppen, befästa och överföra värderingar och ideologier, vilka legitimerar, reproducerar och rättfärdigar våld (ibid:213). Gruppens medlemmar rättfärdigar våld genom att säga att de måste skydda sig mot fiender, att de har ett ansvar att skydda sina familjemedlemmar och att de är orättvist behandlade. Samtidigt berättar intervjupersonerna att de själva riskerar att utsättas för våld om de inte följer sina ledares order (ibid:223f).

När det kommer till uppsatsens andra utgångspunkt, våldets mening, lägger antropologiska studier fokus på syften (praktiska eller symboliska) som människor uppnår genom våldsamma handlingar. Fokus läggs även på sociala idéer som ger mening till handlingarna, våldets symboliska och rituella aspekter, samt olika sätt att förstå våld, så som den sker i världen. Studierna visar att våld inte är en enkel och universell drift hos människan, utan att våld är både grupp och kontextberoende. Våld formas av sociala relationer genom makt, tvång och dominans. Våldshandlingar är betydelsefulla och bundna av normer.

Våld är ett fenomen som även kan jämföras tvärkulturellt, visar antropologiska studier. Schmidt & Schröder (2001:6f) skriver att våld inte är ett kulturellt bundet fenomen, och att inom antropologin finns en lång tradition att koppla olika typer av kollektivt våld till samhället och att ordna de på en evolutionär skala. Faktorer som möjliggör jämförelse, är att våld är en social handling som sker under faktiska förhållanden, riktar sig till faktiska offer, samt skapar faktiska förhållanden och resultat som kan jämföras med varandra. En tvärkulturell jämförelse visar också på det universella med våld, att individer inte slår ut slumpmässigt, utan följer kulturella normer för passande handling, samt delar värderingar, ritualer och mening (Lee 2016:161).

Andra teoretiska ramverk

Förutom de ovannämnda ramverken i förståelse av våld och dess mening används subkultur teorier, sociologen Raewyn Connells (1999) teori om hegemonisk maskulinitet, kriminologen James W. Messerschmidts (1993) teori om maskulinitet och kriminalitet, samt sociolog/antropologen Pierre Bourdieus teorier om habitus, kapital och illusio.

Subkultur teori

Begreppet kultur myntades av antropologen Edward B. Taylor 1871, där han beskrev den som en sammansättning av kunskap, övertygelser, skicklighet, moral, lag, seder och bruk samt andra förmågor och vanor som förvärvas av en medlem i ett samhälle. Därefter har fler definitioner kommit till av antropologer, men även sociologer och psykologer (Wolfgang & Ferracuti 1967:96). Begreppet subkultur började bli vanligare i samhällsvetenskaperna efter andra världskriget (ibid:98). En subkultur på samma sätt som en kultur, förser sina medlemmar med passande övertygelser, värderingar och normer. Skillnaden här är ”sub”, vilket lägger fokus på särskiljande från den dominerande kulturen (Cloward & Ohlin 1961:13). ”Sub” hänvisar till en del av en helhet, den behöver inte indikera nedsättning, såvida medlemmarna i en subkultur ses som oönskade av medlemmarna i den dominerande kulturen (Wolfgang & Ferracuti 1967:95f). Subkulturer tros ofta vara kopplade till individer med gemensamma värderingar i ett geografiskt begränsat område. Men en subkultur kan finnas på breda områden och utan interpersonell kontakt mellan individer och grupper. Även individers beteende kan vara subkulturell så länge den reflekterar en existerande subkulturs värderingar (Wolfgang & Ferracuti 1967:102).

Centralt i subkulturella teorier är att konflikter uppstår när medlemmarna i en subkultur interagerar med medlemmarna i den dominerande kulturen. Sociologerna Richard A. Cloward & Lloyd E. Ohlin (1960), kriminologen Albert K. Cohen (1955) och antropologen Walter B. Miller (1958) är några som har studerat de sociala mekanismer som uppstår när unga män har begränsade möjligheter att uppnå samhällets etablerade mål. Dessa teoretiker menar att i socialt utsatta områden uppstår alternativa normer och värderingar, som mer eller mindre tar avstånd från de normer och värderingar som råder i samhället i övrigt. De alternativa normerna och värderingarna premierar och belönar beteenden som tuffhet och list istället för undvikande av konflikter och skolutbildning (Sarnecki 2016:44-45).

Enligt Cohen (1955:59), är interaktion mellan ett antal aktörer med liknande anpassningsproblem ett avgörande villkor för uppkomsten av nya kulturella former (subkulturer). Även Miller (1958) fokuserade på grupprocesser, och ansåg att, (som han kallar det) underklassens kultur oftast skiljde sig från den dominerande medelklassens. Han menar att underklasskultur karaktäriseras av

brottslighet, våld och glorifiering av fysisk styrka, maskulinitet, mod, risktagande, och frihet från auktoriteter. Enligt Miller kan anledningen till att underklass ungdomar blir brottslingar finnas i deras socialisation i underklassens värderingar, där brottsliga handlingar inte är en avvikelse från normen (Sarnecki 2001:11f). Även Cloward & Ohlin (1961:x) lägger vikt vid hur och under vilka förhållanden brottsliga normer uppstår. De lägger fokus på brottsliga gäng/subkulturer bland tonåringar i socioekonomiskt utsatta områden. Cloward & Ohlin (1961:1f), till skillnad från Cohen (1955) och Miller (1958), skiljer på tre olika typer av kriminella subkulturer; den typ som fokuserar på stölder och andra olagliga sätt att få en inkomst, den typ som vinner status genom användning av våld, och den typ som använder droger. Dessa olika former av brottslighet innebär olika livsstil, uppstår genom olika processer och i olika delar av den sociala strukturen menar de. Medlemmarna har olika övertygelser, värderingar och bestämmelser för social handling. Men alla är lika i ett avseende- att normerna skiljer sig från det dominerande samhället (ibid:3).

Sociologen/kriminologen Marvin E. Wolfgang och Kriminologen Franco Ferracuti (1967:140) utgår från samma beskrivning av subkultur som ovan, men lägger till att det finns ett tema av våld i värderingarna, i socialisationsprocessen, och i relationer mellan individer som lever under liknande förhållanden. Teorin är baserad på empirisk data om våldsbrott och mord (ibid: xxi), samt sociologisk, psykologisk, kriminologisk och antropologisk forskning och teorier (ibid:314). Utifrån sina analyser av överfall och mord menar Wolfgang & Ferracuti (1967:140f) att det finns två typer av mord; den ena är planerad och avsiktlig, den andra är mord som sker i stundens hetta. Här har de alltså exkluderat mord på grund av psykiska sjukdomar. Enligt Wolfgang & Ferracuti (1967:150) bör mord och andra typer av våldsamma brott, i likhet med alla mänskliga beteenden, ses utifrån den kulturella kontexten som de växer ur. Dock förklarar teorin inte exakt hur en våldssubkultur uppstår, Wolfgang & Ferracuti (1967:163) menar att de kan uppstå på olika sätt inom olika kulturer.

När det kommer till subkultur-teorier vill jag poängtera att begreppet subkultur, i detta arbete, syftar till vilken subkultur som helst, som växer fram, som en alternativ livsstil, till exempel punkare, hippies, eller nykterister. Detta har absolut inte att göra med en viss kultur eller etnicitet.

Hegemonisk maskulinitet

Enligt Connell (1999:55) konstrueras maskulinitet i vardagslivet genom interaktioner och här har ekonomiska och institutionella strukturer en stor betydelse. Av vikt är relationerna mellan olika former av maskuliniteter (ibid:57), vilka är hegemoniska, underordnande, delaktiga och marginaliserade. I detta arbete används hegemonisk maskulinitet, vilket härstammar från Antonio Gramscis analys av klassrelationer och hänvisar till den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda och upprätthålla en ledande position i samhället. Enligt Connell (1999:101) höjer sig en viss form av maskulinitet över andra former, kulturellt sett och vid en given tidpunkt. Detta innebär inte att det är de mest iögonfallande bärarna av hegemonisk maskulinitet som är de mäktigaste. Dessa kan lika gärna vara ideal, till exempel skådespelare eller fantasifigurer. Individer med stor institutionell makt, eller stora rikedomar kan befinna sig långt ifrån det hegemoniska mönstret. Även om många män kan dra nytta av hegemonier är det samtidigt få män som befinner sig i en faktisk hegemonisk position (Hertz & Johansson 2011:128). Hegemonisk maskulinitet är inte heller någon låst karaktärstyp som alltid och överallt ser likadan ut (Connell 1999:100).

Messerschmidt (1993) har vidareutvecklat hegemonisk maskulinitet, inkluderat faktorer som klass, ålder och etnicitet och kopplar den till kriminalitet. Enligt Messerschmidt är maskulinitet något som måste göras, och kriminalitet är ett medel i detta görande (Connell 1993:x-xi). Han argumenterar för att inom olika sociala situationer finns specifika mönster i hur maskulinitet representeras och ageras. Beroende på miljön definieras och upprätthålls specifika föreställningar om hegemonisk maskulinitet, skriver Messerschmidt (1993:83). Individer existerar inom samhällets strukturer, vilka begränsar erfarenheter och sätter gränser för framtida handlingar. För att förstå mäns brottslighet måste man förstå att klass, etnicitet, och genusrelationer är en del av social existens (ibid:62). Enligt Connell (1993:xii) stärks Messerschmidts (1993) analys av att han inte begränsar sig till maskulinitet endast inom arbetarklass- och underklass-miljöer. Genom att inkludera klass, etnicitet, likaväl som genus, visar han att utifrån samma principer kan vi förstå brottslighet hos privilegierade män likaväl som hos de oprivilegierade. Klass och etnicitet ses här som faktiska situationer och miljöer som skapar olika typer av maskulinitet. Alltså, skapas maskulinitet hos den kriminella, hos fabriksarbetaren och hos företagsledaren utifrån olika tillgångar, och resulterar också i olika typer av brottslighet.

Hegemonisk maskulinitet används på två sätt i denna uppsats. Den ena är det dominerade samhällets, där manlighet handlar om att ha en säker inkomst från ett respektabelt arbete, även här är dominans, kontroll och självständighet viktiga ideal (Messerschmidt 1993:93). Denna typ

av maskulinitet omöjliggörs för de som hamnar i utanförskap, till exempel genom arbetslöshet. Detta kompenseras med kriminalitet, samt andra ideal för hegemonisk maskulinitet, till exempel genom agerad tuffhet, och kroppsliga ideal som en vältränad kropp. Som Messerschmidt (1993:96) skriver görs maskulinitet på olika sätt i olika miljöer beroende på de resurser som finns tillgängliga.

Bourdieu

Bourdieu (1999:7) handlingsteori sammanfattas i grundbegreppen *habitus*, *fält*, *kapital*, och *illusio*. Dessa har sin utgångspunkt i relationen mellan sociala strukturer och de förkroppsligade strukturerna. *Habitus* är enkelt förklarat en kunskap skriven i individens kropp, vilket har utvecklats genom interaktion med den sociala världen (Nordmark 2014:231). *Habitus* påverkar hur individen tolkar sin omgivning och agerar i den, och är ett resultat av individens bakgrund och erfarenheter, alltså den historiska och sociala kontexten (ibid:235). *Habitus* utgör principer för distinkta praktiker, vilket Bourdieu (1999:18f) exemplifierar med att påpeka skillnader mellan arbetarens och företagsledarens praktiker och aktiviteter, till exempel vad de äter och hur, vilka idrotter som utövas, politiska åsikter och sättet dessa framförs på, och så vidare. Olika levnadsvillkor skapar alltså olika *habitus*, likaväl är en viss livsstil en produkt av *habitus*. Detta kan även förklara enhetlighet i stil hos individer eller grupper. Enligt Bourdieu (2000:11) etableras *fältets* logik i *habitus*. *Fält* är det sociala rummet, vilket Bourdieu (1999:45f) ser som ett kraftfält, som tvingar sig på aktörerna, men samtidigt är ett slagfält där aktörerna tvingas ta till medel och mål som skiljer sig åt beroende på deras position i fältet. Begreppet *habitus* kommer att användas främst i kapitlet våld som subkultur som en omedveten socialisation.

Bourdieu's kapitalbegrepp är ett av de huvudbegrepp som kommer att användas i kapitlet våldets mening. Kapital är tillgångar och resurser som individen har, men även vill ackumulera för att förbättra sin position i fältet. Bourdieu (2000:166) definierar olika former av kapital; *ekonomiskt* är egendom och materiella tillgångar. *Socialt*, är relationer och kontakter som individer har tillgång till, som även av andra ses som värdefulla och ger status. *Kulturellt*, är utbildning och kunskap. *Symboliskt*, är det som av en grupp ses som betydelsefullt, till exempel berömmelse, ära och högt anseende. Bourdieu (1999:135f) skriver att han använder även symboliskt kapital för alla kapitalarter. I denna uppsats nämns även begreppet vålds- eller skrämselkapital, vilken används i Brås och Rostamis texter och av informanten Frank. Begreppet verkar vara baserad på Bourdieu's kapitalbegrepp och kommer användas utifrån samma betydelse som övriga kapitalbegrepp.

Enligt Bourdieu (1984:114) härstammar skillnader mellan sociala klasser från storleken av kapital. Fördelningen sträcker sig från de som är bäst försedda med ekonomisk och kulturellt kapital till

de som är mest berövade av dessa. Ju högre ekonomiskt och kulturellt kapital desto större möjlighet att lyckas i det sociala spelet (Bourdieu, 2000:227). Vilket handlar även om att samla till sig kapital, detta leder in på nästa huvudbegrepp, *illusio*.

Illusio handlar om tro på och hopp om att det sociala spelet är värt ansträngningen och att insatsen som krävs är värt att jaga efter. Alltså som begreppet föreslår, en illusion, men samtidigt en investering. Illusio är något individen får lära sig tidigt genom socialisationens processer, och är beroende av personens habitus (Bourdieu, 2000:166). Illusio är en form av risktagande, och i denna uppsats kan vi tala om ett risktagande genom deltagande i kriminell verksamhet, samt ett risktagande i användning av skjutvapenvåld. Detta i form av att själv bli utsatt för skjutvapenvåld, likaväl som ett risktagande för att bli utsatt för straff från samhället. Men en ansträngning att tjäna på, i syftet att samla till sig kapital, till exempel ekonomiska tillgångar och symboliskt kapital, som respekt.

3. Bakgrund

I detta kapitel ska vi titta närmare på gängdefinitioner, gäng och nätverk samt våld och kriminalitet i Malmö och i Sverige. Denna information är av vikt för mina argument längre fram i arbetet. Till exempel kommer jag att argumentera för att skjutvapenvåldet i huvudsak inte handlar om specifika gäng och gängkrig, och därför är det viktigt med en beskrivning om vad ett gäng anses vara, eller inte vara. Vi ska även titta på socioekonomiskt utsatta områden i Malmö, eftersom det är just där som våldsanvändningen skapas. I beskrivningarna kommer jag även att gå tillbaka i tiden. Detta på grund av att det som händer nu handlar om en utveckling under cirka 10-15 år.

Vad är ett gäng?

“Gäng” verkar vara det magiska ordet när det kommer till beskrivningar av skjutvapenvåldet. Gäng, utifrån skildringar i media ses ofta som våldsamma unga män, vilka tillhör etniska minoriteter, har tatueringar, och är våldsamma. Media har en stor betydelse för spridning av den så kallade ”gängkulturen” (Esbensen 2012:22; Rostami 2013:33). Enligt Rostami (2013:37f) har många av antagandena blivit reviderade och förkastade genom samhällsvetenskaplig forskning. Dock finns det många definitioner av begreppet gäng och forskarna har inte enats om en gemensam definition (Sarnecki 2014:189; Rostami 2013:6). Konceptet ”gäng” användes som ett analytiskt koncept i vetenskaplig beskrivning för första gången under 1920-talet. Därefter användes begreppet flitigt i samhällsvetenskapliga studier för att beskriva brottsaktiva grupper och subkulturer, framför allt ungdomar i amerikanska storstäder. Men begreppet användes långt tidigare än 1900-talets studier, till exempel i litterära skildringar, där det finns referenser till gäng som under 1600-talet rånade personer i Storbritannien (Rostami 2013:4f). Nedan följer en kort genomgång av några gängteorier, vilka jag har förstått som de tonsättande, och samtidigt relevanta i detta arbete.

Sociologen Fredrik M Thrasher (1936) studerade gäng i Chicago, och utifrån denna utvecklade han sin definition. Enligt Thrasher (1936:58ff) är gänget från början en spontant formad grupp som sedan integreras genom konflikt. Gängbildandet går igenom olika stadier, i det första är gruppens konturer och ledarskap diffust, sådana gäng består endast i en kort tid. Vissa grupper stannar på detta stadie, medan andra utvecklas till nästa stadie, där konturerna för medlemskap och ledarstruktur blir klarare och här finns en högre grad av moral och lojalitet. I nästa stadie stärks banden ytterligare och gruppens aktivitet fokuseras på kriminalitet (ibid:66). Enligt Thrasher (1936:45) visar gängen på oändliga variationer mellan personer, medlemskap, ledarskap, organisationsgrad, intressen och aktiviteter, samt gängets status i samhället. Men en universell

komponent är konflikter, konstaterar Thrasher (1936:54f), vilket handlar om sammanstötningar med andra gäng likaväl som med polis. Genom konflikten och som ett resultat av gemensamt handlande skapas en moral som stärker grupp tillhörigheten och gängets beständighet. Samtidigt tvingas gängmedlemmar till fejder. Eftersom mycket av gängens aktiviteter är utanför lagen, är strider det enda sättet att hämnas för skador och upprätthålla normsystem (ibid:173), men dessa kan likaväl handla om att säkra ekonomiska intressen (ibid:175). Gängmedlemmar ägnar sig åt många olika typer av brott, men enligt Thrasher har våld en central roll för gänget, som en förenande faktor och en lojalitetsmarkör (Rostami 2013:40; Sarnecki 2014:190).

I Thrashers (1936) definition är marginalisering och informell organisering centrala. Han såg redan på sin tid ett klart samband mellan gängbildning, fattigdom och utanförskap. Thrasher (1936:26f) konstaterar att gängets begynnelse studeras på bästa sätt i slumområden där många barn trängs i ett begränsat område. I barnsamlingen formas spontana lekgrupper. Miljön i sin tur erbjuder möjligheter till konflikter med grupper i egen klass i dispyter över territorier och rätt till olaglig verksamhet, likaväl som över gängets aktiviteter som är i motsättning till den konventionella sociala ordningen. När lekgrupperna möter dessa fientliga krafter, får medlemmarna en vi-känsla och inleder processen av att starta gäng. Enligt Thrasher (1936:29) utvecklas majoriteten av gäng alltså från de spontana lekgrupperna.

Den antropologiska definitionen på gäng står Walter B. Miller (1958) för, som redan nämnt förklarade han kriminalitet utifrån en särskiljande underklasskultur, som främjar brottsligt beteende. Högt värderade beteenden här är ; *tuffhet*, - att visa styrka, och mod, *klipskhet*- att kunna överlista och lura andra, utan att själv bli överlistad (ibid:9). Andra karaktäristiska beteenden är *sökande efter spänning*, *tro på ödet*, *att ha tur*, samt *oberoende*, vilket handlar om ett starkt och ofta uttryckt vrede mot extern kontroll och en orättvis och tvingande auktoritet (ibid:10ff). Miller (1958:14) upptäckte även att de hushåll från vilka gäng ungdomarna kom ifrån ofta saknade en fadersgestalt. Han tolkade dessa pojkars anslutning till gäng som en flykt från ett hem präglad av feminina värderingar, där gänget kunde erbjuda stabilitet och manliga förebilder. Under sin karriär utvecklade Miller följande gängdefinition; ett ungdomsgäng är en självbildad grupp kamrater, bundna genom gemensamma intressen, med tydligt ledarskap, välutvecklade auktoritetslinjer och organisation, vilka samverkar för att uppnå ett specifikt syfte som oftast innefattar olaglig verksamhet och kontroll över ett visst territorium (Rostami 2013:43).

Kriminologen/sociologen Malcolm W. Kleins gängdefinition är: ett gäng är en grupp ungdomar som av andra och sig själva uppfattas som en beteckningsbar grupp, vilka är inblandade i kriminella aktiviteter (Esbensen 2012:23). I sin definition skiljer Klein (1995:22) mellan gatugäng

och gäng som skinnskallar och motorcykelgäng. Detta på grund av att han ser gatugängen som utan mål, där medlemmarna hamnar i alla möjliga typer av problem, medan skinnskallar och motorcykelgäng är fokuserade och planerande. Enligt Klein (1995:75) består gatugäng av unga personer mellan 10 och 30 år, oftast men inte exklusivt pojkar/män, och huvudsakligen etniska minoriteter. Dessa är vanligen, men inte nödvändigtvis territoriella, och mångsidiga i sina kriminella aktiviteter, vilka är oproportionerligt våldsamma i jämförelse med aktiviteter hos andra grupper. Gatugängets sammanhållning främjas till större del av accepterande, eller deltagande i brottsliga aktiviteter.

Sammanfattning gängdefinitioner

Kriminologen Finn-Aage Esbensen (2012:23f) sammanfattar de olika gängdefinitionerna sedan Thrashers (1936) forskningar. Han skriver att det har blivit vanligt att inkludera följande kriterier som viktiga särdrag i definieringen av gäng; gruppen måste ha organisation och solidaritet, en tendens att agera på yttre hot, skapande av gemensamma värderingar, identifiering av ett territorium som försvaras med våld om det behövs. Ett alltmer viktigt kännetecken är medverkan i kriminella aktiviteter. Vidare, under åren har användning av symboler, verbal och icke verbal kommunikation för att uttrycka sin tillhörighet, samt gängets kontinuitet över tid lagts till i definitionen. Territorialitet är omdiskuterat, en del forskare menar att med förändringar i teknik och rörlighet är territorialitet idag inte lika viktigt som tidigare, och gängen är inte lika lokala som de var i gängforskningens tidiga dagar.

Majoriteten av gängforskningen har genomförts i USA, men under de senaste åren har intresset ökat för att studera gäng i en europeisk kontext. I syftet att identifiera gängkvaliteter som kan fungera i olika kulturella kontexter, introducerade *The Eurogang (EG) Program of Research*, under 2001, följande definition; ett gäng är en gatuorienterad ungdomsgrupp som har kontinuitet över tid, vars deltagande i kriminella aktiviteter är en del av gruppens identitet. Även om många faktorer kan beskriva gäng och gängmedlemmar, var tanken här att specificera de kännetecken som ansågs vara mest nödvändiga för att klassificera gäng. Utifrån denna definition är de mest förekommande kännetecknen för ett gäng, till exempel namn, färger, symboler, och tatueringar, inte nödvändiga (ibid).

En kan här ställa sig frågan om det ens är lönt att definiera gäng, med tanke på de olika definitionerna och diskussionerna kring begreppet. Rostami (2013:52) argumenterar för att det finns skäl till varför det är viktigt med gemensamma utgångspunkter kring begreppen. Han skriver att likvärdiga utgångspunkter försvårar generaliseringar av fenomenet och utan de

begränsas möjligheten till komparativa studier. Brister i forskning om orsaker, bakgrund och lämpliga medel för prevention skapar utrymme för populisterna att sätta sin egen agenda.

Gäng, grupperingar och nätverk i Sverige och i Malmö

Hur väl gängen i Sverige stämmer överens med ovanstående beskrivningar är svårt att avgöra. Grupperingarnas karaktär varierar, en del gäng är löst sammansatta utan klart ledarskap, territorium och har flytande medlemsammansättning, andra har en fast struktur, konstaterar Sarnecki (2014:195f). Men i ett avseende kan många av grupperingarna sägas likna de som har beskrivits i amerikansk forskning menar han. Det är att dessa grupperingar bildas i socioekonomiskt utsatta områden. Även om dessa inte har karaktären av vad man kallar för slum eller ghetto. Den sociala utsattheten kompenseras genom relationer med andra unga som bor i området. I områdena finns grupperingar som sysslar med olika sorters brottslighet och det är lätt hänt att unga som inte har någon anknytning till det etablerade samhället genom arbete, skola och föreningsliv rekryteras till dessa grupperingar. Tillhörigheten till ett gäng ger en känsla av tillhörighet och gemenskap och upplevelse av makt genom våldskapital. Makten kan i sin tur transformeras till pengar, till exempel genom rån, narkotikahandel och handel med vapen konstaterar Sarnecki (2014:195f).

Rostami (2013:4) argumenterar, utifrån sin studie av gängmedlemmar i Stockholm, att gängkriminalitet i Sverige är mer organiserad än löst sammansatta grupper av ungdomar. Studien visar att det finns olika typer av gäng, med olika strukturer och ledare, och här menar han att ledarskapet påverkar gängets karaktär (ibid:15). Hans studier bygger på gäng som använder symboler och attribut för att identifiera sig och visa sin grupptillhörighet och innefattar alltså inte grupper som inte öppet visar grupptillhörighet. Rostami (2013:134) sammanfattar sina resultat som att det finns väletablerade gatugäng i det svenska samhället, alltså gäng som uppvisar ett likartat mönster som gäng i till exempel USA. En av de viktigare slutsatserna från hans studier är att kriminalitet har en underordnad betydelse för de självdefinierade gängen, och ses istället som ett medel för att nå målen. Våldsbrottslighet, till exempel är ett sätt att bemästra gatukoden och stärka sitt våldskapital. Gängmedlemmarnas individuella mål, ambitioner och drivkrafter skiljer dock mellan individer, vilket i sin tur skapar gängens olika särdrag (Rostami 2013:76). Rostami (2013:58) drar även slutsatsen att det idag inte finns gäng som har det kapital eller makt som krävs för att kunna utöva påtryckningar på institutioner för att kunna urholka statens våldsmonopol och därmed bli en egen institution.

Enligt Brå (2012:13) söker allt fler kriminella personer sig till olika grupperingar. I beskrivningen av kriminella nätverk och grupperingar i Sverige definierar Brå (2016:9) fyra kategorier av

grupper; *självddefinierade grupper*, *externdefinierade grupper*, *icke-namngivna grupper* och *projektbaserade konstellationer*. *Självddefinierade grupper* är grupper som lyfter fram sin tillhörighet genom namn, symboler och medlemskap, till exempel mc-gäng. Gruppmedlemmarna har ofta egen agenda, men kan dra fördel av gruppens skrämselkapital. Medlemskapet stärker personens kriminella cv och erbjuder möjligheter (Brå 2016:10; Brå 2012:121). Förutom mc-gäng som Hells-angels och Bandidos i Malmö nämner Palmqvist & Barkman (2011:26f) märkesgäng som Brödraskapet, Original Gangsters, Syndicate Legion, Top Dogz, Outlaws, Black Cobra och Lion Family. Dessa är relativt öppna med sina tillhörigheter menar författarna och exemplifierar detta med Original Gangsters som spred bilden av sin egen farlighet genom öppenhet mot nyhetsmedier, och Black Cobra, som i syftet att visa upp sig bjöd in pressen vid ett tillfälle. Även nordiska mc-kriget, och dess avslut var en offentlig affär, där ledarna framför tv-nyheternas kameror skakade hand och kom överens september 1997(ibid:70).

Icke-namngivna grupper är olika typer av relationsbaserade nätverk som inte markerar sin tillhörighet genom namn och symboler. De har lösare kontur än till exempel mc-gäng. Dessa är baserade på att medlemmarna bor i samma bostadsområde, eller på familj- och släktband (Brå 2016:11). Dessa kan även vara *externdefinierade*, alltså att de själva inte har eller visar gruppstillhörighet genom namn och symboler, utan tilldelas detta av polisen eller medier (Brå 2016:11). Enligt Palmqvist & Barkman (2011:412f) visar deras granskning på att Malmös undre värld bygger på många års vänskap. Den som drar sig undan sviker också sin bakgrund och sin uppväxt. Kompisar backar upp varandra, detta handlar inte om att vara medlem i gäng, de behöver inte vara med gäng, de har sina kompisar. Här finns också grupper som har blivit namngivna av media, till exempel två grupper, som till en början var vänner, vilka genom en stor konflikt har blivit välkända. Palmqvist & Barkman (2011:378) har namngivit dessa M- och K- falangerna, och det intressanta i sammanhanget är att grupperna är kända utifrån namnen som de har fått av media. Enligt författarna själva motsätter sig personerna beskrivningen av gäng. De söker inte medial uppmärksamhet (ibid:27), och bär inga kännetecken som västar, tatueringar eller färger (ibid:306).

Överlag när det gäller grupper som inte öppet visar tillhörighet, menar Palmqvist & Barkman (2011:306) att dessa inte skyltar med inkomster. Festkvällarna ser inte ut att vara mer extravaganta än överklassungdomars, de bor inte som några knarkbaroner på film och inte heller som några av Malmös rikare. Palmqvist & Barkman (2011:307f) skriver, utifrån sin granskning och sina erfarenheter, att ”gängmedlemmar” i Malmö lever ett liv som inte är möjligt med deras deklarerade inkomster. Trots att klädstilen är nedtonad är den exklusiv- med märken som Boss och Ralph Lauren. Till detta hör även märkessolglasögon och klockor, dyra bilar, samt stora summor kontanter. Författarna menar att dessa inte är häpnadsväckande exempel på lyx, men ett

liv som inte många i 20-årsåldern kan unna sig. Med detta sagt ska vi heller inte tro att alla unga män, i Malmö, som bär märkeskläder, kör dyra bilar är gängmedlemmar.

Projektbaserade konstellationer är samarbete mellan individer eller grupper för ett visst projekt, till exempel narkotikasmuggling eller storskaliga stölder. Precis som för en projektgrupp i den legala ekonomin består dessa av projektledare och projektmedarbetare. Medarbetarna rekryteras utifrån kompetens, pålitlighet, rykte och förmåga som krävs för projektet (Brå 2016:11). En vanlig missuppfattning är att medlemmarna i grupperingarna utför brotten som en homogen grupp konstaterar Brå (2012:118). Men i själva verket samverkar individer med olika bakgrund och tillhörighet. Även definitionen familj/släktbundna är missvisande eftersom det endast är nätverkens kärna som är släkt. De övriga behöver inte ha samma etniska tillhörighet som kärnan utan det kan snarare handla om att de har vuxit upp i samma bostadsområde (ibid:120).

En historisk tillbaka-blick

I kartläggningen av brottslighet och trygghet i Stockholm, Göteborg och Malmö, skriver Brå (2012:62) att enligt polisen går organiserad brottslighet i Malmö tillbaka till första världskriget med spritsmuggling, storskaliga stölder och häleribrottslighet. Enligt Brå (2016:44) började kriminella nätverk, ofta sammanbundna av etnicitet, eller inriktning på samma typ av brottsupplägg, under 1970- och 1980-talen, ta utrymme framför allt i Stockholm, Göteborg och Malmö. Strukturen här var inte särskilt synlig och brottsligheten var främst inriktad på stölder, rån, narkotika, och spelklubbar, vilka fungerade som mötesplats för att göra affärer.

I början på 1990-talet etablerades Sveriges första internationella mc-gäng, Hells-Angels, i Staffanstorps kommun utanför Malmö. Etableringen var starten på den ”gängkriminalitet”, vilket enligt polisen inte hade funnits tidigare. År 1994 ville även danska Bandidos etablera sig i Sverige, detta ledde till en treårig våldsam konflikt, med incidenter över hela Norden. Under denna tid, på grund av våldsamma sammandrabbningar kring konflikten, samt utpressningar och indrivningar, framstod mc-gängen som det stora hotet i Sverige skriver Brå (2016:45).

Parallellt med att mc-gängen etablerade sig i Sverige under 1990-talet, fick polisen även upp ögonen för grupper med förankring i vissa förorter. Dessa hade oftast inga namn och kan bäst beskrivas som kompisgäng skriver Brå (2016:47). Enligt deras intervjupersoner har antalet konstellationer, knutna till förorter eller bostadsområden ökat i Stockholm, Göteborg, och Malmö sedan millenniumskiftet. I Malmö tog utveckling fart runt 2004–2005 då en del ungdomsgrupper i Rosengård började bli mer måna om att visa sin tillhörighet genom att till exempel klä sig på ett speciellt sätt. Bortsett från mc-kriget var det under denna tidsperiod

ovanligt att skjutvapen kom i bruk. Det var framför allt knivar som användes som vapen, och det var en stor grej om det var skottlossning i Malmö konstaterar Brås (2012:116f) poliser.

Individerna i den nya generationen beskrivs av Brås (2016:48) intervjupersoner som kapitalsvaga, och boende i områden med etnisk och ekonomisk segregation, hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå och höga ohälsotal. Grupperna har ofta en fast kärna bestående av tungt kriminella personer och runt kärnan finns ungdomar som inte är avsevärt brottsbelastade. Individerna är flexibla och strukturen kan förändras på kort tid. Enligt polisen, började de efter millenniumskiftet även att se tecken på att vissa förorts- och familjebaserade grupper försökte kontrollera vissa geografiska territorier i sina bostadsområden, till exempel genom öppen narkotikaförsäljning. Brå (2016:50f) menar att territoriella anspråk kan, för ungdomarna, handla om att skapa möjligheter att agera och påverka. Personerna nöjer sig ofta med att hålla sig inom "sitt" område, dock blir brottsligheten mindre territoriell längre fram i karriären. Viktigt här att poängtera, vilket även Brås intervjupersoner gör, är att inte är alla unga män från förorten är kriminella och gängmedlemmar.

Våld och kriminalitet i Malmö

Brå (2012:62) konstaterar att den socioekonomiska situationen överlag är sämre i Malmö än i Göteborg, Stockholm, och i landet i snitt. År 2010 varken förvärvsarbetade eller studerade tre av tio invånare mellan 20 och 64 år i Malmö, medan det var runt två av tio invånare i de andra två storstäderna. Samma år var befolkningens inkomst lägst i Malmö och högst i Stockholm. Malmö hade den högsta andelen individer med ekonomiskt bistånd och intar en särställning vad gäller barnfattigdom, såväl jämfört med storstäderna som med landets alla kommuner. Malmö hade år 2011 flest antal hemlösa i relation till befolkningen⁶ (ibid:12). Även när det gäller studieresultaten ligger Malmö sämst till; en lägre andel av eleverna i Malmö jämfört med i de två andra städerna är behöriga till gymnasium respektive högskola. År 2010 var knappt åtta av tio elever behöriga till gymnasiet i Malmö, medan närmare nio av tio var det i Stockholm och Göteborg (ibid:62ff). Sammantaget har Malmö jämfört med Stockholm och Göteborg en särskilt besvärlig social och ekonomisk grundsituation och risken för brottslighet, både individuellt och organiserat, ökar med antalet unga som uppfattar sina livschanser som små (ibid:21).

Det finns även andra omständigheter som kan ha betydelse i sammanhanget – och även där intar Malmö en särställning. Malmö är med Öresundsbron en transitstad för person- och varutransporter mellan södra Sverige och Danmark, Tyskland och så vidare. Detta är

⁶ Antalet hemlösa per 10 000 invånare var 80 i Malmö, 64 i Göteborg och 48 i Stockholm, och Malmö hade högst andel hemlösa som var föräldrar

omständigheter som vanligtvis sätts i samband med risker för hög brottslighet enligt Brå (2012:21). Enligt polisen, underrättelsefolk och källor inom den organiserade brottsligheten, passerar knarkpartier för miljoner in i landet i den ordinarie godstrafiken. Detta sker även via tågtrafiken, där unga män, på uppdrag av andra, tar tåget över bron och återvänder med droger skriver Palmqvist & Barkman (2011:24f). Öresundsbron är en bra förutsättning för narkotikahandeln (ibid:23), samtidigt styrs denna inte av ett eller några få gäng. Det räcker med kontakter och folk som är villiga att sälja på gatorna för att kunna bedriva narkotikahandel. Inget gäng i Malmö har monopol över narkotikaförsäljningen i Malmö (ibid:313). Detta, som vi kommer att se, är en faktor som kan kopplas till konflikter över ekonomiska tillgångar.

Socioekonomiskt utsatta områden

Sarnecki (2014:111) skriver att det finns ett samband mellan utsatthet för våld och levnadsförhållanden, socialt utsatta kvinnor och män drabbas av betydligt mer våld än andra. Holma, Krocksbäck, Lindängen, Herrgården, och Södra Sofielund räknas till de mest socioekonomiskt utsatta områdena i Malmö (Palmqvist & Barkman 2011:273). I en del av stadsdelarna rör det sig om flera områden, i andra är det begränsat till endast en gata eller till en gård (Brå 2012:122). I dessa områden, i jämförelse med landet i stort, arbetar eller studerar färre delar av invånarna, skolresultaten är sämre, ohälsan är mer utbredd och valdeltagandet är lägre (Brå 2012:67). Herrgården och Södra Sofielund är kända som Malmös större problemområden (Brå 2012:42; Palmqvist & Barkman 2011:261), vilka även ligger högst i flest antal anmälda brott (Brå 2012:43). Nedan följer en närmare beskrivning av dessa två områden.

Herrgården i Rosengård

Redan på 70-talet var andelen invandrade i området stort (Palmqvist & Barkman 2011:82). Rosengård är ingen förort, och geografiskt går den inte att jämföra med stadsdelar som Bergsjön i Göteborg eller Alby i Stockholm (ibid:170f). Rosengård är uppdelad i fyra delområden, vilka ligger som bladen i en fyrklöver kring Rosengårdcentrum. De norra delarna, Apelgården och Kryddgården, har en högre boendestandard, oftast bostadsrätter, och dess invånare har ofta arbete. På södra sidan är det annorlunda, och det är främst på sydöstra sidan, Herrgården, som utanförskap, segregation, trångboddhet och arbetslöshet råder. Det är inte ovanligt med familjer om sju-åtta personer i en trerummare. Lägenheterna har länge varit nergångna, sjuksköterskor har slagit larm om många barn med astma, som tros vara orsakad av mögel. Efter mängder av tidningsartiklar och reportage inventerades lägenheterna; 393 lägenheter var möjliga, 87 badrum, och 17 kök var i akut behov av renovering och skadedjur fanns i 136 lägenheter. Även trapphusen var nerklotttrade och luktade sopor och på gårdarna vällde sopor ut från containrar

(ibid:172). Det blev till slut en åtgärd, men våren 2011 hävdade miljöförvaltningen att lägenhetsrenoveringarna inte var fackmannamässigt utförda och det började mögla igen efter två år (ibid:173).

Palmqvist & Barkman (2011:182f) skriver att enligt deras lista på cirka hundra gängkriminella dominerar Herrgården och de andra rosengårdsområdena som hemvist. Rosengård är inte ett ställe som kriminella lämnar när de etablerar sig i den undre världen och får ekonomiska förutsättningar att bosätta sig någon annanstans. För de som går med vapen och klär sig i skyddsväst kan Rosengård ge trygghet. Här känner de sina grannar, vet att ingen anger de för polisen, att de kan bli varnade om polisen är på väg, och att de som inte bor i området blir igenkända.

Rosengård har haft återkommande kravaller, med stenkastning och bränder, under 2004, 2005, och 2007. I december 2008, utbröt kravaller när ungdomar och aktivister lierade sig för att visa sympati för en muslimsk förening som blev avhyst från en källarlokal (ibid:178f). Under kravallerna 2009 pågick strid mellan polis och ungdomsgäng, bildäck, bilar och sopkärl brändes, polis och brandmän utsattes för stenkastning när de ville ta sig in i området (ibid:173f). I April 2010 utbröt kravaller för en kväll när polisen grep en gängmedlem, en orättfärdig och våldsam gripande, enligt andra. Januari 2011 utsattes Rosengårdspolisen för brandbomber mot parkerade polisbilar, och patruller i Herrgården besköts med raketer (ibid:182).

Ungdomarna själva säger till Palmqvist & Barkman (2011:175) att kravallerna är på grund av att de inte har ett arbete, de vill inte vara hemma, de som är över 18 år har ingenstans att vara. Den som är arbetslös, fattig och kanske finns med i straffregistret kan inte heller flytta hemifrån. De säger att polisen trakasserar de genom kontroller flera gånger om dagen. Än idag återkommer bilbränderna på olika platser i Malmö. Bilbränderna och kravallerna kan även utifrån ovan beskrivning ses som en protest mot rådande förhållanden och ett sätt att visa missnöje när man inte blir hörd på andra sätt. Dessa handlar inte om att ungdomarna är kriminella, och att de roar sig med att ge sig på polisen och bränna bilar.

Södra Sofielund

Sofielund består av en del förfallna gatuhus och även en del välsköta, men består i huvudsak av hyreshus från 50-talet, där trångboddheten och förfallet nästan är i nivå med skandallhusen på Herrgården skriver Palmqvist & Barkman (ibid:263). Enligt statistik är utbildningsnivån låg, socialbidragsnivån hög och bara varannan vuxen har arbete. Mer än vart tredje barn räknas som fattig. Risken för att bli utsatt för vardagsbrott som stölder, inbrott, rån, och skadegörelse har

ökat varje år sedan mätningarna började år 2000 och är högre än i övriga Malmö. Enligt Författarna finns det inget känt gäng som styr området, utan det är kompisgäng som håller ihop, backar upp varandra, och utomstående, alltså polisen och journalister, som kommer in i område bör vara försiktiga (ibid:261).

Kravallerna från Herrgården har även spridit sig till södra Sofielund konstaterar Palmqvist & Barkman (2011:182). Kriminologerna Anna-Karin Ivert och Karl Kronqvist (2014:3) från Malmö Universitet undersökte, under 2012, de boendes upplevelser av trygghet, ordningsstörningar och brott. Undersökningen visade att boende i Norra och Södra Sofielund upplevde en högre nivå av otrygghet och ordningsstörningar i det egna bostadsområdet i jämförelse med boende i övriga delar av Malmö. Narkotika och kriminalitet beskrevs av de boende som den huvudsakliga utmaningen för området. Detta konstaterar Ivert & Kronqvist (2014:13) vara kopplat till ett fåtal kriminella individer. Polisens data, fastighetsägarenkät och intervjuer med boende indikerade att problemet var koncentrerat till en mindre avgränsad yta i Södra Sofielund, men samtidigt framgick det att narkotikahandlingen är utbredd i hela området (ibid:15). Utöver narkotika och kriminalitet ansågs oseriösa fastighetsägare och trångboddhet vara ett problem. Ungdomar och unga vuxna kopplade problemen främst till ungdomsarbetslöshet, fattigdom, samt skola och utbildning (ibid:13). Dock verkar läget i Sofielund, under de senaste två åren, ha förbättrats, detta genom olika förbättringar av området, samt åtgärder som trygghetsvärdar och kameraövervakning⁷.

Svartklubbar

Palmqvist och Barkman (2011:135) skriver att i kartläggningen av personer och händelser i Malmös undre värld dyker svartklubbarna upp gång på gång, ett mönster som även finns i rättsfallen. I Malmö ligger de flesta svartklubbar på promenadavstånd från city och är ofta i en industrilokal. Det syns ofta att det är en klubb genom att det står vakter utanför. Enligt Brås (2016:104) intervjuade poliser började traditionen med svartklubbar växa fram på sextioalet. Dessa var en lokal som man samlades i, drack öl, spelade kort och hade fester. Poliserna förklarar klubbarnas historik utifrån arbetskraftsinvandringen till Kockums och andra industrier, där många av de invandrade var ungar och det fanns ett behov för samlingsplatser för landsmän. Men med tiden har svartklubbarna blivit en mötesplats för kriminella, konstaterar Brå (2012:114), som även ser att klubbarnas koppling till organiserad brottslighet har stärkts de senaste tio åren (Brå 2016:104).

⁷ <http://www.skd.se/2016/12/31/sofielund-nu-pa-ratt-vag/>

Enligt Palmqvist & Barkman (2011:131) börjar många av klubbarna som föreningsverksamhet för en viss etnisk tillhörighet, eller önskan om en alternativkultur, t.ex. att höra annan musik som inte erbjuds i utelivet, och slippa klädkraven. Men när klubben har varit igång ett tag, vill man utveckla verksamheten med matservering, alkohol och dans, detta utan tillstånd. Saknaden av tillstånd betyder att verksamheten utifrån lagen blir sedd som en kriminell verksamhet. Detta, menar författarna, drar till sig den undre världen, samtidigt blir svartklubbarna ett lätt byte, eftersom ägarna inte kan vända sig till polisen (ibid:134). Palmqvist & Barkman (2011:119) beskriver svartklubbarna som ställen att träffa sina egna på och göra upp affärer. Här pratar man inte med polisen, utan löser problemen själva. Det finns inga legitimerade vakter, bråk spårar snabbt ur och det blir en våldsanvändning som inte står i proportion till händelsen. Samtidigt finns det även klubbar där familjer träffas, firar högtider, äter och dricker (ibid:130). Vi ska heller inte utgå ifrån att det bara är kriminella människor som går på svartklubbar. Dessa kan även vara ett ställe att gå till och festa vidare när de ”vanliga” klubbarna har stängt.

I beskrivningen av Malmös svartklubbar är det även aktuellt att ta med Norra Grängesbergsgatan, vilket är ett industrikvarter i hjärtat av Malmö. Här ligger, förutom svartklubbar, föreningar och företag skriver Palmqvist & Barkman (2011:111ff). Detta är ett ställe att etablera sig på, och inte bara kriminellt (ibid:113). Denna gata har en historia av våldsamheter, till exempel slagsmål och skottlossningar (ibid:110), vilket även framgår av fallen i detta arbete. Även Möllevången, som på 1990-talet utvecklades till nöjescentrum kan nämnas i sammanhanget som en plats för flera klubbar, och det var även här 70-talets spelklubbar låg (ibid:124ff).

4. Våld och kriminalitet som subkultur

Fallen i detta arbete visar på en bred variation i syften bakom användningen av skjutvapen. Syftena bakom användningen är att hantera konflikter, vilka uppstår genom en rad olika orsaker. Det kan handla om ”affärsmässiga konflikter” kopplade till organiserad brottslighet. En övervägande del av fallen visar att konflikterna är av personlig karaktär och har uppstått på grund av kränkning, ekonomiska intressen, eller hämnd för tidigare dåd. Detta kan även handla om att skicka budskap, som man på olika sätt kan tjäna på, till exempel uppnå respekt. Brå (2015a:54) drar samma slutsats i sin kartläggning; att konflikterna rör affärsmässiga konflikter, till exempel narkotikaförsäljning, och indrivning av skulder. Dessa kan även ha personliga orsaker, eller handla om uppbyggnad av skrämsekapital i syftet att tjäna pengar, utmaning och hot av status, rädsla, eller vedergällning för tidigare dåd. I vissa fall kan skytten ha utfört dådet åt någon annan, och då skjutit fel person menar Brå (2015a:33f). De påpekar, utifrån sitt material, att det inte går att säga exakt vilken typ av motiv som har blivit vanligast, inte heller att om det finns någon förändring i motiven över tid (ibid).

I fallen som har analyserats finns inget som talar för att skjutvapenvåldet handlar om gängkrig, som det ofta refereras till i medierapportering. Det har dock funnits gängkrig i Sverige, det nordiska mc-kriget som pågick 1994-1997, och var en uppgörelse mellan Hells-angels och Bandidos som båda ville etablera sig i Sverige (Palmqvist & Barkman 2011:64)⁸. Här kan vi tala om ett klassiskt gängkrig, mellan två självutnämnda, rivaliserande gäng som vill etablera sig, vilka blir starkare genom konflikten som Thrasher (1936) skulle se det. En liknande slutsats dras av Brå (2016:15), som skriver att gängkrig, i medier, ofta beskrivs som en strid om marknadsandelar, men att deras intervjupersoners uppfattning är att det är mycket ovanligt med gängkrig om marknadsandelar. Skjutningarna bedöms endast i ett fåtal fall vara kopplade till revirstrider.

Utifrån detta arbete, är min uppfattning att det är svårt att koppla skjutningarna till specifika gäng/grupperingar. Personerna definierar oftast inte sig själv som medlem i ett visst gäng, constellationerna är ofta löst sammansatta och bygger på vänskap, personerna rör sig mellan olika grupperingar och kan ha flera lojaliteter, vilket även påpekas av intervjupersonen Frank. Även Brå (2015b:10) tar upp detta faktum i en av sina kartläggningar. De skriver att rapporteringen i massmedia kring skjutningarna beskriver gängkriminalitet och gänguppgörelser i utsatta områden. Men att information som krävs för indelning till gängkriminalitet inte finns att tillgå.

⁸ I gängkriget dog 11 personer, 96 skadades och det var även 74 mordförsök. Se till exempel <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/3jodXX/sa-satte-de-skrack-i-hela-norden/promo> (2018-09-05)

På tal om ”märkesgång”, påpekar Rostami (2013:58) att studier från 1920-talet till idag visar att kriminell orientering hamnar längst ner på dessa medlemmars prioritetlista. Det som skiljer märkesgång från organiserad brottslighet är att det är gemenskap och tillhörighet som binder samman medlemmarna, inte kriminalitet. Samtidigt byggs varumärket upp kring kriminalitet i syftet att uppnå status, makt, och trygghet. Organiserad brottslighet däremot, bygger huvudsakligen på att organisationen ska generera pengar. Även Frank påpekar denna skillnad och berättar att för honom var tillhörigheten till gänget viktigast, det kriminella var sekulärt. Bekräftelsen, att känna sig sedd och hörd var hans drivkraft. Även om medlemskap i märkesgång också handlar om utanförskap, skiljer det sig från dagens lösa grupper.

Subkulturens framväxt

En del av det som hänt i Sofielund, var jag och mina vänner med och startade när vi var 13-14 år. Från det har det utvecklats, och det som händer nu är yngre som tar saker vidare. Seved har länge varit stökigt, jag har sett det komma, men jag är ändå chockad. Folk går beväpnade hursombelst. Det är fullt med skottlossningar (Palmqvist & Barkman 2011:267).

Om du växer upp i Malmö, har du kriminella kompisar, så är det bara. Alla måste äta, alla måste klara sig. Och i Malmö kan du göra pengar på allt. Klimatet har hårdnat ytterligare de senaste tre åren. Det går så snabbt, så fort det är konflikt ”jag ska klippa han”. Om det blir bråk på klubben, så kommer de tillbaka och skjuter mot dig, eller skjuter mot klubben. Vissa som skjuter folk ångrar sig efteråt, de är arga för stunden. Jag kan själv säga att om man bråkar med någon kan man tänka att man vill döda honom. Man kanske inte ens på riktigt vill döda, det är bara att man får spel på honom och vill att han ska försvinna, vid det tillfället. Sen är det försent (ibid:268f).

LT säger att han och hans vänner har sett sig som sämre lottade än andra Malmöbor. Att de inte har samma chanser i livet. Utifrån detta blir att stjäla inte olagligt. Som yngre har man en viss bild, att en svensk har lättare att fråga sin mamma om något och så får han det. För oss är det så att, ja, vi får inte det, så vi går och tar det. När vi tar något från någon, tycker vi inte synd om den personen. I kamratgänget gäller det att ställa upp. Att alltid backa upp sina vänner, och aldrig backa ur (ibid:270).

Man känner sig utanför. Och folk får en att känna sig utanför. Men när man tänker på det sättet, och hela tiden lever i utanförskap, till slut sätter man sig i den situationen och tänker ”jag är ändå utanför” (ibid:271).

Ovanstående är från en intervju med LT i Maffiakrig

Socioekonomiskt utsatta områden, till exempel Lindängen, Nydala och Rosengård är ett återkommande tema i fallen. Dessa är platser där många skjutningar sker, men även områden där personerna befinner sig och bor. Även Brå (2016:73) drar slutsatsen att en stor del av dödligt våld med skjutvapen har att göra med konflikter kopplade till stadsdelar med socioekonomiskt utanförskap. Deras material visar att skjutvapenvåldet ofta är kopplat till socialt utsatta områden, där omkring 40 procent, av fallen med dödligt våld, skedde i något av dessa områden. Oftast handlade det om att skjutningen både skedde i ett sådant område, och att offret vid tiden för

skjutningen bodde i området (Brå 2015a:36). Även en annan kartläggning där Brå (2015b:3) studerar platserna för anmälda skjutningar, åren 2006 och 2014, visar att skjutvapenvåld är vanligare i områden som kännetecknas av utanförskap. Jämförelse mellan undersökningsåren visar också att ökningen har skett i just dessa områden.

Människor som bor i socialt och ekonomiskt svaga områden strävar efter gemenskap, beskydd, och försörjning, precis som vi alla gör. När tillgång till samhällets sociala strukturer som till exempel arbetsliv och rättsväsende, inte finns eller är svagt, skapas i stället andra strukturer som uppfyller de boendes behov, till exempel att unga män grupperar sig för gemenskap, beskydd, kontakter och möjligheter till försörjning (Sarnecki, 2016:45). Subkultur-teori lägger fokus på att människors problem inte bara slumpmässigt fördelas i ett socialt system. Samhället utrustar människor med olika referensramar utifrån ålder, kön, etnicitet, arbete, ekonomiska tillgångar och social klass menar Cohen (1955:54). Det som aktören ser och känslan för det som den ser, är beroende på dennes synvinkel likaväl som på situationen (ibid:52). Enligt Cohen (1955:65f) uppstår subkulturer genom att normer delas upp mellan olika aktörer. Detta på grund av att de på något sätt tjänar på uppdelningen, och finner en miljö där normerna kan ske och leva vidare. Alltså även en *illusio*, en ansträngning som man tror och hoppas kunna tjäna på.

Svårigheter i att uppnå status och respekt i andras ögon en viktig faktor här. Förmågan att uppnå status är beroende av kriterier och normer som gäller i utvärdering av människor och kriterierna baseras på människors kulturella ramar och referenser. Den som saknar de särdrag och den prestationsförmåga som krävs för att få status möter svårighet i att passa in. En lösning för människor som hamnar i utanförskap är att tillsammans sätta nya normer och kriterier för status, där karaktärsdrag som de faktiskt besitter är meriterande (Cohen 1955:65f). Här kan vi tala om skapande av en kriminell subkultur, vilket Cohen (1955:121) menar är en lösning till marginalisering från det dominerande samhället. Han poängterar här att det är just levnadsförhållandena som skapar problemet, vilka finns i aktörens referensramar. Alltså att levnadsförhållandena förkroppsligas i människors habitus. Som Bourdieu (1999:131), skriver är habitus en socialiserad och strukturerad kropp, som har införlivat strukturerna i en värld, i ett fält. Strukturerna, vilka har införlivats i habitus bestämmer hur agenterna uppfattar och handlar i denna värld, och vad som bör göras i en given situation (ibid:37). Habitus avgör här skillnaden mellan bra och dåligt, samt gott och ont. På så vis framstår ett visst beteende eller en viss tillgång, i detta fall kriminalitet och våldsanvändning, som rättfärdigat (ibid:19).

Dock är inte varje handling en framgångsrik lösning (Cohen 1955:50f). Den behöver inte heller vara rationell för att vara meningsfull menar Cloward & Ohlin (1961:38f). Den person som

greppar efter en lösning till utanförskap/marginalisering handlar, i egen uppfattning, meningsfullt, även om lösningen visar sig vara meningslös eller självförgörande. Det viktigaste är att handlingen ses som meningsfull, vilket normerna i kriminella subkulturer giltigförklarar och rationaliserar genom passande värderingar och övertygelser (ibid:14).

Utifrån etnografiskt arbete i Philadelphia utvecklar sociologen Elijah Andersson (1999) sin teori *code of the street*, gatans kultur. Han skriver att i denna sociala kontext finns en utbredd fattigdom och utanförskap från det större samhället och dess institutioner (ibid:10). Utveckling av alternativa kulturer är konsekvensen av fattigdom, arbetslöshet, och utanförskap (ibid:323). Denna kultur, speciellt bland de unga, stärks och legitimeras genom att motsätta sig det dominerande samhället och dess institutioner. Samtidigt skapar motsättandet ännu mer utanförskap och skiljelinjerna blir skarpare. De som upplever förakt från samhället, måste ge tillbaka förakt för att känna självrespekt, och detta blir ännu mer komplext när det är hela områden som diskrimineras. Området får ett dåligt rykte och dess boende framställs som farliga. Stereotyperna breder ut sig så att alla från det området, som klär sig och betar sig på ett visst sätt ställs emot samhället (ibid:318). Även Bourgois (2003:8) beskriver en gatukultur, som han definierar som ett komplext och motsägelsefullt system med; övertygelser, symboler, interaktionsregler, värderingar och ideologier som har uppstått i opposition till exkludering från det dominerande samhället. Gatukulturen erbjuder ett alternativ för självbestämmande och värdighet.

Enligt Andersson (1999:10) uppstår gatans lag överallt där polisens inflytande är begränsat, och var och en har ett eget ansvar för sin säkerhet. I dessa områden anses inte polisen vilja väl och många av de boende har inte tillit till polisen (ibid:320). Spridning av droger och lätt tillgång till skjutvapen är två faktorer som försämrar polisens inflytande och människors säkerhet (ibid:34). Detta stämmer för socioekonomiskt utsatta områden i Malmö, där tillit till polisen, oftast hos unga män, är obefintlig eller låg och man vill inte ha att göra med polisen. Även Brås (2016:72) intervjupersoner berättar att personer inom den kriminella miljön i dag har ett annat förhållningssätt till polisen, många håller tyst och vill inte samarbeta med myndigheterna, vilket också leder till att mord, där de inblandade är kriminella, är mycket svåra att utreda och klara upp.

Förändring över tid

Subkulturer, överlag, är inte statiska utan förändras över tid, och detta stämmer i flera avseenden för läget i Malmö. Som det framgick av intervjun i början på detta kapitel har klimatet idag hårdnat. Det finns mer grupperingar och användning av grovt våld i form av skjutvapen, vilka har blivit vanligare och mer öppna idag än för till exempel tio år sedan. Enligt Brå (2015a:54) finns

inte empiriskt underlag som visar att den organiserade brottsligheten (i sin helhet) har ökat i Sverige de senaste decennierna, men att kartläggningar tyder på förändringar. Utpressning och indrivning av skulder verkar ha blivit vanligare och narkotikamarknaden bedöms ha genomgått en omstrukturering mot försäljning på internet, mer inhemsk produktion av cannabis, samt en större utbredning av kokain. Även antalet grupperingar har ökat kraftigt berättar Brås (2016:20) intervjupersoner. Det har tillkommit märkesgång, som tydligt visar grupptillhörighet, och grupper utan namn. Samtidigt var medlemmarna i grupperingarna och nätverken mer lojala förr, idag finns en stor rörlighet mellan olika konstellationer, och det är inte ovanligt att personer byter grupptillhörighet skriver Brå (2012:126). Detta påpekas även av Frank som säger att idag är det mer lösaktigt och det är därför man pratar mer om nätverk, där personerna hoppar fram och tillbaka mellan olika konstellationer. Förr var personerna mer territoriala, idag kan en skjutning i Malmö få konsekvenser i Stockholm dagen efter. Som det framgår skapar rörligheten i sig också konflikter.

När det kommer till våldsanvändning har dessa subkulturer blivit mer våldsamma under de senaste 10-15 åren noterar Sarnecki (2016:46), vilket han menar antyds av det ökande antalet fall av skjutvapenvåld. Även Palmqvist & Barkman (2011:11) konstaterar att tidigare skedde gangstermorden utanför staden, avskilt där ingen kunde se och ibland gömdes kropparna. Men från och med mitten av 2000-talet har de dödliga uppgörelserna flyttat ut på Malmös gator. Frank återkommer flera gånger till det råare samhällsklimatet som råder idag. Han säger att:

”det de gör idag, skulle vi inte drömma om, vi hade inga problem att mörda folk, men oskyldiga var tabu. Någonstans på vägen hade vi någon form av heder, värderingar. [...]det är jättestor skillnad på det vi ser idag [...]de är så benägna att lösa allt med våld idag”.

Subkulturens legitimering av våld

Våld måste tänkas på för att kunna utföras påpekar Schmidt & Schröder (2001:9). Grupper slår inte ut slumpmässigt på vem som helst utan följer kulturella och i detta sammanhang subkulturella modeller, för lämpliga åtgärder. Dessa modeller bestämmer om man tar till våld eller inte, och ger specifik betydelse till situationen genom att den utvärderas utifrån tidigare erfarenheter av konflikter, vilka av individer ses som objektiv kunskap (ibid:4). Cohen (1955:131) argumenterar för att en viktig funktion i den brottsliga subkulturen är att den legitimerar aggression. Studier av sociala grupper och individer med hög grad av uttryckt våld visar att det finns våldssubkulturer konstaterar Wolfgang & Ferracuti (1967:155). Genom att identifiera grupper med högst antal mordfall finner vi en våldssubkultur. Offentlig användning av våld, mellan grupper eller individer, kan ses som en återspeglning av grundläggande värderingar, vilka

skiljer sig från den dominerande kulturens. Offentligt uttryck för våld är en del av ett subkulturellt normsystem, vilket visar sig i medlemmarnas handlingar (ibid:158).

Den offentliga våldsanvändningen bland vissa grupper av män, vilka är uppvuxna/bosatta på utsatta områden visar att dessa är en våldssubkultur, där våldsanvändningen en del av värdesystemet. Utifrån sina kartläggningar skiljer Brå (2016:16f) dock på graden av våldsanvändning mellan olika grupper. Mc-gängen beskrivs av Brås (2016:74f) intervjupersoner som relativt disciplinerade och inte lika impulsiva i sina våldshandlingar. För att ta till en våldshandling krävs en intern diskussion och konsekvenser för klubben måste övervägas. Våldsamma konflikter kan vara kostsamma och dra till sig oönskad uppmärksamhet. Våldshandlingar är väl planerade och förankrade på hög ledningsnivå. Ett annat skäl till denna vaksamhet kan vara ”mc-kriget” på 1990-talet (Brå 2016:75). Broderskapsgrupperingarna bedöms även använda vapen mer sällan än andra grupperingar (Brå 2012:130).

Förortsgrupper, menar Brå (2016:76) har oftast inte en lika formaliserad organisationsstruktur som till exempel mc-grupper. Individerna är här, generellt sett, mer händelsestyrda och spontana i sin våldsanvändning. Det finns inte lika strukturerade beslutsvägar, och beslutet tas på individnivå. Därför kan det snabbt gå från ord till våld, vilket tolkas som att en stor del av skjutningarna inte är särskilt planerade. Personerna kan impulsivt utmana en annan och sen är det inte möjligt att backa utan att tappa trovärdighet. Brås (2016:17) intervjupersoner anser även att med förortsgrupperna har det skett ett attitydskifte; den nya generationen har lättare att ta till våld. Även familj- och släktbaserade grupper har lätt för att ta till grovt våld konstaterar Brå (2016:17). Detta på grund av gruppernas traditionella normer om att uppfattade oförrätter och kränkningar måste besvaras för att upprätthålla heder och respekt.

Det förekommer även interna hot och våld inom samtliga grupper. Flera av dessa styrs med våld, och straff kan utdelas mot de egna i form av skjutningar, misshandel, rån och ”bötning”. Detta ofta i syftet att hålla ihop gruppen, tillämpa hierarkier och kollektiva regler. Överträdelser bestraffas, kan leda till uteslutning och även dödligt våld. Hos mc-gängen finns struktur och definierade regler runt detta. Hos förortsgrupper är strukturen inte väldefinierad och byggs upp kring några tongivande aktörer, därför är regler och bestraffnings principer sällan formulerade, och används godtyckligt skriver Brå (2016:13). Hos familj- och släktgrupperna, tros finnas en form av alternativ rättsordning. Man förhandlar om konflikten, att fria eller fälla, ett ”domslut” kan handla om att betala böter (ibid:17).

Som det framgår av ovan beskrivning, har våldsanvändning en funktion i dessa grupper. När det gäller användning av våld förklarar Wolfgang & Ferracuti (1967:263) att medlemmar av ett system

som fördömer användning av våld, kommer sannolikt att avstå från användning av våld. Detta på grund av sitt positiva perspektiv som passar in i detta värderingssystem. Men om värderingssystemet som fördömer våld saknas, ersätts detta med ett värderingssystem som accepterar våld och ser den som nödvändig. En person med denna typ av värderingssystem är mer benägen att använda våld på grund av sitt positiva perspektiv, vilket är i linje med värderingssystemet. Ju mer en individ är integrerad i sin subkultur, desto mer tar denna till sig normerna för beteende och integrerar de i sin personlighetsstruktur. Detta kan märkas, till exempel av antalet våldsbrott som en individ har begått; ett högt antal våldshandlingar innebär hög värdering av våld. Risker och rädsla för bestraffning är irrelevant för denna person, och att avstå från att använda våld kan vara en frustrerande erfarenhet (ibid:155).

Attityden krig användning av våld är ett inlärt beteende och behöver inte nödvändigtvis ses som ett olagligt uppträdande. Därför behöver den som använder sig av våld inte heller känna skuld för sin aggression (Wolfgang & Ferracuti 1967:161). Våld kan till och med ses som en positiv prestation skriver Andersson (1999:68). Det kan vara en del av en livsstil och ett sätt att lösa problem och situationer, och den som använder sig av våld i detta syfte behöver inte känna skuld (Wolfgang & Ferracuti 1967:161). Offentlig fysiskt våld kan till och med vara en allmän subkulturellt förväntad reaktion till viss typ av stimulans (ibid:155). Samtidigt krävs inte användning av våld i alla situationer (ibid:158).

Andersson (1999:32) kopplar användning av våld till individers levnadsförhållanden- avsaknad av arbete, droganvändning och drogförsäljning, begränsning av grundläggande offentliga tjänster, till exempel polisnärvaro och underhållning av bostäder, vilka alla resulterar i avsaknad av hopp inför framtiden. Att bo i dessa typer av miljöer sätter, speciellt unga människor under stor risk för att bli offer för aggressivt beteende. En ond cirkel formas, och hopplösheten, som är resultatet av arbetslöshet och utanförskap, driver våldet (ibid:325). Detta framgår tydligt i fallen, och som nämnts ovan som en del av att leva och växa upp i socioekonomiskt utsatta områden.

Riches (1986:2ff) poängterar att det som definierar en våldshandling kan skilja beroende på perspektiv. Här skiljer han mellan tre olika perspektiv, som var och en har sin tolkning och agenda. Utövarens- vilket rättfärdigar våldshandlingen, offrets- som finner handlingen orättfärdig och vittnet- vars ståndpunkt kan skilja beroende på dennes relation till utövaren och offret. För personer inblandade i kriminalitet och skjutvapenvåld är detta dock annorlunda. Dessa intar samtliga roller, vid olika tillfällen. Likaväl som de är förövare, har de själva varit utsatta för och bevittnat våld och trauma, ibland även i form av krig, och oftast i form av utanförskap och fattigdom, visar fallen. De som bor i problematiska områden har även bevittnat gatuvåld. Dessa

dagliga erfarenheter av våld vänjer de unga vid våld och kanske även vid döden, och leder till inställningen att det inte är så farligt (Andersson 1999:135). Detta är även förståeligt utifrån att det råder utanförskap, och avsaknad av löfte om en framtid. Den som inte är rädd för att dö kan också lättare ta ett annat liv, av rätt anledningar, och om situationen kräver det. Andersson (1999:136) konstaterar att ungdomar med den attityden är de farligaste av de alla. De samlar agg, hamnar i bråk och får ett rykte av att vara känsliga. De visar upp att de inte är rädda för någon och genom detta rykte kan en ung man uppnå respekt och makt på gatan. Det är just detta som många unga strävar efter.

Alltså blir våldet normaliserat, vilket även Frank är inne på. Han säger att med de nya generationerna som kommer in i den kriminella världen eskalerar våldet, den blir bara råare. Så som det är i USA, Sverige kommer också att komma dit. Normaliseringen gäller samtidigt inte bara männen inblandade i skjutvapenvåld. Utifrån samtal med människor, har jag uppfattningen att skjutvapenvåldet har normaliserats för många Malmöbor. Ingen blir chockad längre så som vi kunde bli för tio år sedan när det skedde en skjutning på gatan.

Socialisation in i våld och kriminalitet

När en ny medlem introduceras in i en subkultur träffar denne på och får lära sig nya sätt att förstå världen runt omkring sig. Detta utrustar medlemmen i deltagandet i de föreskrivna aktiviteterna och tillåter denne att förstå, skilja på, förutse, och tolka andras handlingar i relation till sig själv som en medlem i subkulturen. Den nya medlemmen förses och integreras i värderingar som vägleder dennes omdöme, jämförelse och preferenser, vilka delas av alla medlemmar i subkulturen. En viktig del av en brottslig subkultur är dess normer, eller uppföranderegler, vilka definierar vilka aktiviteter som krävs av en fullvärdig medlem skriver Cloward & Ohlin (1961:13).

Socialisation är en inlärningsprocess in i omgivningens normer, regler och kultur. Denna sker ofta indirekt och omedvetet i vardagen genom direkt kontakt med andra medlemmar i samhället eller i en subkultur, men kan även ske utifrån medvetna strategier (Hedlund 2016:210). Antropologerna Ulf Björklund & Ulf Hannerz (2018/1983:43) skriver att socialisation definieras oftast som hur barn uppfostras till att bli socialt och kulturellt kompetenta samhällsvarelser. Men begreppet började under 1970-80-talet att ifrågasättas på grund av att den endast lägger fokus på vuxnas uppfostringsmetoder och då framstår socialisation som ett slags envägskommunikation, och inte som en interaktion mellan aktörer. De föreslår istället begreppet enkulturation, som de menar är mer antropologiskt och i stort sett har samma betydelse. Skillnaden här kan vara att enkulturation, definieras som den process varigenom en individ förvärvar kulturell, i detta fall

subkulturell kompetens. Enkulturation understryker skillnad mellan kulturer, medan socialisation är en allmän förmåga till samhälleligt deltagande (ibid:13). I detta kapitel kommer jag att använda mig av begreppet socialisation, och då syftar jag till barns uppfostran likaväl som till den process där individen, alltså även vuxna, förvärvar subkulturell kompetens. Socialisation framgår även av Bourdieus (1999:149) habitus, vilket han förklarar som en känsla för spelet, att göra vad som krävs i rätt ögonblick, utan att behöva ha uttalat som mål att det måste göras.

Innan vi går vidare i detta kapitel vill jag dock poängtera att inte alla personer uppvuxna i socioekonomiskt utsatta områden automatiskt socialiseras in i kriminella grupper, och blir kriminella. Palmqvist och Barkmans (2011) kartläggning av de mördade männens bakgrund, visar att samtliga är sedan tidigare dömda för brott och för de flesta började detta tidigt i tonåren. Även Brås (2015a:43f) kartläggning visar samma mönster. Palmqvist & Barkmans (2011) kartläggning visar männens väg in i kriminalitet även som en stegvis utveckling. Personerna börjar med svårigheter i skolan, stölder, rån och misshandel, till narkotikabrott och vidare in i organiserad brottslighet. Tydligt är myndigheters, alltså polis och socialtjänsts återkommande inblandning. Samtidigt visar fallen att det inte är endast som barn som dessa personer socialiseras in i en kriminell subkultur, utan detta kan även vara fallet som vuxen. På samma sätt trappas kriminaliteten upp från mindre brott som stölder, till större organiserad brottslighet.

Traumatisk uppväxt som en avgörande faktor

En persons sociala liv börjar på den plats som den växer upp, föräldrar och skolan är en viktig del av barnens socialisation in i samhället. Personer som hamnar i en kriminell livsstil skapas oftast i de mest utsatta områdena skriver Vigil (2009:10). Föräldrarna har låg inkomst och det kan även handla om ensamstående föräldrar. Frank berättar utifrån sina erfarenheter med att ha träffat många föräldrar till barn som hamnar i kriminalitet:

”även om det finns bra föräldrar är antalet av föräldrar som inte är föräldrar betydligt större”, ofta är det trasigt någonstans. Det är inte så att du sitter på föräldrar som är högutbildade och så vidare, det är oftast en gemensam nämnare, faktiskt”.

Frank påpekar ytterligare en faktor som har påverkan:

”Jag vill påstå att det är inte bara där problemet ligger, en svensk familj som är dysfunktionell, [...] kan ändå språket, och kan ta sig fram i samhället, [...] och så vänder du på den, och tar en familj som kommer hit [till Sverige], där pappan är överhuvudet hemma, och när de kommer hit vänds pyramiden, vilka är det som lär sig språket? vilka är det som får ta hand om familjen? jo det är barnen. Du har ett utanförskap redan där”.

Alltså rubbas hierarkin i relationen mellan förälder och barn, vilket försvårar uppfostran för föräldrarna och barnen får ett eget ansvar. Frank påpekar här även att föräldrarnas perspektiv

krockar med grabbarnas verklighet i samhället och de känner att de inte kan ta sig fram i samhället. Han tar upp vikten av materiella saker, alltså att alla ska ha en Ipad, Iphone och Android, fina kläder, tv-spel och fina klockor. Han säger att det ligger i allas natur att vilja komma någonstans, men om man redan är född på minussidan, vilket dessa personer oftast är, är det mer naturligt att man blir kriminell.

En annan faktor som Frank tar upp är svårigheter i skolan och dåliga skolresultat, vilket även som nämnt ovan framgår i fallen. Frank påpekar svårigheter i att kunna se sig själv som en del av samhället, att till exempel se sig själv få ett arbete. Men även där befinner dessa unga män sig på minuskonto, eftersom de föds in i ett utanförskap. Även Brå (2016:12) skriver att många ungdomar och barn som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet inte har klarat av skolan och ser inte någon framtid framför sig i det konventionella samhället. Messerschmidt (1993:104) noterar att ungdomar som hamnar i kriminalitet ser minst troligt en koppling mellan skola och yrkesmässig framgång. Dessa söker hellre olika sätt för att fly det som de ser som formell disciplin mer passande för mesar. Här ses kriminalitet, vilket ofta märks av fina kläder och dyra bilar, som en väg till ett bättre liv.

En traumatisk uppväxt och bristande familjeliv leder ofta till socialisation i gatans kultur skriver Vigil (2003:230), han påpekar att detta är på grund av att dessa individer har fått spendera det mesta av sin tid på gatan. Denna socialisation börjar ofta tidigt i tonåren, vilket vi även kan se i Sverige där allt yngre, så unga som 12-13 åringar kommer in i en kriminell livsstil. Socialisationen resulterar i att unga tar till sig gatans beteenden och attityder. Gatan blir en arena för lärande och även vad som förväntas av andra för att få erkännande och godkännande.

I socioekonomiskt utsatta områden blir identitet, för unga män, alltså ofta en gatubaserad process. Äldre ungdomar och kamrater spelar en avgörande roll i att forma identitet. Socialisation in i gatans värderingar och traditioner fortskrider med sociala interaktioner och nätverk konstaterar Vigil (1988:426). Här kommer vi då in på förebilder och kontakter vilket är en annan avgörande faktor i socialisation in i en kriminell subkultur. Frank berättar att de nätverk och grupper som finns på de utsatta områdena ”är mästreliga på att rekrytera, de gör det vi andra är så dåliga på, vi är så dömande i samhället, [...], de bekräftar dig och dömer inte dig”

Även Brå (2016:57) påpekar att förebilderna är äldre kriminella personer boende i samma bostadsområde. Status och respekt skaffas genom att begå brott och här är det viktigt att skapa en bild av ekonomisk framgång (Brås 2012:124). Även äldre syskon kan fungera som förebilder, trots att föräldrarna är skötsamma och tar avstånd från brott. Andra som påpekar vikten av förebilder är kriminologerna Clifford R. Shaw & Henry D. McKay (1942:54) som utifrån sina

observationer i socioekonomiskt utsatta områden drog slutsatsen att många unga rekryteras in i kriminella aktiviteter som en konsekvens av nära umgänge med äldre och erfarna brottslingar. Vigil (1999:272) konstaterar att de äldre fyller ofta skolans, föräldrars, och polisens uppfostrande roll. Sen kan avsaknad av andra framgångsrika förebilder också vara en faktor. Jag menar hur många välutbildade personer, med välbetalda arbeten bor det i socioekonomiskt utsatta områden.

Anpassning till området

Även om ”dåliga” föräldrar, och traumatisk uppväxt är viktiga grunder för en kriminell livsstil, behöver detta inte vara de enda faktorerna. I sin studie utgår Andersson (1999:50) från två typer av familjer i de utsatta områdena, som han kallar för *street* och *decent* familjer. Här sägs street-orienterade barn få en hård uppväxt, de växer upp med missbrukande föräldrar och får klara sig själva. Oftast lär de sig att slåss i en ung ålder, skriver Andersson (1999:49). Den andra typen av familj, decent, definierar sig själva som artiga och hänsynsfulla, vilket de även lär sina barn. Men detta försvåras av den sociala miljön, där aggressivitet och våld krävs. För sin egen säkerhet måste decent-familjerna lära sig och anpassa sig till gatans kultur (ibid:41f). Även barnen i dessa familjer måste anpassa sig till gatans lagar, och när de växer upp undermineras mycket av den socialisation som de har fått hemifrån. Här påpekar Andersson (1999:67f) att miljön och tillgängliga sociala och ekonomiska möjligheter är nyckelfaktorer i barnets anpassning. Individens bygger mönster när samma resultat repeteras över tid, och beteenden, våldsamma eller inte, som fungerar och förstärks av kamrater kommer med stor sannolikhet att upprepas (ibid:70). Detta kan kopplas till fallen i detta arbete, där det även finns bra föräldrar som har försökt uppfostra sina barn. Men den kriminella subkulturen, förebilderna och vännerna har tagit över socialisationsprocessen från föräldrarna och skolan.

En viktig utgångspunkt för socialisation och anpassning till ett område är isolering, detta givetvis i samband med utanförskap. Utifrån sitt fältarbete på Rosengård i Malmö beskriver antropologen Aje Carlbom (2003) Rosengård som en isolerad ö, vad han kallar för en enklav, där de boende inte måste ge sig ut i resten av samhället. Detta känner jag även igen från min uppväxt, alltså är detta inte endast kopplat till Rosengård. Carlbom (2003:194f) beskriver också relationen mellan svenskar och immigrerade som bor på området. Han menar att det inte fanns kontakt mellan grupperna, svenskarna hade en egen sluten grupp som var svår att komma in i.

Det jag vill komma fram till här är att utanförskapet, och de begränsade tillgångarna sätter sig in i människors sätt att tänka, och i deras identitet. Man ser sig själv som annorlunda, utan samma möjligheter som resten av det svenska samhället, vilket också handlar om ett vi- och dom- sätt att tänka, som det även framgår i intervjun med LT i början av detta kapitel. Detta hanteras på olika

sätt av olika människor, en del ställer sig passiva, en del gör sitt bästa för att komma in i samhället genom lagliga verksamheter, en del engagerar sig i kriminalitet. En kriminell subkultur som uppstår i relation till socioekonomiskt utsatta områden kan med sina passande värderingar ses som ett sätt att hantera och förbättra förhållandena genom att samla till sig olika typer av kapital, till exempel ekonomiska, eller symboliska i form av respekt och status. Vilket också är en illusio, alltså en ansträngning och risktagande som man tror och hoppas tjäna på. Dessa insatser uppfattas som meningslösa av de som inte lever under samma förutsättningar, men här, är den som har engagerat sig, beredd att offra sitt liv (Bourdieu 1999:128). Utifrån detta kan en kriminell livsstil förstås som en form av meningsskapande.

Socialisation som en viktig grund för våldsanvändning

Kriminologerna Paul B. Stretesky & Mark R. Pogrebin (2007:88), vilka har studerat socialisation som en mekanism bakom våld och gängmedlemskap, noterar att våld spelar en viktig roll i subkulturer där människor lever i socioekonomiskt utsatta områden. Detta på grund av att våld erbjuder ett verktyg för att visa tuffhet och styrka. Våld lärs in och ageras genom socialisation in i gatans kultur (Vigil 2003:235). Strukturer, föreställningar, motiv och möjligheter är viktiga faktorer för att förstå hur grupper och individer blir våldsbejakande (Hedlund 2016:211).

Både i samtalet med Frank och i fallen finns en självklarhet bakom användning av våld. Frank förklarar det så här:

”för mig var det logiskt om motståndaren skulle bli mördad, det var inget konstigt att tänka över, självklart att han ska dö, han är motståndare”. [...] idag önskar jag inte livet ur någon [...], men då när jag var yngre och inne i det, kändes det fullkomligt naturligt, jag hade det tänket, jag bara go with the flow, så här är det och detta får jag anpassa mig till”.

Som det framgår finns en logik i användningen av våld, vilket kan förstås utifrån habitus, som Bourdieu (1999:127) skriver, om ens tänkande är strukturerat i enlighet med strukturerna i den värld man spelar, uppfattar man allting som självklart, och frågar sig inte om det är mödan värt att spela spelet. Detta kan kopplas till Anderssons (1999:69f) slutsatser, att när barnen växer upp, lär de sig gatans kultur, den blir en del av deras världsuppfattning. Här lär de sig under vilka förhållanden våld är lämpligt, och speciellt lär de sig att lösa dispyter genom fysiskt våld. De lär sig att slåss, och våldets sociala betydelse. Yngre barn lär sig genom att observera de äldre barnens dispyter. Här lär de sig även vikten av fysiska och mentala förmågor, vilket förtydligar förståelsen av konsekvensen av att vinna eller förlora skriver Andersson (1999:70).

Maskulinitet som kriminalitet och våldskonstruktör

Materialet i detta arbete visar att det är endast män som skjuter, och att det är endast män som blir skjutna. Enligt Brå (2015a:41) är majoriteten av offren för skjutvapenvåldet män.

Utvecklingen, de senaste 25 åren har skiljt sig åt för män och kvinnor som offer. Antalet män som offer ökade med 20 procent mellan 1995–2004 och 2005–2014, medan för kvinnor var det en minskning med 30 procent under samma tidsperioder (ibid:15f). Även statistik för 2017- (där skjutvapen har använts) visar att i 98 procent av fallen var offret en man och i endast 2 procent av fallen var offret en kvinna. Könsfördelningen på offren i skjutvapenvåld har enligt Brå (2018:5) varit oförändrad under 2011–2017.

Män och pojkar är överrepresenterade när det kommer till våldsbrott i samhället, detta som förbrytare mot kvinnor men likaväl gentemot andra män (Hertz & Johansson 2011:101; Messerschmidt 1993:1). Maskulinitetsforskarna Marcus Herz & Thomas Johansson (2011:99) konstaterar att manlighet ofta kopplas samman med sociala problem, och statistiskt sett, med rätta. Män begår brott, misshandlar, våldtar och utsätter sig själva för risker mer än vad kvinnor gör. De konstaterar att detta har, historiskt, förklarats antingen biologiskt eller socialt, där förklaringsmodellerna har rört allt från mäns hjärnor, evolution, och muskelmassa till mäns position i samhället och i familjen, eller avsaknaden av fadersgestalter. Hertz & Johansson (2011:105) argumenterar för att förklaringen bör utgå från hur strukturella diskurser verkar genom subjekten. Även Messerschmidt (1993:25) motsätter sig tankar om att män är naturligt aggressiva. Han skriver att antropologisk forskning visar att kvinnor och män i andra samhällen betar sig annorlunda från män och kvinnor i västerländska samhällen. Kön är inte alltid uppdelat och baserad på biologiska skillnader. Det är därför viktigt att koppla samman människors handlingar med sociala strukturer. Sociala strukturer är inbäddade i och bygger upp sociala handlingar, vilket både begränsar och möjliggör handlingarna. Sociala strukturer styr människors sätt att tänka om sin situation och skapar metoder för att hantera de (ibid:77). Sociala relationer sätter människor i en gemensam relation till andra, och genom interaktionen växer allmän kunskap, maskulina ideal och aktiviteter fram (Messerschmidt 1993:81). Specifika former av maskulinitet byggs upp i specifika situationer. Praktiker i sociala miljöer producerar och reproducerar olika typer av maskulinitet (ibid:83). Detta innebär att olika maskuliniteter skapas i olika kontexter, till exempel skiljer sig maskuliniteten i ungdomsgruppen på gatan från den som skapas på arbetsplatsen (ibid:84).

Enligt Messerschmidt (1993:77) är genusbaserade sociala handlingar viktiga i förståelsen av brott som begås av män. Maskulinitet förkroppsligar uppbyggandet av personens historia och

exemplifierar självkontrollerande praktiker. Dessa praktiker är inte isolerade utan är influerade av genusedal som har kommit att ses som normala och riktiga genom strukturella begränsningar. Även om maskulinitet är individuellt, är det specifika typer av maskulinitet som främjas, är tillgängliga och tillåtna, beroende på personens sociala klass, etnicitet och sexualitet. Maskulinitet bör ses som en strukturerad handling; det män gör under specifika begränsningar varierar med graden av makt (ibid:81). När män kommer in i en miljö, tar de till sociala praktiker som visar upp deras manlighet och sättet där andra kan uppfatta deras manlighet är genom uppförande och utseende. Brottslighet kan vara en tillgång för att göra kön, och separera män från femininitet. Specifika typer av brott, till exempel användning av våld, kan vara en tillgång för att uppnå maskulinitet (1993:84).

Hegemonisk maskulinitet, generellt i Sverige, och i den utmanande subkulturen är en position som inte alltid innehas av enskilda män, men som män kan dra nytta av och sträva efter. Denna kan enkelt beskrivas som ett ideal som förändras beroende på tid och rum, och något män (och kvinnor) på olika sätt förhåller sig till. Teorin betonar att män som uppfyller hegemoniska ideal inte alltid är de mäktigaste av män (Hertz & Johansson 127f). De flesta mäns personligheter behöver alltså inte motsvara den hegemoniska maskulinitetens kulturella ideal. Samtidigt strävar män efter att uttrycka hegemonisk maskulinitet genom sätt att tala, genom klädsel och fysisk utseende, aktiviteter, och relationer. Dessa symboler av maskulinitet associeras till den specifika kontexten där personens handlingar själv-regleras skriver Messerschmidt (1993:83). Hegemonisk maskulinitet betonar praktiker mot auktoritet, kontroll, konkurrens, individualism, självständighet, aggressivitet och förmåga att ta till våld. Våld används för att upprätthålla hegemonisk maskulinitet (ibid:82).

Connell (1999:69) påpekar att i masskulturen får vi höra om ”riktiga män” och den ”sanna maskuliniteten”. Sann maskulinitet förväntas nästan alltid utgå ifrån männens kroppar, den finns inneboende i den manliga kroppen eller uttrycker något om den manliga kroppen. Fysisk aggression är ofta ett sätt att visa maskulinitet och tuffhet (Wolfgang & Ferracuti 1967:154). Våld används i syftet att visa maskulinitet och auktoritet, vilket handlar om samhällsliga strukturer om manlig dominans som ideal. Män som befinner sig i en ekonomisk och social situation fräntas möjligheten att leva upp till ett vanligt förekommande maskulinitetsideal, till exempel ekonomisk kontroll. Detta kan leda till att männen använder våld som ett sätt att återta kontroll och makt (Hertz & Johansson 2011:107).

Många av de vardagsföreställningar vi har om maskulinitet handlar om våld, krig, hjältar och aggressivitet (Hertz & Johansson 2011:41). Våld är viktigt i genuspolitiken mellan män menar

Connell (1999:108), och används som ett medel för att dra upp gränser och utesluta. Våld kan vara ett sätt att hävda eller göra anspråk på maskulinitet. Våldsanvändning bland ungdomsgång är ett bra exempel på hur marginaliserade män hävdar sig gentemot andra män. Våld är en del av ett system byggt på dominans där den våldsamma formen av maskulinitetsuttryck kan, därmed, kanske vara det enda medel för individer som saknar makt, att uppnå och markera makt (Sarnecki 2016:50). Samtidigt reproduceras maskulinitetsideal eller hegemonier långt ifrån enbart mellan män. Detta sker även mellan kvinnor och män, samt mellan kvinnor och kvinnor, både på ett individuellt som på ett strukturellt plan (Hertz & Johansson 2011:121).

Åldersfaktorn

I sin studie av skjutvapenvåldet i Sverige åren 1996-2015, studerar Sturup, Rostami, Mondani, Gerell, Sarnecki & Edling (2018:5) sjukvårdsregister, dödsorsaksregister, samt misstankeregister (misstänkta för skjutvapenbrott), vilka inkluderade både män och kvinnor. De drar slutsatsen att skjutvapenvåldet har ökat de senaste 20 åren i Sverige, samt att huvuddelen av denna ökning har skett inom gruppen av män 15-29 år (ibid:11). Denna grupp löper fem gånger högre risk att utsättas för skjutvapenvåld än kvinnor och män i andra åldersgrupper (ibid:1). Mönstret ser likadan ut även när det gäller misstänkta för skjutvapenbrott (ibid:7). Likaså var offren för skjutvapenvåld i Brås (2015a:41) kartläggning i genomsnitt yngre, 33 år, än offren för dödligt våld generellt, där genomsnittsåldern var 40 år. Även materialet till detta arbete visar att större delen av, både den som skjuter, och den som blir skjuten, är män mellan 19-28 år⁹.

Ålder är ett av de tydligaste exemplen på hur olika fenomen kan skilja sig åt mellan olika män skriver Hertz & Johansson (2011:118). Enligt Messerschmidt (1993:87f) är kön och ålder viktiga drag som kopplas ihop med kriminalitet. Han lägger vikt vid kopplingen mellan ungdomsgrupper och brottslighet, och menar att ungdomsgruppen är en viktig social miljö för att uppnå maskulinitet. Inom grupper av unga män finns specifika sätt att representera maskulinitet på och dessa är beroende av maktstrukturer, samt klass- och etnicitetsrelationer. Unga män uppnår offentlig maskulinitet utifrån sina sociala förhållanden och ungdomsbrottslighet fungerar som en resurs för att göra maskulinitet när andra resurser inte är tillgängliga. Även Wolfgang & Ferracuti (1967:258ff) kopplar mord till ålder och kön. De skriver att överrepresentationen av unga män, speciellt inom vissa grupper, visar att offentlig fysiskt våld kopplas ihop med maskulinitet och stärkning av egot.

⁹ 18 personer var mellan 19-28 år, 3 personer var mellan 30-40 år, och 4 personer var mellan 51-62 år.

Just gatubrott begås av unga män argumenterar Messerschmidt, och i formandet av ungdomsgrupper, och den typ av kriminalitet som begås inom de är social klass (vilket i detta arbete är socioekonomisk status), en viktig aspekt. Här lägger Messerschmidt vikt vid grupprocesserna i skapandet av maskulinitet, och menar att konkurrens om respekt, och social uppbackning vid brottslighet är nyckelfaktorer. En annan faktor som han poängterar är, vikten av offentlig maskulinitet i grupplivet. Den våldsamma maskuliniteten visas upp, men detta handlar inte om att spela en roll, utan är lika viktig som liv och död, och struktureras av den kollektiva normen (Connell 1993:xi).

Ungdomar som saknar möjligheter förnekas resurser till att uppnå samhällets ideal (t.ex. försörjning genom ett arbete) för hegemonisk maskulinitet. Gatugrupper i marginaliserade minoritetsområden är därför resultatet av en kollektiv medvetenhet att samhällets hegemoniska ideal, i form av möjligheter inte är nåbart. Här blir gatugruppen en kollektiv lösning till begränsningarna, och en livsstil som ibland leder till kriminalitet. För dessa unga män blir kriminalitet som ett fält av möjligheter för att överskrida klass och etnicitet, samt en viktig resurs för att göra kön menar Messerschmidt (1993:103).

När ungdomsgrupper i marginaliserade delar av samhället använder sig av våldsamma macho-ideal, och deltar i gatuvåld, handlar detta om att samhällets maskulina ideal inte är tillgängliga (Messerschmidt 1993:110). Syftet med våldet är att visa att man är en man. Genom avsaknad av utbildning och arbete, vilka är viktiga resurser för hegemonisk maskulinitet i det dominerande samhället, omöjliggörs maskulin status (ibid:112). Eftersom maskulinitet uppnås situationellt, och utifrån socialt strukturerade förhållanden kan olika typer av brott fungera som en tillgång för att göra maskulinitet i specifika kontexter, till exempel på gatan argumenterar Messerschmidt (1993:119). Konflikter mellan olika gatugrupper, handlar också om uppfattning av hegemonisk maskulinitet; status tilldelas den som visar förmåga att slåss. Även status, rykte och självrespekt uppnås genom gruppvåld (ibid:111).

Begränsningar, möjligheter och kontakter

I alla tider har människor haft olika tillgång till möjligheter genom att dessa begränsas av sociala strukturer (Messerschmidt 1993:103). Brå (2016:56) konstaterar att många ungdomar och barn som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet lever i utanförskap och diskriminering i instabila och segregerade bostadsområden. Många har inte klarat av skolan, och ser inte någon framtid framför sig i det konventionella samhället, och i många fall har dessa unga män, på olika sätt, varit i kontakt med sociala myndigheter. Brå (2015a:9) kommer även fram till att personer som är inblandade i skjutvapenvåld i hög utsträckning är arbetslösa eller står utanför arbetsmarknaden.

Samtidigt känns detta igen från andra typer av dödligt våld skriver de, men andelen är särskilt hög när det gäller offer för dödligt skjutvapenvåld, på 2000-talet. Viktigt i sammanhanget är, som även Brås (2016:12) intervjupersoner understryker, att uppväxt i ett socialt utsatt område betyder per automatik inte medlemskap i kriminalitet och kriminella grupper.

Detta mönster är även tydligt i det etnografiska materialet och i samtalet med Frank. Han berättar att dessa unga män lever i ett stort utanförskap. De är inte en del av samhället, och känner sig missförstådda, svikna, och identitetslösa. En viktig faktor här är arbetslösheten och Frank berättar att arbete, även om det inte löser alla problem, är nyckeln till många lösningar. Just när det kommer till arbetslöshet ligger Malmö högst i Sverige enligt de senaste mätningar som Arbetsförmedlingen har gjort. Och det är även ont om arbete för de som har låg utbildning. Med finanskrisen 2008 försvann en hel del industriarbeten från Malmö, nu finns bara 8 procent av jobben inom industri. Samtidigt har arbetslösheten minskat i resten av Sverige efter finanskrisen, men inte i Malmö¹⁰

Ekonomiforskarna Hans Grönqvist, Susan Niknami, Per-Olof Robling (2015:1), följer i sin studie nyanlända flyktingar och deras barn i de områden som de placeras i, under åren 1985-1994, och fram till att barnen är högst 19 år. De drar slutsatsen att exponering för socioekonomiskt utsatta områden med en stor andel invandrare ökar sannolikheten för inblandning i narkotikahandeln och sannolikheten för att hamna i fängelse senare i livet. De kommer fram till att en svag anknytning till arbetsmarknaden, genom uppväxt i socialt utsatta områden också innebär högre risk för att begå allvarligare brott. Deras resultat tyder på att segregering i barndomen kan vara en viktig anledning till att unga från socioekonomiskt utsatta områden är överrepresenterade bland brottslingar (ibid:33). Arbetslösheten tas även upp av Carlbom (2003:187). Han skriver att isoleringen och enklaven för med sig problem som arbetslöshet. Isolering är ett hinder för individen att skapa nätverk i det svenska samhället. Även han kopplar de-industrialiseringen i Malmö till arbetslöshet. Detta har lett till svårigheter i att hitta arbete, vilket också resulterar i isolering på grund av att det är lättare att etablera kontakter i en egen grupp (ibid:192).

Med dessa begränsningar följer ett behov av möjligheter. Cloward & Ohlin (1961:145ff) diskuterar tillgänglighet av kriminella alternativ och deras påverkan på om en person hamnar i en kriminell livsstil eller inte. De exemplifierar det enligt följande; att vilja bli läkare är inte tillräckligt för att faktiskt bli läkare, en hel del måste inträffa och gå ihop mellan att vilja bli läkare och att faktiskt bli läkare. Detta stämmer även för en person som vill bli en framgångsrik kriminell. Denna kan inte hur som helst välja mellan en rad olagliga verksamheter, utan det finns socialt

¹⁰ <https://www.sydsvenskan.se/2018-07-31/partierna-sa-ska-den-hoga-arbetslosheten-i-malmo-bekampas>

strukturerade variationer i tillgängligheten av olagliga vägar . Individerna måste ha tillgång till en miljö där den kan lära sig och därefter tillåtas praktisera. Tillgänglighet av kriminella alternativ är beroende av individens socioekonomiska position, ålder, kön, etnisk tillhörighet, och personliga karaktärsdrag. Poängen här är att olagliga verksamheter inte är tillgängliga för alla, men områden där kriminalitet blomstrar är exceptionella lärandemiljöer för unga. De erbjuder alltså alternativa möjligheter till framgång, när möjligheter i det konventionella samhället är begränsade (ibid).

I likhet med andra sociala aktiviteter kan brottslighet, till en viss del, förklaras genom relationerna som en individ etablerar med andra, menar Sarnecki (2001:1ff). Han skriver att ungdomsbrottslighet till större delen är ett gruppfenomen, unga människor begår ofta brott tillsammans med medlemmar ur sin egen grupp. I sin studie¹¹, där han använder sig av nätverksanalys studerade han individer, tjugo år och yngre, vilka var misstänkta för ett eller flera brott. Sarnecki (2001:26) drog slutsatsen att medlemskap i ett nätverk är betydelsefull för den ungas introducering i brottslighet och speciellt betydelsefull för fortsatt brottslighet. När ett nätverk har etablerat sig i ett område fortsätter brottsligheten, och nya generationer kopplas till redan existerande strukturer. De yngre avancerar inom nätverket och tar över positioner från äldre individer, som gradvis lämnar gruppen. I sin tur blir de nya centrala figurerna ansvariga för att introducera nya generationer till nätverket. Han kommer även fram till att koppling till ett kriminellt nätverk ofta är betydelsefullt för en lång karriär inom kriminalitet, vilket inkluderar allvarigare brott. Viktigt för en fortsatt kriminell karriär är kontakter med brottsliga individer, generellt sett, hellre än kontakt med ett litet antal specifika aktörer (ibid:50). Individer som begår brott tillsammans utövar inflytande över varandra och just inflytandet är betydelsefullt för deras brottslighet (ibid: 51).

Även Shaw & McKay (1942) såg att kriminella unga män hade kontakt med kriminella, i deras egen ålder, och med föregående generationer som föregick de, vilket innebar överföring av seder, på samma sätt som språk och annat socialt överförs (ibid:174). Ungdomar som växer upp i dessa områden ser de äldre ungdomarnas framgång och tar efter beteendet, detta på grund av att andra sätt att nå framgång inte är lika tillgängliga. Enligt Cloward & Ohlin (1961:41) är ett av de bästa sätten att nå framgång i den kriminella världen att skaffa sig rätt kontakter. Som ny kriminell betyder detta att omge sig med de rätta och genom relationerna och kontakterna kan den aspirerande brottslingen säkra sin framgång i den kriminella världen (ibid:23). Dessa kontakter kan ses som en form av socialt kapital, alltså för individen värdefulla relationer, som leder till

¹¹ Studien inkluderade 22,091 personer som kopplades ihop med 29,209 brott mellan 1991 och 1995, i Stockholm.

kulturellt kapital i form av kunskap om den kriminella världen, vilka förvandlas till ekonomisk kapital, som i sin tur är ett symboliskt kapital som en kan tjäna på.

I skapandet av kontakter och möjligheter är även ungdomshemmen aktuella. Dessa är på samma sätt som fängelser en plats att knyta kontakter. Det råder kontinuitet mellan institutionerna som skickar fallen mellan sig, från uppfostringsanstalten, till korrektionsanstalten och slutligen till fängelset skriver Foucault (2003:300ff). Fängelseordningen gör det möjligt att rekrytera de stora förbrytarna. Systemet möjliggör solidaritet och kontakter för framtida brottsliga sammansvärjningar. Viktigt i sammanhanget är att i denna miljö uppfostras den unga förbrytaren (ibid:267f). Ungdomshemmen, erbjuder, på samma sätt som fängelser, möjligheter att träffa kriminella ungdomar från andra delar av stan och andra städer. Dessa ger även status, på samma sätt som fängelse ger status (Palmqvist och Barkman 2011:219)

Rekrytering in i grupper

På tal om kontakter och möjligheter är även rekrytering till grupper/gäng aktuellt, detta ser annorlunda ut beroende på grupperingen, visar Brås (2016:54f) kartläggning. Hos självdefinierade grupper, till exempel mc-gängen, är processen fram till fullvärdigt medlemskap relativt lång och kan pågå i flera år. Hos förortsgrupper, berättar Brås (2016:56) intervjupersoner, sker oftast inte en aktiv rekrytering, personer glider gradvis in i gruppen genom att de bor i området och genom kontakter. Vissa områden består av löst sammansatta grupper, medan i andra områden kan sammanslutna nätverk etablerats. Detta är särskilt tydligt i områden som verkar kontrolleras av nätverk eller grupper. Det finns en större risk för unga i dessa områden att hamna under inflytande av kriminella personer, där inträdesprocessen kan börja med mindre tjänster mot betalning (ibid:58). Personer i familjenätverk, föds in i dessa, och när de blir äldre kan de tilldelas större ansvar. För ungdomar i dessa nätverk är steget in i kriminalitet nära. Familjenätverk som bedriver en omfattande verksamhet kan även bilda projektbaserade konstellationer för till exempel smuggling av narkotika. Men det är personer utanför familjen som utför de mest riskfyllda uppgifterna, och de rekryteras till detta syfte, utifrån att de är bosatta i samma område skriver Brå (2016:13).

Arbeta för framgång

För den som vill uppnå framgång inom kriminalitet, räcker dock inte bara kontakter och möjligheter. Denna måste även arbeta för sin framgång, precis som i det konventionella samhället. Inget serveras på silverfat och det är här som våldskapital, heder, och vedergällning (som jag beskriver mer utförligt i nästa kapitel) kommer in. En aspirerande kriminell lär sig tidigt att orientera sig i den kriminella världen och de tekniker som krävs, konstaterar Cloward & Ohlin

(1961:23). Alltså samla till sig kulturellt kapital, i form av kunskaper på gatans vis. Han måste även visa fientlighet och misstro gentemot representanter för samhället, och framförallt måste denne visa sig pålitlig och som en person att räkna med.

Jag frågar Frank om alla möjligheter är vidöppna för den som vill inleda en kriminell karriär, och han svarar så här:

”Det är en karriär där också, du får börja någonstans, innan du börjar springa, måste du lära dig gå, och innan du börjar gå måste du lära dig krypa, så det är klart, du jobbar dig upp där också, [...] via våldskapitalet och via rykten kommer möjligheter”.

För att klara och nå framgång i den kriminella världen krävs alltså kunskap och hårt arbete. Så man får absolut inte tro att dessa unga män inte är smarta eller lata för den delen. Som Palmqvist & Barkman (2011:409) uttrycker det är majoriteten av männen i Malmös undre värld snabbtänkta, intelligenta, initiativrika, och bra på att skapa kontakter. De flesta hade klarat vilket vanligt arbete som helst, om energi hade lagts på det. Och om de hade fått, och sett möjligheterna. Här kan en fundera över varför dessa personer ser fler och större möjligheter, och mening i den kriminella subkulturen än i det konventionella samhället. Jag vill påstå att socialisation och habitus som nämnt ovan spelar en avgörande roll.

Skjutvapen

En viktig faktor i dagens kriminella subkultur är tillgången till skjutvapen, vilket underlättar våldsanvändning, och bidrar till våldshandlingar (Wolfgang & Ferracuti 1967:291; Vigil 2003:226). Gemensamt för fallen i detta arbete och även påpekat av Frank, är att det finns skjutvapen lättillgängligt, vilket är avgörande för det som sker därefter. Skjutvapentillgången i Sverige är god enligt Brås (2012:73; 2016:63) intervjupersoner och något större i Malmö än i övriga Sverige, detta särskilt när det gäller pistoler. Brå (2015a:37) påpekar även en förändring i typen av skjutvapen som används. De skriver att deras material visar att pistoler, och revolverar har alltmer blivit dominerande i skjutvapenvåldet på 2000-talet¹². Medan under åren 1997–2001, var det i stället jaktgevär, och andra tvåhandsvapen som dominerade.

En succesivt ökad förekomst av enhandsvapen, i Sverige, kan vara en möjlig förklaring till att skjutvapenvåldet har ökat. Detta kan i sin tur ha sin bakgrund i att vissa typer av organiserad brottslighet till exempel utpressning, illegal indrivning och narkotikaförsäljning har ökat, även östblockets fall och krigen på Balkan har gett nya möjligheter till införsel av vapen, konstaterar Brå (2015a:9). Denna slutsats drar även Khoshnood (2017:158) som kopplar ökningen av vapen-

¹² Drygt 75 procent av brotten åren 2009–2013 förövades med pistol, revolver eller annat enhandsvapen.

relaterat våld till att skjutvapen är lätta för att skaffa på grund att dess utbredning i samhället. Många skjutvapen, i en konfliktfylld miljö, gör att det blir allt vanligare med skjutningar på offentliga platser (Brå 2012:73).

Enligt polisen och Tullverket, bidrar många olika aktörer till vapensmugglingen. Man anser att det både finns en omfattande ”myrtrafik”, där personer tar in enstaka vapen åt gången och en mer organiserad smuggling där ett fåtal personer, i olika nätverk, med kontakter i krigsdrabbade länder, har kapacitet att ta in större partier vapen. Vapensmugglingen och vapenhandeln konstateras av Brå (2012:132f; 2016:97) vara utspridd på ett stort antal individer, hellre än kontrollerad av någon specifik gruppering. Enligt deras intervjupersoner kan vapen ägas både kollektivt och individuellt (Brå 2016:63), och vandra mellan personer i olika grupper. Det är inte ovanligt att samma vapen används vid flera olika skjutningar och den enkla förklaringen till att vapen behålls är att det blir för dyrt att skaffa ett nytt (ibid:14). Ett alternativ till att göra sig av med ett använt skjutvapen är att sälja den vidare, på detta sätt kan vapen vandra i flera led och mellan olika grupper, skriver Brå (2016:67).

Kriminologerna Alfred Blumstein & Daniel Cork (1996:5) jämför statistik i USA, åren 1965-1995, över mord begångna med skjutvapen och utan skjutvapen, samt narkotika-relaterade häktningar, mellan äldre och yngre förbrytare. De finner att mord som begås av äldre har minskat, medan mord som begås av yngre dramatiskt har ökat sedan 1985. En viktig faktor i detta är ökad tillgång av skjutvapen till yngre personer, detta särskilt i samband med ungdomars rekrytering till narkotikamarknader. Blumstein & Cork (1996:11) skriver att allteftersom tillgången till skjutvapen blir mer utbredd, ökar drivkraften för fler ungdomar att bevärna sig. Således utvecklas en eskalerande process, där ägande av vapen blir utbredd och fortsätter att sträcka sig i ungdomsnätverk, även långt utöver de som är inblandade i drogindustrin. Denna process underlättas av förekomsten av gäng, vilka stramar upp de sociala nätverken och fungerar som ledningar för spridning av vapen. Gäng beväpnade med vapen stimulerar andra gäng att förvärva egna vapen för att försvara sig, och diffusionen fortsätter.

Dessa slutsatser kan även dras till läget i Malmö, alltså bidrar tillgången, och det faktum att andra har skjutvapen till att fler skaffar skjutvapen. Samtidigt är en förändrad vapentillgång inte den enda förklaringen till det ökande skjutvapenvåldet, en slutsats som även dras av Brå (2015a:54). Det finns en rad förklaringar till vapeninnehav. Vapen kan inskaffas för att användas vid brott, vilka samtidigt kan användas vid mer personliga konflikter (Brå 2015a:55). Ägande av skjutvapen kan handla om att vilja beskydda sig, men dessa kan även fungera som en status markör.

Rädsla och beskydd

Frank berättar att många av de som har vapen på sig är rädda och hade alla använt sina vapen hade vi haft mord varannan minut. Så är ju inte fallet, utan det är att mycket vapen finns i omlopp, men det är väldigt få som använder de, och när de väl gör det, är det ganska grovt våld och ibland dödlig utgång. Detta mönster är även tydligt i de analyserade fallen, där det finns ett hot, vilket personerna är medvetna om. Därför bär de vapen och i vissa fall även skyddsväst. I flera av fallen har även andra personer i närheten blivit utsatta för skjutningar.

Brås (2016:63) intervjupersoner påpekar att just kombinationen av olika och alltfler grupperingar, i samband med konflikter som går överstyr lett till att allt fler personer (i den kriminella miljön), sedan millennieskiftet, beväpnar sig. Ett skäl tros vara att klimatet har hårdnat och många känner att de måste beväpna sig för att kunna försvara sig. Vapnet fungerar som en försäkring och ger en känsla av trygghet. Detta även på grund av att fler personer kan dras in i samma konflikt och skjutvapenvåld genom grupperingarna (Brå 2015a:55).

En annan faktor som Palmqvist & Barkman (2011:435) pekar ut är att Malmö är en liten stad, och risken att ”fiender” ska stöta på varandra på krogarna, kaféerna, torgen är stor. Platserna är för få för att svälja stoltheten och hålla sig till sin del av stan. Även kretsarna av människor är förhållandevis små. Så som de unga ser det, blir den som förödmjukas till åtlöje i hela stan. De skriver att utan kontakter, resurser eller idéer för att kunna komma ifrån gamla oförrätter tvingas man lösa sina problem på plats. Konsekvensen av detta blir att fler beväpnar sig, även om de inte är beredda på att döda. Även Brå (2012:13) drar samma slutsats, att i jämförelse med Stockholm och Göteborg befinner sig personerna i Malmö på en mindre yta, därför ökar risken för våldsamma möten.

Slutsatser som även kan kopplas till skjutvapenvåld i Malmö är Stretesky & Pogrebins (2007:90). De skriver att skjutvapen, berättas av deras intervjupersoner bli ägda för beskydd. Rädslan för att utsättas för att bli skjuten i det egna boendeområdet, i samband med lätt tillgång till vapen har här resulterat i spridning av vapen (ibid:107). Det är farligt att leva på gatan, säger intervjupersonerna. Oavsett om det handlade om att sälja narkotika, råna, provocera rivaler, eller motattacker från dessa var det viktigt att bära skjutvapen. Det fanns alltid en fara, och därför fanns även ett behov av att äga och bära vapen (ibid:105f). Eftersom personer inte kan förlita sig på beskydd från polisen, tvingas de till att skapa sina egna skyddsåtgärder. På detta sätt blir skjutvapen även ett standardverktyg inom droghandeln, vilket konstateras av Blumstein & Cork (1996:10), vapentillgång ökar därför även på grund av sambandet till narkotikamarknader.

Skjutvapen som en statusmarkör

Andersson (1999:119) jämför skjutvapnets betydelse med ett bankkorts betydelse, och menar att när det kommer till ekonomisk ojämlikhet kan skjutvapen ha en utjämnande effekt. Alltså kan skjutvapen fungera som en form av symbolisk kapital, något som individen kan skaffa sig och äga för att förbättra sin situation, och även sin status. Enligt flera av Brås (2016:63) intervjuade poliser köps pistoler även utan något hot. Man vill ändå ha ett vapen, detta eftersom vapen idag, i högre grad än tidigare har blivit ett attribut för en kriminell livsstil. Speciellt för förorts- och stadsdelsbaserade grupper är tillgång till skjutvapen en viktig statusmarkör skriver de.

Skjutvapen kan även hjälpa till i formandet av identitet, skapa självförtroende, och fungerar som ett sätt att kommunicera den egna våldsamheten, vilket konstateras av Stretesky & Pogrebin (2007:85). Deras intervjupersoner berättade att skjutvapnen var viktiga medel för den bild som de ville visa om sig själv och skyddade även deras rykte av tuffhet. Skjutvapnet ger en känsla av makt, vilket är en viktig faktor i formandet av identitet, men den ger också en tuff framtoning, och fungerar som en symbol för att uttrycka identitet skriver Stretesky & Pogrebin (2007:90). Att äga ett skjutvapen är ett viktigt drag i brottstyper som narkotikahandel, utpressning och illegal indrivning, där det är viktigt att kunna visa upp våldskapital. Här finns även en hel del konflikter som måste kunna lösas, vilka löses med hjälp av skjutvapen. Brå (2015a:54) skriver att när flera och allt fler personer ägnar sig åt dessa aktiviteter, är det därmed också rimligt att efterfrågan på skjutvapen ökar. Utifrån detta kan skjutvapen förstås som symboliskt kapital, som personer eller grupper, tjänar på att äga, och även använda.

Olika typer av skjutningar

Viktigt i sammanhanget är skjutvapnets olika användningsområden, vilket är olika sätt för att uppnå olika syften. Användningen är beroende av målet och det man vill kommunicera ut. Utifrån sitt insamlade material skiljer Brå (2016:69ff) på fyra typer av skjutningar kopplade till konflikter; *affektskjutningar*, *taktisk misshandel*, *semi-planerade skjutningar* och *planlagda mord*. *Affektskjutningar* är inte planerade utan sker ”i stundens hetta”. De kan ske impulsivt och vara en konsekvens av en kränkning i kombination med att skjutvapen finns lätt till hands. Vid *taktisk misshandel* syftar skjutningen till att enbart skada, på samma sätt som misshandel med slag och sparkar, men istället används skjutvapen. Karaktäristiskt för dessa skjutningar är att de oftast sker i mjukdelar, till exempel ett ben. Syftet här är att markera, varna, påminna eller skrämja, vilket kan kopplas till att kommunicera våldskapital, eller uppnå ett visst mål, till exempel driva in en skuld. *Semi-planerade* skjutningar är händelsestyrda och uppstår oftast under en pågående konflikt. Det finns en avsikt att skjuta, men när, och var detta ska ske är inte planerat, skjutningen sker mer eller mindre spontant när tillfälle ges, till exempel när individerna stöter på varandra på gatan

eller i ett bostadsområde. *Planlagt mord* är när skjutningen är planerad, och med syftet att döda. Personen söks strategiskt upp och dennes rörelsemönster kan ha kartlagts i förväg. Denna kan även ha lurats in i en fälla. Samtliga typer av skjutningar finns representerade i det etnografiska materialet.

5. Våldets mening

Alla sociala handlingar har något att säga och i studiet av våld, kan man skilja mellan våld i syftet att nå ett mål och våld i syftet att kommunicera ett budskap (Blok 2000:28). Våld har alltid en kommunikationsaspekt. Detta kan till exempel handla om skrämning, eller representation av subkulturella värderingar. Våld handlar även om att slå sönder, vilket är en utmanande handling, som kräver gensvar. Den kan kopplas till heder, och en persons eller en grups integritet, när den definieras på ett personligt, eller på ett kulturellt- i detta sammanhang subkulturellt plan (Abbink 2000:78). Den expressiva funktionen i våldshandlingar, eller i bilder av dessa ligger, i att alla involverade, oberoende av kulturell bakgrund, sannolikt kommer att dra samma förståelse från handlingarna eller bilderna. Detta gör våld till ett utmärkt verktyg att kommunicera med (Riches 1986:12), samt uppnå sina mål med.

Våld styrs av regler, föreskrifter och oskrivna lagar. Organiserad brottslighet, på samma sätt som jakt, duell och vendettor karaktäriseras av ritualisering. Detta innebär att målen (praktiska och symboliska) kan nås på ett föreskrivet, uttryckande, och ritualiserat sätt skriver Blok (2000:24f). Användning av skjutvapen kan förstås som ett föreskrivet sätt att kommunicera och uppnå mål och som en del av en ritual, till exempel hämnd. I detta kapitel ska vi titta på faktorer som gör skjutvapenvåld till ett utmärkt medel att uppnå sina syften. Men vad är det egentligen som gör att man väljer just skjutvapen? Jag menar att mål kan nås på olika sätt; man kan använda andra kommunikationsmedel, och man kan lösa konflikter på olika sätt. Vill man skada någon kan man göra det med till exempel en kniv, eller till och med händerna. Jag diskuterar detta med Frank, min intervjuperson. Han svarar att användning av skjutvapen kan ses som en utveckling, vilket bland annat kan bero på lätt tillgängligheten, där man inte kan ge sig in i en pistolfight med händerna. En annan anledning som han beskriver är av praktisk art:

”om du presenterar en väska med pengar till mig, och jag får välja mellan en kniv, och en pistol för att ta denna väska, vilket av dessa tror du att jag väljer om jag är kriminell? Sannolikheten att jag kan ta väskan är betydligt större med pistol än med kniv”.

Alltså handlar detta om att det inte är möjligt att ge sig in i en konflikt med någon som har vapen, utan att själv ha det, eftersom detta innebär automatisk förlust, men även att vapen är det mest effektiva medlet som används. Schmidt & Schröder (2001:2f) skriver att konflikter löses ofta genom förebyggande åtgärder eller kompensation, hellre än våldsamma konfrontationer. Men dessa strategier är inte lika omedelbart effektiva som våld. Under specifika omständigheter kan våld vara ett högst effektivt sätt att säkra fördel till den egna gruppen, eller sig själv. Alltså söker man det mest effektiva sättet, och skjutvapen är våldets mest effektiva form.

Våld som kapital

En våldshandling är relativt lätt att begå. Högst synlig och konkret, är den ett effektivt medel för att förändra den sociala miljön och iscensätta ett meddelande inför en publik (Riches 1986:11).

Alltså har våld en performativ kraft. Men våld utan en publik, även om den resulterar i döda människor, är socialt meningslös. Våldshandlingar är effektiva på grund av att de iscensätter makt skriver Schmidt & Schröder (2001:5f). Detta exemplifierar de med krig, där det finns många som inte fysiskt påverkas av kriget, men våldet får fram meddelandet klart och tydligt till majoriteten av människor, även de som inte fysiskt deltar i kriget.

Som nämnts i bakgrundskapitlet definierar Brå (2016) olika typer av grupper, till exempel självdefinierade eller icke namngivna grupper, de skriver att trots gruppernas skillnader finns det en universell och central faktor som är genomgående för alla, våldskapital, eller som de kallar det skrämsekapital. Våldskapital har även kommit att få större betydelse på grund av uppkomsten av allt fler grupper och nätverk skriver de (ibid:37). Brå (2016:10) skiljer mellan individuellt våldskapital- en individs förmåga att skrämja andra. Kollektivt våldskapital- vilket har samma betydelse som för individen, fast för en grupp eller ett nätverk, och kan vara kopplat till gruppens namn, till exempel. Detta jämförs med ett företags namn som förknippas med egenskaper som kvalitet och förtroende. Viktigt här är, att det är just omgivningen som tillskriver en individ eller en grupp sin våldskapacitet. Våldskapital kan även ses som symboliskt kapital, en egenskap, till exempel fysisk styrka som blir symboliskt verksam när den uppfattas av sociala agenter. Som en magisk kraft, eftersom den svarar mot socialt grundade kollektiva förväntningar, vilka utövar inflytande på avstånd utan fysisk kontakt skriver Bourdieu (1999:154f).

För att den symboliska handlingen utan någon synbar energiförbrukning skall få denna typ av verkan krävs det att ett förberedande arbete, dvs. att skapa denna uppfattning hos de som utsätts för befallningen. Magiteorin vilar på produktion av tro, socialisationsarbete krävs för att skapa perceptions- och värderingskategorier som gör att personerna kan uppfatta befallningar som är underförstådda i en situation eller i ett yttrande (ibid:155).

Våldskapital kan gälla för individ, grupp/nätverk, etnicitet, subkultur, eller område. Denna byggs upp genom användning av myter (påhittade eller överdrivna, eller mer abstrakta), tidigare våldshändelser, ryktesbyggande brott (t.ex. utpressning), mediauppmärksamhet och synliga myndighetsinsatser (Brå 2016:10). Många konflikter mellan individer, grupperingar och nätverk kan handla om en strävan efter att bygga upp, eller bibehålla ett befintligt våldskapital. Det pågår alltså en ständig maktkamp om våldskapital konstaterar Brå (2016:42). Det gäller för de unga männen att se till att inte reducera sitt våldskapital, och därför är det viktigt att inte tappa ansiktet

i konflikter eller framstå som svag. Många av de konflikter som leder till skjutningar har sin grund i att man vill behålla och stärka det individuella våldskapitalet (ibid:39).

För självdefinierade grupper, till exempel Hells Angels, handlar det om att gruppen får ett rykte om att kollektivt kunna använda våld. Viktigt här är gruppens symboler som påminner om deras våldskapital. Därför kan nybildade grupper vara särskilt våldsamma och utmanande när de etablerar sig (Brå 2016:33). Våldskapital för individen kan även förstärkas genom att bli en del av en grupp eller ett nätverk. Detta liknar Brå (2016:39) vid en franchisetagare, som drar nytta av det anseende som redan byggts upp. Precis som hos franchisetagare finns det inom vissa grupper regler för när och hur våldskapitalet får användas.

Enligt Brås (2016:13f) intervjupersoner är strävan för att uppnå status och respekt karaktäristiskt för individer inom förortsgrupper. Men genom bristande lojaliteter, strävan efter respekt, ovilja att underordna sig, samt bruk av narkotika (som även finns hos självdefinierade grupper), uppstår slitningar i grupperna. Det är här vanligt med inbördes konflikter och maktkamp, därför blir det extra viktigt att bygga upp det egna varumärket, och upprätthålla status och respekt (ibid:77). Våldskapital kan även uppnås genom territoriella anspråk mot poliser och representanter för myndigheter. Detta genom att hota, bränna bilar, skjuta på och spränga polisstationer, skriver Brå (2012:73).

Utifrån Riches (1986) tankar, påpekar Schmidt & Schröder (2001:12), att för att förstå våld som en föreställning, bör man titta på motiven och värderingar bakom användningen av våld hos förövaren, offret och vittnet. När konflikter eskalerar och nya konfrontationer byggs upp, kan förövare förvandlas till offer och tvärtom, och vittnen kan bli aktiva deltagare, vilket är ett genomgående tema för skjutningarna i Malmö, detta i form av attacker och motattacker. Vilka är då motiven bakom strävandet efter våldskapital? Våldkapitalet ger möjlighet att utöva utpressning/påtryckningar, den ger en ökad rekryteringspotential menar Brå (2016:41), den kan fungera som en trygghet, och som ett cv. Våldskapital kan fungera avskräckande och som beskydd från att själv bli utsatt för våld (Vigil 2003:236). Våldskapitalet är utifrån detta även en *illusio*, en investering som en person, eller en grupp kan tjäna på, och förbättra sin situation med. Samtidigt som den bidrar till att bygga upp andra kapital; ekonomisk, eller socialt kapital i form av kontakter, vilket för med sig ekonomiskt kapital och symbolisk kapital i form av makt.

Hämnd ljuva hämnd

Frågan om hämnd och vedergällning för oförrätter och speciellt för tidigare dåd är ett tydligt tema som återkommer i fallen i Malmö. Detta är ett sätt att bemöta kränkningar och konflikter, oavsett om den riktas mot en grupp, eller den enskilde individen. Men det är ovanligt att de som

blir beskjutna besvarar eldgivningen på plats utan ofta blir det en fördröjning i vedergällningen skriver Brå (2016:68). På så sätt verkar de flesta skjutningar vara planerade, eftersom de sällan utförs omedelbart i den situation där konflikten först har uppstått konstaterar Brå (2015a:34). Detta skiljer också skjutvapenvåldet från annat dödligt våld, till exempel med kniv, vilka ofta är mer spontana och oplanerade påpekar de.

Sturup, Rostami, Gerell, & Sandholm (2017:76f) syftar i sin studie, att utifrån polisregister i Stockholm, Göteborg och Malmö, beskriva frekvensen och mönstret av skjutningar som har skett i dessa städer mellan 1 januari 2011 och 31 december 2015. Materialet består av 948 fall, varav 378 involverade minst en skadad eller död. De kommer fram till att risken för mord genom skjutvapen var nästan 2,5 gånger högre i Malmö jämfört med Stockholm, men att nästan hälften av skjutningarna inträffade i Stockholm. De såg tydliga mönster i att skjutningarna repeterades i samma, eller närliggande geografiskt område, i de observerade städerna (ibid:84). Många skjutningar sker spontant, skriver Sturup et.al (2017:87), men en stor del handlar om tidigare och pågående konflikter. Detta mönster stämmer delvis in på de skjutningar som har skett under första delen av 2018, och kan kopplas till Sturup et. als. (2017) slutsatser. Den 14 januari sköts en man på Per Albin Hanssons väg, 2 februari på Docentgatan på Hermodsdal, 19 maj på Kroksbäck, 28 maj igen på Kroksbäck, nära samma plats som den 19 maj. Den 18 juni sköts tre män till döds och tre skadades på Drottninggatan, 21 juni på Lindängen, 3 juli på Nydala och ett dygn tidigare var det skottlossning på samma plats, personen skadades. Den 16 juli nära Rosengårds centrum och 19 juli hittades en man skjuten i en kraschad bil på Rosengård¹³

Mönstret av geografisk närhet och inom relativt små grupper av inblandade är tydligt i fallen. Den som har blivit beskuten kommer tillbaka senare och skjuter. Fallen visar även på att en konflikt i form av en tidigare munhuggning kan leda till att ena parten kommer tillbaka och skjuter.

Nedanstående fall från Malmö tingsrätt illustrerar detta:

HT berättar att han var hemma hos sin farbror, AN en kväll, där fanns även andra personer. Han och en annan gick ut för att köpa pizza, och i trapphuset mötte de sex personer, som frågade efter AN. När HT frågade vad de ville AN började de prata sinsemellan, sedan tog en av dem fram en pistol som han först siktade först mot HT:s huvud men efter diskussion sköt mannen honom i stället i benet. Skytten stack därefter, och då misshandlade de andra honom. Han har inte träffat några av personerna sedan tidigare säger han. När han låg på sjukhuset kom AN och berättade för honom att den som har skjutit honom heter LM. I efterhand har HT fått veta att AN och LM har något otalt med varandra.

¹³ <https://www.sydsvenskan.se/2018-02-03/lista-har-ar-dodsskjutningarna-i-malmo-2016-2018?redirected=1> (2018-09-05)

I ett annat fall är det LM som har blivit skjuten, och det är HT som står tilltalad.

Den aktuella dagen befann LM sig i föreningslokalen på Industrigatan berättar han. Han var där med sju eller åtta andra personer. Vid något tillfälle talade han i telefon med en vän och gick då ut på gatan för att kunna prata i lugn och ro. Han ställde sig på gatan utanför lokalen, och fortsatte samtalet. Här kom en blå bil, och i bilen satt två maskerade personer. Bilen körde upp på trottoaren, därefter avlossades flera skott mot honom från bilen, han kastade sig bakom sin bil, som stod parkerad utanför föreningslokalen, för att ta skydd. Efter att skotten hade avlossats körde bilen iväg. Han vet inte varför han blev beskjuten, men han har blivit beskjuten vid två eller tre tillfällen under de senaste åren.

Även en annan ganska så känd konflikt mellan tre brödrapar och deras vänner kan illustrera attacker och motattacker:

Konflikten startar med en händelse på Slagthuset på valborgsmässoafton 2008. Vid en av barerna träffar M-bröderna på A-bröderna. Här är det olika uppfattningar om vad konflikten handlar om, men vi konstaterar att det är en konflikt mellan två personer som leder till ett bråk. Personernas bröder och vänner blandas in i bråket, de inblandade skriker, hotar och delar ut slag, polis och vakter rusar fram och bråket lugnas ner.

Efter detta bråk, när en annan person i en av grupperingarna, VK, är på väg till att besöka sin flickvän, obebäpnad och utan väst, blir han skjuten i sin bil. Någon månad efter denna händelse sprängs den motsatta grupperingen M:s krog. Dagarna före sprängdådet beskjuts samma personers bil. Ett par dagar senare kastar två män handgranat mot en lägenhet i den motsatta grupperingen (Palmqvist & Barkman 2011:372ff). Senare beskjuts en vän till den motsatta grupperingen, han överlever med flera ärr. Några månader senare ringer det på hos familjen K i den motsatta grupperingen, och efter en stund släpar sig en man ut med blodspår efter sig, han är skjuten i benet (ibid:424).

Konflikten resulterar även i mord.

MZM får på väg in till en bensinmack syn på en bekant, AMA, på trottoaren, han hissar ner rutan och då smäller det. Skotten tar på höger sida av kroppen i huvud och axelhöjd. Skytten rör sig runt bilen till förarsidan, öppnar dörren och drar ut MZM. Liggande på asfalten, blir han skjuten med ännu fler skott. Sedan sätter AMA sig i bilen och kör iväg, bilen bittas senare och på bilens ratt finns AMA:s blod (ibid:397f), han erkänner mordet (ibid:402).

MK, som är bror till VK och tillhör samma gruppering som AMA, skjuts ihjäl på stortorget. Han har festat och är på väg hem, han väntar på att bli hämtad på stortorget. Samtidigt som MK blir hämtad kör en bil in på stortorget med MAM, MZM:s bror. Efter några vändor kring torget, hamnade bilarna motorhuvu mot motorhuvu på parkeringen. MK gick ut för att konfrontera motståndarna. Han var bebäpnad, men bar inte skyddsväst, och framme vid förarsidan smäll det, två gånger. Polis och väktare hörde skotten, och kom till platsen, MK kördes till akuten men överlevde inte (ibid:419ff).

Ovanstående är utdrag ur Maffiakrig

Ytterligare en bror kom till att skjutas, AMA:s bror ASA. På en snabbmatsrestaurang på köpcentret Mobilia, när han stod i kön, kom två män in och öppnade eld mot honom. Han sprang ut ifrån lokalen, men männen jagade honom under fortsatt skottlossning, ut från

restaurangen. På parkeringsplatsen träffades han av flera skott och dog på plats, trots att han bar skottsäker väst. Enligt utredningen avlossades ett stort antal skott¹⁴.

Den person som blir attackerad måste svara med en hämnd eller vedergällningsaktion för att upprätthålla sin status och heder. Den andra parten måste svara på det och så fortsätter spiralen, vilket resulterar i ytterligare fler vendettor. En tvist som börjar mellan två personer, vilka ingår i en grupp, som vi kan se i fallen här ovan resulterar i att fler personer kommer att dras in i konflikten. Den som inte i vänners och motståndares ögon visar att han ska hämnas riskerar att tappa respekt och att bli utmanad igen (Andersson 1999:73). Detta kan kopplas till sociologen Björn Johansson (2001:18) studier av gatuvåld i Örebros Centrum. Utifrån intervjuer med män 22-31 år, drar han slutsatsen att vedergällning är mer vanligt i de fall där andra människor, både som vittnen, och andra inblandade, har varit närvarande (ibid:160). Ett tydligt tema i fallen i Malmö är människors inblandning och prat om konflikten. Personer i omgivningen förstärker konflikten, vilket för den oförrättade blir svår att bära, och för att behålla sin heder inför andra måste den oförrättade svara med en motreaktion (Brå 2016:68). Utifrån detta är alltså hämnd en viktig faktor för att bevara sin respekt, och här blir respekt en form av symbolisk kapital, alltså något som individen har, vilket värderas högt av andra. Detta ska vi titta närmare på här nedan.

Heder och Respekt

Utifrån sin studie kommer Johansson (2001:155f) fram till att beroende på hur störningen, hotet, eller kränkningen tolkas eller vad den riktas mot, handlar våld om att vinna respekt och upprätthålla heder. Han skiljer mellan heder och respekt, där heder avser något passivt, ett karaktärsdrag som inte behöver tjänas, utan är något som kulturellt, i detta sammanhang subkulturellt, tillskrivs individen, men som denne har en plikt att upprätthålla. Heder för alltså med sig ansvar, detta speciellt om hedern inte bara tillskrivs individen, utan även dennes familj eller gruppen denne tillhör.

Respekt å andra sidan betraktas av männen som ett yttre ting, som är svår att vinna men lätt att förlora, och måste därför hela tiden beskyddas. Respekt innebär att bli behandlad rätt eller att erkännas den hänsyn man förtjänar. Respekt är viktigt eftersom en störning/utmaning innebär att bli bortgjord eller dissad. Olika strategier för dissande, till exempel att stirra på någon, kan verka som bagateller, men för de som följer gatans kultur är detta allvarliga tecken för den andras ändamål skriver Andersson (1999:33f). Den som betar sig ”på rätt sätt” kan känna sig respekterad och tillerkännas respekt av andra. Detta gör respekt till ett grundläggande element i

¹⁴ <https://www.expressen.se/kvallsposten/ashkan-kopte-mat-nar-tva-man-skot-honom/> (2018-09-05)

interpersonella relationer skriver Johansson (2001:154) och gör hämnd till en gyllene regel för att uppnå och upprätthålla respekt (Andersson 1999:66).

Att känna utanförskap är ett faktum som gör frågan om respekt väldigt betydelsefull. När utanförskap leder till uppgivenhet, hopplöshet eller rotlöshet, skapas i sin tur ett behov att ständigt hävda sig, att vara och att bli någon. Alternativ som finns i sökandet efter respekt är ibland en kriminell väg, noterar Johansson (2001:150ff). Kompistryck eller att inte vara sämre än de andra i syftet att upprätthålla sin position i gruppen, är en annan betydelsefull omständighet när det gäller upprätthållandet av respekt och heder (ibid:159).

Att en individ inte visar respekt innebär att han/hon inte visar aktning för, eller ifrågasätter motpartens makt och status. Våld blir då ett sätt att upprätthålla, eller skapa en makt och statusposition. För ungdomar som lever i utanförskap blir våldet ett sätt att skapa sig en situationell baserad makt och status. Men samtidigt saknar de fortfarande den typ av makt- och statusresurser som är gångbara i övriga samhället (Johansson 2001:170). Detta är alltså symboliskt kapital, ära och högt anseende på gatans sätt. Behovet av att få respekt och viljan att framstå som någon som ingen kan sätta sig på är, enligt Brås (2012:129) intervjupersoner särskilt starkt hos individerna i förorts grupper och familj- och släktgrupper, vilka är grupper som ofta lever i utanförskap, där det symboliska kapitalet är av särskilt värde.

Lättkränkhet

Ofta har jag hört att konflikterna och skjutningarna handlar om lättkränkta individer. Brås (2016:68) noterar att konflikterna är ofta resultatet av bagateller, till exempel förolämpningar, fysiska angrepp, någon har blivit lurad, någon har pratat för länge med någons flickvän, en affär som har gått snett, obetalda skulder eller att någon inte har visat respekt. Dessa konflikter framgår även tydligt i fallen, vilket vi även kunde se i fallbeskrivningarna här ovan. Men individer går inte bara runt och är lättkränkta, och frågan som bör ställas är varför de är lättkränkta?

Blok (2000:25) påpekar att det är välkänt att många mordfall är resultatet av en förolämpning. Känslighet mot förolämpningar varierar beroende på kontext, därför är en del människor mer känsliga för dem än andra. Speciellt i kulturer, och i detta fall subkulturer, med stark känsla för heder är användningen av våld det bästa sättet att erhålla upprättelse för befleckad heder, vilket även bevarar rykte av manlighet. Andersson (1999:75f) konstaterar att strävandet efter respekt leder till att människor blir lättkränkta. Ständig vaksamhet krävs för att inte ge ett intryck av att överträdelser kommer att tolereras. Speciellt hos unga finns en ständig vaksamhet mot respektlöshet. Den som blir utmanad måste besvara kränkningen för att inte förlora sin respekt. Därför blir minsta handling som kan tolkas kränkande allvarlig på grund av att, individens

respekt, självrespekt och heder sätts på spel. Därför kan en diskussion, eller provokation betraktas som den mekanism som får interaktionen att resultera i våld skriver Johansson (2001:160f).

En kränkning kan omfatta både verbala som fysiska handlingar, och den får konsekvenser för det sociala samspelet, likaväl som för den personliga integriteten. Här byggs känslor som ilska, oro, och rädsla upp, vilket i sin tur leder till att interaktionen övergår i vedergällningens fas. Detta uttrycks genom våldshandlingar, i syfte att återupprätta den personliga hedern, men också för att återställa, eller förändra de interagerandes makt och statuspositioner visavi varandra skriver Johansson (2001: 171). Att kränkningen måste ageras på är även av vikt för att upprätthålla våldskapital, vilket personen är mån om att göra. Försvaret av våldskapital gäller även andra personer i konstellationen, vilka måste stå upp och skydda. En del av det som beskyddar en person är hur många som skulle försvara hans heder skriver Andersson (1999:73). Detta kan kopplas till att konflikter på individnivå blir större, och blandar in allt fler. Även andra pågående konflikter i samma krets kan ge ytterligare bränsle till grundkonflikten (Brå 2012:128).

Närvaron av andra människor, som vi har sett, är extremt betydelsefull, speciellt på grund av att ”de andra” är ett grundläggande villkor för respekt, ära och heder. Utan publik blir respekt och heder betydelselösa. Detta utifrån att det inte finns någon som kan bekräfta att aktören försöker upprätthålla dessa, poängterar Johansson (2001:161). Respekt kan därför förutom att den är ett symboliskt kapital, ses som en form av socialt kapital. Respekt som socialt kapital visar den enskildes förmåga att klara sig i miljön, vilket handlar om att kunna stå emot och svara på angrepp. En person anses på detta vis ha de rätta förmågorna och vara någon att räkna med. Den personen får då lättare att komma i fråga för olika brott. Så bakom respekt och heder finns även en ekonomisk sida som handlar om möjlighet att försörja sig och tjäna pengar. I dagens grupperingar blir det ännu viktigare för den enskilde att visa sig stark och motståndskraftig. Det gäller att behålla och bygga upp sitt anseende. Även motståndaren har samma behov av att inför andra bevisa att en kränkning kommer att besvaras. En konflikt som egentligen kan stanna vid ordväxling eller några slag, kan idag på detta sätt gå över i grovt våld. Konflikten eskalerar, och till slut vet ingen hur det började, så som det framgår i fallet ovan med konflikterna mellan brödraparen.

Heder och respekt kan även kopplas till maskulinitet; på ett vis uttrycks respekt och identitet genom manlighet, vilket innebär en stark och vältränad kroppsbyggnad och tuffhet. Manlighet och självkänsla är kopplade till varandra genom känsla av kontroll, och makt. Den som utsätts för en kränkning måste reagera enligt föreskrivet sätt, konstaterar Andersson (1999:91f). Centralt i

frågan om manlighet är även respekt genom uppvisad djärvhet, till exempel att slå först, skjuta eller ta någon annans flickvän vilket fallen i detta arbete visar bevis på. Djärvhet kan fungera som beskydd, och bygga våldskapital. Men samtidigt är detta ett uttryck för respektlöshet som kan komma att hämnas med samma eller värre medel. Samtidigt är provokation av livshotande gensvar genom visad djärvhet, en del av konceptet, eftersom äkta djärvhet visar att det inte finns rädsla för döden. Att visa upp en förmåga att ta någon annans liv, om situationen kräver det, ger personen makt, alltså symbolisk kapital på gatan (ibid1999:92f).

Status som en investering

I sammanhanget är även status relevant, eftersom hög status kan föra med sig fördelar som respekt och makt, vilket kan förstås som ackumulation av kapital för en bättre position. Status nås på olika sätt, till exempel genom att ta andras ägodelar. Trofén behöver inte vara materiell, den kan vara någons heder, att vinna en fight, att ha en flickvän med hög status. Även att ta någon annans flickvän kan vara en trofé. Detta tema framgår även i fallen, där konflikten startar med att en har kontakt med en annans flickvän. Detta kan kopplas till Anderssons (1999:75) slutsats, att när en person tar något från en annan, och visar upp det, handlar detta om att höja sig själv genom att trycka ner den andra, och kan i sin tur provocera fram en utmaning som måste besvaras, besvaras den inte leder det till att personen tappar sitt anseende.

Att skaffa sig status är inte endast kopplat till att använda våld eller fysisk styrka. Det kan även handla om villighet att riskera att själv bli skadad eller att dö. En klen pojke kan få en plats hos krigarelliten genom att ta risker och visa "hjärta" (mod) när han blir provocerad skriver Cloward & Ohlin (1961:175), vilket kan ses som att samla symbolisk kapital.

Status och respekt kan även visas upp genom en bild av ekonomisk framgång, till exempel genom att köra fina bilar, bära dyra smycken och märkeskläder. Ekonomisk framgång byggs upp genom att begå brott (Brå 2016:57). Den som vill hänga med de som har hög status måste visa egen framgång, till exempel genom märkeskläder (Andersson 1999:75). Vilket i sin tur leder till ett behov av ännu mer ekonomisk kapital, vilket sannolikt måste uppnås genom kriminalitet när andra vägar inte finns, eller är stängda. Och för detta syfte behövs givetvis våldskapital, socialt kapital i form av kontakter, kulturellt kapital i form av kunskap, vilka för med sig möjligheter.

Pengar som en drivande faktor

Som beskrivits tidigare är de inblandade i skjutvapenvåld ofta arbetslösa. Denna koppling är även tydlig i fallen i Malmö. Utan ett arbete, finns inga pengar och därför blir det viktigt att hitta alternativa vägar till att tjäna pengar. Pengar är ett ämne som Frank återkommer till flera gånger.

Han menar att drivkraften till all kriminalitet är pengar, och även materiella saker. Frank berättar att drivet efter pengar också kan handla om att ha mat för dagen, så allt handlar inte om att köra fina bilar och bära märkeskläder. Detta mönster är även tydligt i fallen, där flera har levt, eller lever med begränsade ekonomiska medel. Om vi tänker oss en person som är arbetslös, har begränsade ekonomiska tillgångar, ser de ”framgångsrika” förebilderna, känner sig inte delaktig i samhället, har ingen tillit till myndigheter och polis, är det logiskt att välja alternativa vägar att tjäna pengar på, i form av kriminalitet, till exempel att sälja narkotika. Det är ett risktagande, men något som individen kan tjäna på och förbättra sin situation, samt även en form av meningsskapande i en värld där möjligheter är begränsade.

Behovet av att säkra ekonomiska vinster kan även vara en grund till grupperingar skriver Brå (2012:74). Även Palmqvist & Barkman (2011:411) konstaterar att skälet till att grupperingar lockar är att en ensam försäljare inte kommer långt när andra grupperingar försöker monopolisera sina nischer på marknaden. En annan faktor som bidrar till att grupperingar lockar är att genom grupperingen breddas verksamhetsfältet, man kan syssla med det som för tillfället ger bäst vinst (pengar och inflytande), sett utifrån kostnader/risker. I gruppen kan man dra nytta av varandras kontakter, kunskaper, information, och nya idéer-affärsmöjligheter, vilka är olika typer av kapital som aktören kan tjäna på.

En annan faktor som visar att pengar är viktigt är, som Frank berättar, att idag handlar det mycket om vem som har mest pengar på fickan, att ”lojalitet ligger i pengar”. Frank berättar att det som han idag hör en hel del är ”någon åkte in, och så blev han rånad av sina egna vänner”. Här frågar jag om detta beror på någon konflikt, varav han svarar:

”Nej, det är en simpel grej som avundsjuka, du får ett läge. Du får inte glömma att det är kriminella människor och drivkraften är pengar. [man tänker] ok då åkte han in, och jag vet var han har 10 Kalasjnikov liggande och tre kilo kokain, det tar jag, jag tar det bara, om jag ska behöva skjuta han på köpet så gör jag det. Detta har hänt, och det händer hela tiden”.

Fallen visar på variation i konflikter över pengar, där det kan handla om att en person blir skjuten över en skuld som i fallet nedan från Malmö tingsrätt:

KJ berättar att han kom till Sverige 2009, och i samband med detta lånade han pengar av sin pappas syster P. CL är son till P, och kusin till KJ, men KJ och CL umgås inte. KJ hade praktikplats på en restaurang vid Rosengård. Dagen då KJ blev skjuten kom CL och en annan till personalingången på baksidan av restaurangen. CL sa att han ville ha sin mammas pengar, och det blev en diskussion. CL drog fram vapnet ur sin jackficka och sköt honom, KJ blev skjuten på höger underarm, på höger höft och på magen.

Efter skotten sprang killarna iväg. KJ berättar att han och P hade kommit överens om att han skulle betala av skulden. När han gifte sig och skaffade familj blev det svårare för honom att betala av på skulden. Han har bett P ha tålamod, senast han och P pratade om skulden var åtta dagar innan han blev skjuten. Vid tidpunkten för

skjutningen fick han socialbidrag, och fick inte lön. Det stämmer att han handlar och säljer bilar ibland, men han vill inte svara på frågor om detta.

Konflikten handlar alltså om en skuld, som inte kan betalas, vilken skytten har som mål att kräva in. Skjutningen kan också förstås som ett budskap som skickas, för att skrämman personen till att återbetala skulden, detta genom att han verkar skjuta i syftet att varna och inte döda.

Narkotikahandel

Ekonomisk vinst genom narkotikahandel är ett tema som kommer upp i fallen, och kan illustreras av fallet nedan från Malmö Tingsrätt, vilket är helt baserat på telefonavlyssning:

Klockan 00.54 en januarikväll ringer AW till SOS Alarm och berättar att han precis har blivit skjuten. Av avlyssnade telefonsamtal framgår att PL har sålt narkotika för JF:s räkning i en stad, och att JF har betalat hyra och uppehälle för PL. OC har kontrollerat att PL har gjort som han skulle. PL har hotats av några andra i staden som var "avundsjuka" för att personer köpte narkotika av PL och uppmanat honom att lämna staden. Telefonsamtal visar att OC har misshandlat – "klämt" – en av de personer som gett sig på PL. I ett annat samtal vädjar PL till JF att komma upp till staden och försvara PL. I nästa samtal pratar JF först med PL, men under samtalet lämnas telefonen över till AW. I samtalet frågar JF vad AW har med hans "affär där uppe" att göra. AW uppmanar JF att komma upp så att de kan lösa det, därefter säger AW att han åker till Malmö för att träffa JF.

I nästa samtal, ungefär en kvart efter det förra, ringer JF till AW men en annan person svarar. JF säger i samtalet att han ringer för att någon "säger till min kille att han inte ska vara där". Den okände mannen svarar att "han ska inte sälja i hans hood så klart. Det finns regler ju". JF svarar att han kan sätta stopp för de reglerna och uppmanar "om du vill kom ner, eller jag kommer upp". Den okände mannen säger att han inte gillar att bli hotad i telefon och menar att de borde träffas. Därefter förklarar den okände mannen att "den här killen du snackar om han ska bli knullad idag, idag, det blir inte imorgon, okej. Om en timme, han kommer slå dig en signal och kommer att säga till dig, jag blev, jag fick kuk i röven. Och sen ska jag komma och knulla dig också. Okej?".

I nästa samtal, mellan JF och OC, säger JF "jag ska knulla hans mamma, jag ska komma och säga jag knulla din mamma till han också". I samtalet berättar OC att någon "dragit" i PL och att han själv då gick ner direkt, och då svarar JF "jag fixar det, jag kommer bror".

Som det framgår av fallet är det alltså en konflikt över rätten att sälja narkotika, vilket kan förstås som att JF kommer i vägen för AW:s ackumulering av ekonomisk kapital, som därefter utmanar honom, vilket han måste svara på för att upprätthålla sitt våldskapital, samt sitt symboliska kapital, alltså respekt. Konflikten löses till slut med hjälp av skjutvapen, som givetvis finns tillgängligt.

Detta kan kopplas till Andersson (1999:111) slutsatser, att kopplingen mellan arbete, droger och utanförskap är viktigt. Narkotikahandel är en vanlig företeelse hos unga män som inte får ett arbete. Utifrån detta är narkotikahandel ett medel för att överleva och den mest lönsamma och tillgängliga delen av den underjordiska ekonomin. Ett vanligt sätt att komma in i droghandeln är

att bli en del av en grupp som börjar sälja. En grupp unga män som umgås kan genom kontakt med en organiserare därför på ett lätt tillgängligt sätt förvandlas till ett narkotikagäng skriver Andersson (1999:115), vilket kopplas till beskrivningen av narkotikahandeln i Malmö, vilket beskrevs i bakgrundskapitlet. Som vilket företag som helst kräver droghandeln nätverk för produktion och distribution. Ett annat krav är social kontroll, vilket uppfylls genom användning av våld eller hot om våld (ibid:116), som framgår i fallet ovan.

Brå (2015a:33f) skriver att reaktioner på förolämpningar, hot, utmaning, eller hämnd handlar om en rädsla bland narkotikadistributörer på ”lägre” nivå, eftersom här är det viktigt att utåt visa hårdhet och förmåga att använda våld i syftet att visa att man klarar sig. Vilket även kan kopplas till skjutvapenvåld, där skjutvapnets lättillgänglighet och spridning även fungerar som bränsle för våld i droghandeln (Andersson 1999:119). Viktigt att nämna i sammanhanget med skjutvapenvåld är att det inte endast är försäljning av narkotika som leder till konflikter, utan det är även användning av narkotika. Detta framgår i flera av fallen, och beskrivs även av Brå (2012:72). Frank berättar att användning av narkotika har påverkan på individens konsekvenstänkande. Alltså att individerna inte tänker på konsekvensen av våldsanvändningen eftersom de är påverkade av droger. Narkotika ger även ett ökat mod till att begå våldshandlingar.

6. Konklusion

Syftet i denna uppsats har varit att analysera och förklara skjutvapenvåldet i Malmö utifrån sociala, subkulturella, kontextuella och delvis historiska perspektiv. Svaret på uppsatsens övergripande fråga, hur det kommer sig att skjutvapenvåldet ökar bland vissa grupper av unga män, i Malmö, medan dödligt våld, i samhället, generellt minskar? är komplext och kan förklaras och belysas utifrån fler teoretiska ramverk än de som har använts i denna uppsats. Jag ställde följande frågor;

Hur kan vi förstå skjutvapenvåldet med hjälp av begreppet subkultur? Hur socialiseras vissa grupper av unga män i Malmö, in i skjutvapenvåld? Vilka budskap kommuniceras med skjutvapenvåldet? Vilka mål vill aktörerna uppnå med skjutvapenvåldet?

Utifrån ett subkulturellt perspektiv har vi sett att kriminalitet växer fram som ett alternativ för att hantera levnadsförhållanden som utanförskap, arbetslöshet och fattigdom i socioekonomiskt utsatta områden. Våldsanvändning legitimeras av värderingarna i subkulturen, samtidigt har dessa förändrats över tid och blivit alltmer riktade mot användning av grovt våld, i form av offentlig skjutvapenvåld. Kriminalitet och våldsanvändning har i denna uppsats setts utifrån ett socialiserande perspektiv. Alltså en inlärningsprocess där människors habitus struktureras efter levnadsförhållandena, där användningen av skjutvapen blir för vissa grupper av unga män en självklarhet.

Kriminalitet ses i dessa subkulturer som en möjlighet till att förbättra sin position i samhället, detta genom samlande av olika former av kapital. Skjutvapenvåld är ett medel för detta ändamål genom att både kommunicera våldskapital och symboliskt kapital. Målen som uppnås är socialt kapital i form av kontakter, symboliskt kapital i form av heder och respekt, samt ekonomisk kapital. Kriminalitet och skjutvapenvåld kan ses som en tillgång, samt en illusio, alltså en investering och ett risktagande som man tror och hoppas kommer löna sig i form av en bättre tillvaro. Kriminalitet har här även setts som alternativ till att uppnå hegemonisk maskulinitet, när samhällets hegemoniska ideal, som ett arbete, inte finns tillgängliga.

Som Bourgois (2003:326) uttrycker det, att hans huvudpersoner i East Harlem är made in America vill jag påstå att den kriminella subkulturen och skjutvapenvåld är *Made* i Sverige, och i områden som Lindängen, Nydala och Rosengård. De unga männen som använder sig av strategier som erbjuds av subkulturen är inte, som det kan verka för utomstående, irrationella. Utan precis som vi alla, försöker de skapa mening i sina liv, och arbetar för att nå framgång, även om strategierna skiljer sig från det konventionella. De jagar karriärer som entreprenörer, och tar

risker. De strävar efter gemenskap, tillhörighet, pengar och respekt, precis som vi alla gör. De tillhör grupper, och vill ha uppbackning och stöd av sina nära, detta speciellt i en konflikt situation, vilket vi alla vill. Skillnaden här är att dessa män, uppnår sina mål och kommunicerar sina budskap till varandra, utifrån andra kunskaper, som de har socialiserats in i.

Avslutningsvis, vill jag utifrån denna analys, sätta skjutvapenvåldet i Malmö i relation till åtgärder som föreslås mot den så kallade gängkriminaliteten, till exempel längre straff som nämndes i början av introduktionskapitlet. Även om inspärning av aktörerna kommer att för tillfället få bort de från gatorna/områdena, kommer detta, i ett längre perspektiv inte råda bot på det som har växt fram i Sverige. Ju längre tiden går desto mer normaliserad blir skjutvapenvåldet, vilket vi redan kan se bevis på. Skjutvapenvåldet har inte växt fram över en natt, och kommer inte heller att åtgärdas över en natt genom snabba lösningar.

Referenser

- Abbink, Jon (2000). Restoring the Balance: Violence and Culture Among the Suri of Southern Ethiopia. I G. Aijmer & J. Abbink (red.), *Meanings of violence: a cross cultural perspective* (s. 1-21). Oxford: Berg.
- Aijmer, Göran (2000). Introduction: The Idiom of Violence in Imagery and Discourse. I G. Aijmer & J. Abbink (red.), *Meanings of violence: a cross cultural perspective* (s. 1-21). Oxford: Berg.
- Aijmer, Göran & Abbink, Jon (red.) (2000). *Meanings of violence: a cross cultural perspective*. Oxford: Berg.
- Anderson, Elijah (1999). *Code of the street: Decency, violence, and the moral life of the inner city*. New York: W.W. Norton.
- Barkman, Tobias & Palmkvist, Joakim (2011). *Maffiakrig: [nio avrättade män och staden de levde i : ett reportage]*. Stockholm: Bonnier.
- Björklund, Ulf & Hannerz, Ulf (2018/1983). *Nyckelbegrepp i Socialantropologin*. Stockholm: Social antropologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Blok, Anton (2000). Introduction: The Enigma of Senseless Violence. I G. Aijmer & J. Abbink (red.), *Meanings of violence: a cross cultural perspective* (s. 23-38). Oxford: Berg.
- Blumstein, Alfred & Cork, Daniel (1996). Linking Gun Availability to Youth Gun Violence. *Law and Contemporary Problems- Kids, Guns, and Public Policy*, 59, 5-24.
- Bourdieu, Pierre (2000). *Pascalian Meditations*. R. Nice (trans.). Cambridge: Polity.
- Bourdieu, Pierre (1999). *Praktiskt förnuft: bidrag till en handlingsteori*. Göteborg: Daidalos.
- Bourdieu, Pierre (1984). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. R. Nice (trans.) Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Bourgois, Philippe (2003). *In search of respect: selling crack in El Barrio*. (2. ed.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2018). *Kriminalstatistik 2017-Konstaterade fall av dödligt våld- En granskning av anmält dödligt våld 2017*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *Kriminella nätverk och grupperingar-Polisens bild av maktstrukturer och marknader*. Rapport 2016:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015a). *Det dödliga våldet i Sverige 1990–2014: En beskrivning av utvecklingen med särskilt fokus på skjutvapenvåldet*. Rapport 2015:24. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015b). *Skjutningar 2006 och 2014 – omfattning, spridning och skador*. Kortanalys 7/2015. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Brottslighet och trygghet i Stockholm, Malmö och Göteborg*. Promemoria. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Carlbom, Aje (2003). The imagined versus the real other: multiculturalism and the representation of muslims in Sweden. Diss. Lund: Univ., 2003.
- Cloward, Richard A & Ohlin, Lloyd. E (1961). *Delinquency and opportunity: a theory of delinquent gangs*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Cohen, Albert. K (1955). *Delinquent boys: the culture of the gang*. Glencoe, Ill.: Free Press.
- Connell, Raewyn. W (1999). *Maskuliniteter*. Göteborg: Daidalos.
- Connell, Raewyn. W (1993). Foreword. I *Masculinities and crime: critique and reconceptualization of theory* (vii-xv). Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Edling, Christoffer (2016). Våldets sociala dimensioner. I C. Edling & A. Rostami (red.), *Våldets sociala dimensioner: individ, relation, organisation* (s. 15-25). Lund: Studentlitteratur.
- Elias, Norbert (2000). *The civilizing process: sociogenetic and psychogenetic investigations*. (Rev. ed.) Oxford: Blackwell.
- Esbensen, Finn-Aage (2012). Gangs and gang members: some definitional issues. I F. Leinfelt & A. Rostami (red.), *The Stockholm Gang Model – PANTHER*. Stockholm: Elanders.
- Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff: fängelsets födelse*. Lund: Arkiv.
- Grönqvist, Hans, Niknami, Susan & Robling, Per-Olof (2015). *Childhood Exposure to Segregation and Long-Run Criminal Involvement*. Swedish Institute for Social Research (SOFI), Working Paper 1/2015. Stockholm: Stockholm University.
- Hage, Ghassan (2003). Comes a Time We Are All Enthusiasm?: Understanding Palestinian Suicide Bombers in Times of Exigophobia. *Public Culture*, 15 (1) 65–89. Duke University Press.
- Hatty, Suzanne. E (2000). *Masculinities, violence and culture*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Hedlund, Anna (2016). Våld och socialisering: Våldets organisation bland rwandadiska huturebeller i Kongo. I C. Edling & A. Rostami (red.), *Våldets sociala dimensioner: individ, relation, organisation* (s. 209-227). Lund: Studentlitteratur.
- Hedlund, Anna (2014). *Exile warriors: violence and community among Hutu rebels in the Eastern Congo*. Diss. Lund: Lunds Universitet.
- Herz, Marcus & Johansson, Thomas (2011). *Maskuliniteter: kritik, tendenser, trender*. Malmö: Liber.
- Ivert, Anna-Karin & Kronqvist, Karl (2014). *Kartläggning av den lokala problembilden i norra och södra Sofielund: En sammanfattning*. Malmö: Malmö Universitet.
- Johansson, Björn (2001). *Att slåss för erkännande: en studie i gatuvåldets dynamik*. Diss. Örebro : Universitet.
- Klein, Malcolm. W (1995). *The American street gang: Its Nature, Prevalence, and Control*. Oxford: Oxford University Press.
- Khoshnood, Ardavan (2017). The increase of firearm-related violence in Sweden. *Forensic Sciences Research*, 2:3, 158-160.

- Lee, Bandy. X (2016). Causes and cures V: The sociology and anthropology of violence. *Aggression and Violent Behavior*, 27, 158–163.
- Messerschmidt, James. W (1993). *Masculinities and crime: critique and reconceptualization of theory*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Miller, Walter. B (1958). Lower Class Culture as a Generating Milieu of Gang Delinquency. *Journal of Social Issues*, vol. 14 (3), 5-19.
- Nordmark, Sofia (2014). Pierre Bourdieu. I L. Gottzén & U. Lögdlund (red.), *Sociologins teoretiker* (s.227-243). Malmö: Gleerups.
- Rapport, Nigel (2000). “Criminals by Instinct”: On the “Tragedy” of Social Structure and the “Violence” of Individual Creativity. I G. Aijmer & J. Abbink (red.), *Meanings of violence: a cross cultural perspective* (s. 39-54). Oxford: Berg.
- Riches, David (1986). The Phenomenon of Violence. I David Riches (red.) *The Anthropology of Violence* (s. 1-27). New York: Basil Blackwell Inc.
- Rostami, Amir (2017). Street-gang violence in Sweden is a growing concern. *Sociologisk Forskning*, 54, 365–368.
- Rostami, Amir (2016). Våldets betydelse för organisering av kriminella gäng. I C. Edling & A. Rostami (red.), *Våldets sociala dimension: Individ, relation, organisation*. Lund: Studentlitteratur.
- Rostami, Amir (2013). *Tusen fiender - en studie om de svenska gatugängen och dess ledare*. Linnaeus University Studies in Policing and institution for social work. Växjö, Linnéuniversitetet. Filosofie licentiat.
- Sarnecki, Jerzy (2016). Kriminologiskt perspektiv på ideologiskt motiverad våldsbrottslighet. I C. Edling & A. Rostami (red.), *Våldets sociala dimensioner: individ, relation, organisation* (s. 27-60). Lund: Studentlitteratur.
- Sarnecki, Jerzy (2014). *Introduktion till kriminologi. 1, Brottslighetens omfattning, karaktär och orsaker*. Lund: Studentlitteratur.
- Sarnecki, Jerzy (2001). *Delinquent networks: youth co-offending in Stockholm*. [New, rev. ed.] Cambridge: Cambridge University Press.
- Scheper-Hughes, Nancy & Bourgois, Philippe. I. (red.) (2004). *Violence in war and peace: [an anthology]*. Oxford: Blackwell.
- Schmidt, Bettina & Schröder, Ingo (red.) (2001). *Anthropology of violence and conflict*. London: Routledge
- Shaw, Clifford. R & McKay, Henry. D (1942). *Juvenile delinquency and urban areas: a study of rates of delinquents in relation to differential characteristics of local communities in American cities*. Chicago: Univ. of Chicago Press.
- Stretesky Paul. B & Pogrebin, Mark. R (2007). Gang-related gun violence-socialization, identity and self. *Journal of Contemporary Ethnography* 36 (1) 85-114.

- Sturup, Joakim. Rostami, Amir. Gerell, Manne & Sandholm, Anders (2017). Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015. *Security Journal*, 31 (1), 73-92.
- Sturup, Joakim. Rostami, Amir. Mondani, Hernan. Gerell, Manne. Sarnecki, Jerzy & Edling Christoffer (2018). Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: a Descriptive National Survey and International Comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research* pp. 1-14.
- Thrasher, Fredrik. M (1936). *The gang: a study of 1.313 gangs in Chicago*. (2., rev. ed.) Chicago: University of Chicago Press.
- Uhnoo, Sara (2011). *Våldets regler: ungdomars tal om våld och bråk*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2011.
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vigil, James. Diego (2009). Multiple Marginality and Human Development: Applying Research Insights for Gang Prevention and Intervention. I R. Chaskin (red) *Festschrift In Honor of Irving Spergel*. New York: Columbia University Press.
- Vigil, James. Diego (2003). Urban Violence and Street Gangs. *Annual Review of Anthropology*, 32, 225–242.
- Vigil, James. Diego (2002). *A rainbow of gangs: street cultures in the mega-city*. Austin: University of Texas Press.
- Vigil, James. Diego (1999). Streets and Schools: How Educators Can Help Chicano Marginalized Gang Youth. *Harvard Educational Review*, 69 (3), 270-288.
- Vigil, James. Diego (1988). Group Processes and Street Identity: Adolescent Chicano Gang Members. *Ethos*, 16(4), 421-445.
- Wolfgang, Marvin. E & Ferracuti, Franco (1967). *The subculture of violence: towards an integrated theory in criminology*. London: Tavistock.

Övriga Källor

Bilden på första sidan är hämtat från

<https://www.st.nu/artikel/allmant/medelpad/jag-stirrade-in-i-pistolmyningen>